

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 17.

ΤΟΜΟΣ Β΄.

14 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1893.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΑ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ.*

Τὸ ἀρχαιότατον περιωθὲν ἡμῖν ἔργον, τὸ περιέχον στοιχεῖα τῆς δημώδους ἐστὶν ὁ «Συντίπας». Ἐν αὐτῷ εἰσέτι λίαν σποράδην ἀπαντῶσιν ἐπιρροαὶ τῆς δημώδους γλώσσης. Ἐτι μᾶλλον διακρίνονται τὰ στοιχεῖα τῆς δημώδους ἐν τοῖς δύο ποιήμασι τοῦ μοναχοῦ Θεοδώρου Πτωχοπροδρομοῦ τοῖς ἀνατεθεῖσι τῷ Αὐτοκράτορι Ἐμμανουὴλ Κομνηνῷ (κατὰ τὸν 12 μ. Χ. αἰῶνα). Ἐκ δὲ τοῦ 14 μέχρι τοῦ 16 αἰῶνος περιεσώθησαν διάφορα τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης μνημεῖα ἐν λόγῳ ἐμμέτρῳ. Τῶν ποιητικῶν τούτων προϊόντων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀγνοεῖται ὁ συγγραφεὺς καὶ ὁ τόπος ἐνθα προῦλθεν εἰς μέσον, οὐκ ὀλίγα δὲ εἶσι κατὰ τρόπον ρωμαντικῶν πεποιημένα. Τὸ ἐπισφράγισμα τῆς ρωμαντικῆς ταύτης διευθύνσεως ἀποτελεῖ ὁ Ἐρωτόκριτος, τὸ μέγα τοῦτο ἐντεχνον ἔπος τοῦ Κρητῶς Βιγκεντίου Κορνάρου κατὰ τὸ δευτέρον ἡμῶν τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος ἀκμάσαντος. Καὶ ἀληθὲς μὲν, ὅτι τὸ ἔπος τοῦτο ἐποιήθη ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ποιημάτων τῶν ἱπποτῶν τῆς Ἐσπερίας, διακρίνεται ὁμως ἐπὶ πρωτοτυπίᾳ τῆς εὐρέσεως, ἐπὶ ψυχολογικῇ ἀληθείᾳ καὶ ἐπὶ πληθύνει ἀληθῶς ποιητικῶν καλλωνῶν, ὡς ἐκ τῶν ὁποίων διαπρεπῆ ἐν τῇ νῆα ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ κατέχει θέσιν καὶ σήμερον ἐτι τυγχάνει ὄν λίαν δημῶδες.

Κατὰ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος αἰῶνος ἤρξατο ἀνακινούμενος καὶ ὁ πνευματικὸς ἐν Ἑλλάδι βίος ζωηρότερον. Γαλλικαὶ ἀναμορφωτικαὶ ἰδέαι εὗρον καὶ ἐνταῦθα κατάλληλον ἔδαφος, διὰ πολλῶν ἰδιωτι-

κῶν γενναίων προσφορῶν ἰδρύθησαν ἐκπαιδευτήρια ἱκανά, ἐδημοσιεύθησαν ἐφημερίδες καὶ περιοδικά (πρὸ πάντων δ' ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς»), μετὰ θερμοῦ ζήλου ἐκαλλιεργήθη ἡ περὶ τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν σπουδὴ καὶ ἐν σχέσει πρὸς ταύτην ἀνεζωπυρήθη ἡ τάσις πρὸς μόρφωσιν τῆς τότε γλώσσης καὶ σπουδαία ἐγένετο ἡ ἀπόπειρα τοῦ δημιουργῆσαι καλῶς μεμορφωμένον γραπτὸν λόγον, καθ' ὅσον ἴδη ζωηρότερον ἤσθάνθη τὸ ἔθνος τὴν ἀνάγκην κοινῆς τινος ἐνιαίας γλώσσης. Ἐπὶ κεφαλῆς δὲ τῶν ἀναμορφωτῶν τῆς νέας ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ φιλολογίας ἴσταται ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῖς ἀπὸ τοῦ 1748 μέχρι τοῦ 1833 ζήσας καὶ μεγάλας παρασχὼν ὑπηρεσίας ἐν τῇ ἀναγεννήσει τῆς καθ' ἡμᾶς γλώσσης καὶ τῇ καλλιεργίᾳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων παρ' ἡμῖν τε καὶ ἐν τῇ Δύσει.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων περὶ τῆς ἀρχαίας, τῆς Βυζαντιακῆς καὶ τῆς νῦν Ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς καὶ ἐκ τῶν κατωτέρω ἀναπτυχθησομένων, κατάδηλον γίνεται, ὅτι ἡ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνικὴ οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ἕτερα τινε φάσις τῆς ἀρχαίας, ἐξ ἧς καὶ προῦλθεν. Ὅμοιος κατάδηλον γίνεται (τοῦθ' ὅπερ καὶ ἄλλως φυσικόν), ὅτι δὲν προῦλθεν αἴφνης καὶ ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ βαθμυδὸν καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ, πᾶσα δὲ μετάβασις ἐκ τῆς ἀρχαίας εἰς τὴν νεωτέραν ἐπετελεῖτο κατὰ μικρὸν καὶ πρὸς παραγωγὴν αὐτῆς συνετέλουν ἐκάστοτε πολλὰ καὶ διάφορα φαινόμενα μεταβολῶν ἐν τοῖς φθόγγοις, τοῖς τύποις, τῷ θησαυρῷ τῶν λέξεων, τῇ σημασίᾳ αὐτῶν, τῇ φρασεολογίᾳ, συντάξει καὶ τοῖς λοιποῖς. Αἱ μεταβολαὶ αὗται ἴδη ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου ἀρξάμεναι ἐξακολουθοῦσι καὶ σήμερον ἐτι, καὶ θέλουσιν ἐξακολουθεῖ βεβαίως ἐφ' ὅσον ζῶσα ὑπάρχει ἡ γλῶσσα καὶ ἐφ' ὅσον ἀναντίρρητος ὑπάρχει ἡ ἀλήθεια ὅτι καὶ αὕτη ὡς περ ὄργανικόν τι ὄν ἀκμάζει καὶ παρακμάζει κατ' ἴδιους αὐτῆς φυσικοὺς νόμους, ἀλλὰ καὶ παρακμάζουσα εἰς νέαν μεταβαίνει ζωὴν, εἰς νέον εἰσέρχεται στάδιον. Ἐπειδὴ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ οὐδὲν σταθερὸν ὑπάρχει, ἀλλὰ τὰ πάντα εἰσι

*) Ἴδε ἀριθ. 16, σελ. 301—305.

1) Ἐδημοσιεύθησαν ταῦτα τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Κοραῖ ἔν τοῖς Ἀτάκταις αὐτοῦ (τόμ. 1, Παρισ. 1822) καὶ τελευταῖον ὑπὸ τοῦ Miller (ὡσαύτως ἐν Παρισίοις 1876).

μεταβλητά, έπεται, ότι και η γλώσσα σὺν τῇ ἐκάστοτε τύχῃ, σὺν τῇ διαφόρῳ ἀναπτύξει τοῦ ἑθ' οὐ λαλεῖται ἔθνος καὶ λαοῦ, ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς αὐτοῦ μορφώσεως, τῆς ἰδιοφυίας, τοῦ κλίματος καὶ τῆς χώρας ἐν ἣ ἔζη, τοῦ πολιτικοῦ αὐτοῦ βίου, τῶν ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐσωτερικῶν καὶ ἐξωτερικῶν αὐτοῦ σχέσεων μεταβάλλεται¹, νῦν μὲν νέα προλαμβάνουσα στοιχεῖα (ἐσηματισμένα ἐξ ἑαυτῆς ἢ καὶ ἔξωθεν), νέας λέξεις, νέους ὄρους, τύπους καὶ σχηματισμούς, νῦν δὲ στοιχεῖα ἀπηρχαιωμένα, λέξεις καὶ φράσεις ἀπηρχαιωμένα, τύπους ἀρχαίους εἰς λήθην καὶ ἀχρηστίαν ἐμβάλλουσα, ἄλλοτε τὰς σημασίας τῶν λέξεων παραλλάσσουσα, ἐπεκτείνουσα ἢ περιορίζουσα καὶ τροποποιούσά πως αὐτάς, καὶ ἄλλοτε νέας παρέχουσα ταῖς λέξεσι σημασίας καὶ εἰς νέαν ἐπανάγουσα ζωὴν τύπους πρὸ πολλοῦ εἰς λήθην καὶ ἀχρηστίαν περιελθόντας ἢ μόνον ἐν τοῖς ἀρχαίοις συγγράμμασι περιωθέντας. Ὡσπερ λοιπὸν κινήσις ἐστὶν ἡ ζωὴ παντὸς ὀργανικοῦ ὄντος, οὕτω κινήσις ἐστὶ καὶ ἡ ζωὴ πάσης γλώσσῃς, κινήσις αἰωνία ὅτε μὲν ἐστὶ ζωρὰ παρίσταμένη, ὅτε δ' ἀσθενής, μεταβολὴ νῦν μὲν μειζών, νῦν δ' ἐλάσσων. Ἐκάστη ἐποχὴ, ἕκαστος αἰὼν ἐπιπροστίθησι καὶ αὐτῇ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὰ ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτοῦ. Οὐχὶ ἀνεπιτυχῶς δύνανται τις ἐπομένως νὰ παραβάλῃ τὴν γλώσσαν πρὸς τινα ἀενάως βέοντα ποταμὸν· καθὼς δηλαδὴ οὗτος ἀναλόγως τῶν ἀτμοσφαιρικῶν καταστάσεων καὶ τῆς φύσεως τοῦ δι' οὗ διέρχεται ἐδάφους νῦν μὲν βρεῖ ὀρμητικῶς, νῦν δὲ γαληνιαίως, νῦν μὲν ἐστὶ διαυγής καὶ διαφανής ὡς ὕαλος καὶ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἀπαστράπτει ὡς ἄργυρος, νῦν δὲ σκοτεινός καὶ μελαγχολικός συμπαρασύρων ἰλύν, λίθους, ξύλα καὶ πᾶν τὸ ἔξωθεν προσπίπτον, ὅτε μὲν κυανόχρους ὡς ἐκ τοῦ κυανοῦ τοῦ οὐρανοῦ χρώματος, ὅτε δὲ πρασινίζων ὡς ἐκ τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀνταναικλάσεως τοῦ χρώματος τῆς παραφυσμένης χλόης, ὅτε μὲν σκιερὸς ὡς ἐκ τῶν παρακειμένων ὑψηλῶν ὄρεων, ὅτε δὲ πλήρης φωτὸς καὶ λαμπρός, ὅτε μὲν περιωρισμένα ἔχων τὰ ρεῖθρα αὐτοῦ, ὅτε δ' ἐπεκτεταμένα, ὅτε μὲν ἄνευ ἢ μετ' ὀλίγων διακλαδώσεων βέων, ὅτε δὲ μετὰ πολλῶν, καὶ μετ' ὄλας ὅμως ταύτας τὰς παρατηρουμένας μεταβολάς, μετ' ὄλας ταύτας τὰς ποικιλίας, καίτοι τὸ ὕδωρ, ἀενάως βέον, ἀδιακόπως καὶ ἀνακαινίζεται, οὐχ ἥττον ὁ ποταμὸς δὲν παύει τοῦ νὰ ἢ ποταμὸς, οὔτε μεταβάλλεται ἢ φύσις αὐτοῦ οὐδὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ, οὔτω καὶ ἡ γλώσσα κινεῖται ἀενάως καὶ διαφόρους

1) Καίτοι ἰσχυρὸν κατὰ τοῦ ἐκνεωτερισμοῦ καὶ τῆς μεταβολῆς τῆς γλώσσῃς φραγμὸν ἀποτελοῦσι πρὸ πάντων ἡ γραφὴ, ὁ τύπος καὶ ἡ τεραστία τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας πληθὺς καὶ βελτιώσεις, μετ' ὅλα ταῦτα ἀληθῶς πλάνη ἤθελεν εἶναι τὸ θεωρεῖν νεώτερον τινὰ γλώσσαν ὡς τι ἐντελῶς πλῆρες καὶ σταθερόν. Πρὸ παντὸς ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ νόμος τις τῆς φυγοπονίας καὶ εὐκολίας παρατηρούμενος πρὸ πάντων ἐν τῇ ἀπλοποιήσει ἢ παντελεῖ ἀποβολῇ δυσπροσέρτων ἢ ἀτόνων φθόγγων καὶ φθογγικῶν συμπλεγμάτων. Ἄφ' ἑτέρου δὲ ἡ τῆς ἀπομιμήσεως καὶ ἀναλογίας τάσις ὀδηγεῖ εἰς τὴν ἐφεύρεσιν καὶ ἀνάπτυξιν νέων λέξεων, τύπων καὶ σημασιῶν, αἵτινες ἢ λαμβάνονται ἐκ ξένης τινὸς γλώσσῃς, ἢ εἰσδύουσιν ἐκ τῶν διαλέκτων εἰς τὴν γραφομένην, ἢ σχηματίζονται ἐπὶ τῇ βίβει ἀρχαίων ἔχρων λέξεων καὶ τύπων.

μετὰ τῶν διαλέκτων καὶ γλωσσικῶν αὐτῆς ἰδιωμάτων λαμβάνουσα πορείας, διαφόρους διανύουσα φάσεις, μεταβάλλεται μὲν καὶ μεταρρυθμίζεται ἐν πολλοῖς ἔνεκα διαφόρων λόγων ἐξωτερικῶν ἢ ἐσωτερικῶν, οὐχ ἥττον ὅμως δὲν παύει τοῦ νὰ ἢ γλώσσα, οὐδ' ἀπόλλυσι τὸν οὐσιώδη αὐτῆς χαρακτῆρα, ἐφ' ὅσον τὸ ἑθ' οὐ λαλεῖται αὕτη ἔθνος κέκτηται τὴν αὐτενέργειαν αὐτοῦ καὶ ἐξακολουθεῖ ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως ζῶν, ἐφ' ὅσον ἔχει αὐτοσυναίσθησιν, ἐφ' ὅσον ἠλεκτρίζει αὐτὸ τὸ λαμπρὸν παρελθόν, ἐφ' ὅσον ὁ χαρακτῆρ αὐτοῦ δὲν μεταβάλλεται οὐσιωδῶς.¹

Ἄλλ' ἐπανέλθωμεν μετὰ τὴν παρέκθισιν ταύτην εἰς τὸ προκειμένον. Εἰκόνα τῆς καταστάσεως τῆς Βυζαντιτικῆς γλώσσῃς παρέχουσιν ἡμῖν τὰ περιωθέντα ἐκ τοῦ μέσου αἰῶνος γλωσσικά μνημεῖα. Ἀκριβοτέρα αὐτῶν ἔρευνα καταδείκνυσιν, ὅτι ἡ νεώτερα Ἑλληνικὴ εἶχεν ἦδη προσλάβῃ τὸν δημῶδη εἴτε νεωτερικὸν αὐτῆς τύπον πολὺ πρὸ τοῦ Πτωχοδρομίου καὶ Σπανέα, ἦτοι πρὸ τοῦ δεκάτου μ. Χ. αἰῶνος, καὶ οὗ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις ἐπεκράτει ἐνιαχοῦ ἀληθῆς γλωσσικὸς κυκεὼν, καθ' ὅσον ἀπαντῶμεν ἀδιαφόρως ἀναμιγνυμένας καὶ συναπτομένας λέξεις καθαρῶς ἀρχαίας, τύπους λίαν ἀρχαίους, μετ' ὄλας νεωτερικῶν καὶ χυδαίων οὕτως, ὥστε ἡ γλώσσα παρίσταται ἐνίοτε ὡς τι τραγελαφικὸν καὶ τερατώδες μεγάλῃν προξενούσα ἀνδίαν καὶ ἀποστροφῆν. Ἄλλ' ἀκριβῶς ἢ τοιαύτη ταραχὴ καὶ δυσαρμονία, ἢ τοιαύτη ἀδιάφορος συνανάμιξις ἀρχαίων τῆς γλώσσῃς τύπων καὶ φράσεων μετὰ κοινῶν ὄλας καὶ τετριμμένων τῆς καθωμιλημένης μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ αὕτη καὶ τότε ἐπεκράτει τάσις πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὁ αὐτὸς καὶ νῦν ὄργασμος (ὁ ἄλλως τε καὶ φυσικός), μετὰ μόνῃς τῆς διαφορᾶς, ὅτι ἐνῶ τότε ἄνευ ἀρμονίας καὶ οὐχὶ ἐν τῷ προσήκοντι μέτρῳ ἐγένετο ἐν τῇ γραφομένῃ ἢ ἀνάμιξις τῶν ἀρχαίων μετὰ τῶν νεωτέρων, ἦδη ὡς ἐκ τῆς διαφορῆς ἐποχῆς ἐν ἣ ζῶμεν καὶ ὡς ἐκ τῆς ἰκανῆς μορφώσεως, ἢν ἐκτῆσατο ἢ καθ' ἡμᾶς γλώσσα, ἢ ἀνάμιξις γίνεται ἀρμονικῶς καὶ προσήκοντως, ὡς μαρτυρεῖ ἡ νῦν γλώσσα τοῦ τύπου καὶ καθόλου ὁ νῦν γραπτὸς λόγος. Ἄλλως τε ἢ τότε ἐπικρατούσα ἐν τῇ γλώσσῃ σίγησις μαρτυρεῖ καὶ τοῦτο, ὅτι ἀκριβῶς καὶ τότε ἢ ἀρχαία Ἑλληνικὴ οὔτε νεκρά, οὔτε ἄσχετος πρὸς τὴν καθωμιλημένην ἔθεωρεῖτο· διότι ἄλλως ἄσκοπος καὶ ματαία ἦθελεν ἀποδοῖ ἢ ἐν τῷ γραπτῷ λόγῳ συνανάμιξις στοιχείων ἀρχαίων μετὰ νεωτέρων, ἂν τὰ ἀρχαία ἦσαν ὄλας ἀκατάληπτα τοῖς πολλοῖς. Ὡστε ὁ γραπτὸς λόγος ἀνεκαθεν στενὸς συνεδέετο μετὰ τῆς ἀρχαίας καὶ φυσικῆς τῷ λόγῳ στενώτερον πάντοτε, ἢ ἢ καθωμιλημένη. Οὐδὲν λοιπὸν τὸ παράδοξον, ὅτι καὶ νῦν τὸ

1) Εἰς ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων λόγων τῆς ἐπὶ ὀλοκλήρους χιλιετηρίδας κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἀλωσθῆτος διατηρήσεως τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσῃς ὑπῆρξε καὶ τὸ λαμπρὸν τοῦ Ἑλλῆν. ἔθνους περελθόν, ὕπερ οὐδέποτε ἐξέλιπον ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ. Ἐθνη μὴ μεγαλουργήσαντα ἐν τῷ παρελθόντι ἢ πάντῃ ἐξέλιπον ἐκ τοῦ πολιτικοῦ ὄριζοντος, ἢ περιεσώθησαν μὲν, ἀλλὰ νεοθευμένα, ἐκνευρισμένα καὶ ἐκπεφυλισμένα σχεδὸν ἢ καὶ ὄλας διάφορον τῆς προγονικῆς λαλοῦντα γλώσσαν. Ἐκ τούτων ἐννοεῖται τίνος ἔνεκα διετήρησε τὴν προγονικὴν αὐτοῦ γλώσσαν τοσοῦτον καθαρὰν, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

αὐτὸ συμβαίνει· διότι καὶ ἡ σήμερον γραφομένη νέα Ἑλληνικὴ συνδέεται λίαν στενῶς μετὰ τῆς ἀρχαίας, σχετικῶς στενώτερον, ἢ ἡ καθωμιλημένη, στενώτερον, ἢ Ῥωμανικὴ τις γλῶσσα μετὰ τῆς Λατινικῆς, ἐνῶ τούναντίον αἱ νέαι Ἑλληνικαὶ διάλεκτοι διαφέρουσι τῆς γραφομένης πολλῶ μᾶλλον, ἢ αἱ πλεῖσται λοιπαὶ Εὐρωπαϊκαὶ γλῶσσαι ἐν σχέσει πρὸς τὴν γραφομένην αὐτῶν ἐξεταζόμενα¹. Τὸ περιεργον τοῦτο φαινόμενον ἐρμηνεύει αὐτὴ ἡ ἱστορία τῆς νῦν Ἑλληνικῆς, ἥτις, ὡς ἐλέχθη προηγουμένως, προῆλθεν ἐκ τῆς Ἰταλικῆς (ἐξαιρέσει τῆς Τσακωνικῆς διαλέκτου) διὰ τῆς κοινῆς καὶ τῆς ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι, καθωμιλημένης, καίτοι ἡ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ ἀνατολικοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους θυροφῆ τῶν ποικιλωτάτων ἐθνικοτήτων σπουδαίως μετέβαλε τὸν ἀρχαῖον τῆς γλώσσας καθαρὸν τύπον. Διὰ τῆς ἀλώσεως τοῦ Βυζαντίου, τοῦ φυσικοῦ τούτου κέντρου, γυμνωθεῖσα ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα παρημελήθη ὡς γραπτὴ γλῶσσα, ἡ δὲ παραμέλησις αὕτη ὑπεδοήθησε τὴν βαθμιαίαν τῶν δημῶδων διαλέκτων ἀνάπτυξιν καὶ συγχρόνως τὴν ἐν αὐταῖς πρόσληψιν στοιχείων ξένων, ἰδίως ἰταλικῶν, γαλλικῶν, σλαβικῶν καὶ τουρκικῶν.

Ἐν τῇ ἐκκαθάρσει τῆς γραπτῆς γλώσσας ἀπὸ βαρβαρισμῶν καὶ χυδαῖσμων καὶ ἐν τῇ διαλλαγῇ αὐτῆς μετὰ τῆς καθωμιλημένης, ὡς προείρηται, μεγάλας παρέσχεον ὑπηρεσίας πρὸ πάντων ὁ Κοραΐς ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος. Ἐτεροὶ προῦχώρησαν πολὺ περαιτέρω, ζητήσαντες ν' ἀναγάγῃσι πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἀποψὴν τὴν ὄλην κατασκευὴν τῆς γλώσσας· ἡ δὲ τοιαύτη ἀπόπειρα φυσικῶ τῷ λόγῳ παρήγαγεν (ἰδίως δ' ὅτε σὺν τῇ ἀνιδρύσει τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου ζωηρὰ παρέστη ἡ ἀνάγκη ἐνιαίας γραπτῆς γλώσσας) ἀντιθεσὶν μεταξὺ λογίας καὶ μᾶλλον δημῶδους διευθύνσεως, ἥτις ἀντιθεσὶς εἰσέτι δὲν ἐξέλιπεν ἐντελῶς. Τὰ σχολεῖα, ὁ τύπος, ἡ πολιτεία καὶ ἐκκλησία συνετέλεσαν πάλιν πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ ἀρχαϊκώτερον καὶ τεχνικώτερον μῶρφωσιν τοῦ γραπτοῦ λόγου. Καὶ ὅμως διατέλει φυσικῶς εἰσέτι πάντοτε ἐπαισθητὴ ἡ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἑλληνικῆς ὑφίσταμένη διαφορά. Τὴν φυσικῶς ἤδη μεταξὺ τῆς τῶν λογίων γλώσσας καὶ τῆς καθωμιλημένης ὑφίσταμένην ἀντιθεσὶν ὑπ' ὄψει ἔχοντες τινες ἀδαεῖς τῆς ἀληθοῦς ἱστορικῆς τῆς γλώσσας ἡμῶν καθόλου ἀναπτύξεως, ἀδίκως κατεξηνέχθησαν καὶ καταφέρονται κατὰ τῶν ἡμετέρων λογίων, διότι δῆθεν οὗτοι ἀποκλειστικῶς ἐδημιούργησαν καὶ δημιουργοῦσι γλῶσσας τεχνητὴν καὶ πλαστὴν, γλῶσσας ἐπιτετηθευμένην, ἣν ζητοῦσι νὰ ἐπιβάλλωσι τῷ λαῷ, ὅστις καθ' ἃ λέγουσιν οὐδαμῶς ἢ καὶ ἐλάχιστα ἐννοεῖ αὐτήν. Ἡ ἀκριβὴς ἔρευνα τῆς ἱστορίας τῆς ἀναπτύξεως τῆς γλώσσας τῶν λογίων, ἡ ὑπαρξίς τοιαύτης ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν καθωμιλημένην οὐ μόνον παρ' ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ παρὰ παντὶ πεπολιτισμένῳ λαῷ ἐν πάσῃ ἐποχῇ ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, καὶ ἡ πείρα ὅτι ὁ λαὸς καλῶς

ἐννοεῖ αὐτήν, ὡς ἔχει σήμερον, καὶ δὲν θεωρεῖ αὐτήν ὡς ξένον τι πρὸς αὐτόν, πάντα ταῦτα μαρτυροῦσι πόσον ἐσφαλμένη ἐστὶν ἡ εὐτυχῶς παρ' ὀλίγοις μόνον ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐπικρατοῦσα περὶ τῆς γραπτῆς γλώσσας ἰδέα καὶ πόσον ἀδικοῦσι τοὺς λογίους, οἵτινες μᾶλλον εὐγνωμοσύνης καὶ πολλῆς μάλιστ' εἰσὶν ἀντάξειοι· διότι ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἄλλως στενῶς καὶ μετὰ τῆς καθωμιλημένης συνδεομένης ἀρχαίας μορφῆσιν ἐκ τῶν στοιχείων ἀμφοτέρων γλῶσσαν τοιαύτην, ἥτις ν' ἀνταποκρίνεται πληρέστατα τῇ παρουσίᾳ ἐθνικῆ ἀνάγκῃ καὶ νὰ προσεγγίξῃ ὡς οἶόν τε τῇ ἀρχαίᾳ ἑλληνικῇ, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ κυταστῇ ἀκατάληπτος τοῖς πολλοῖς ὑπὲρ τὸ δέον ἀφισταμένη τῆς καθωμιλημένης⁽¹⁾. Ἡμεῖς καὶ ἐν ταῖς ὀλίγαις ἡμῶν γνώσεσι περὶ τῆς τῶν λογίων γλώσσας ἐν σχέσει πρὸς τὴν καθωμιλημένην ὑπ' ὄψει ἔχοντες τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ἐκπαλαὶ σταδιοδρομίαν ἐκατέρωθεν αὐτῶν, οὐ μόνον οὐδαμῶς τολμῶμεν νὰ καταδικάσωμεν τοὺς ἀληθῆ κεκτημένους παιδείαν λογίους τοῦ ἡμετέρου γένους, τοὺς εἰς τὴν ἀναγέννησιν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ γραπτοῦ λόγου συντελέσαντας καὶ συντελοῦντας, ἀλλὰ καὶ τὸν προσήκουσα ἀπονέμεται αὐτοῖς σεβασμὸν, τὴν προσήκουσαν ἐκτίμησιν, ὡς ὀρθῶς ἀνάγκην φυσικὴν τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἀναγνωρίζοντες καὶ πρὸς τελείαν αὐτῆς ἐκπλήρωσιν ἀκαμάτως ἐργασάμενοι καὶ ἐργαζόμενοι, ὡς διακρίνασιν ἀλήθειαν ἐκ τῆς ἱστορίας τῆς γλώσσας ἡμῶν καθόλου πηγάζουσαν καὶ ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς ἀληθείας ταύτης τὸ εἶψ' ἑαυτοῖς δρᾶσαι καὶ δρῶσιν ἔτι. Ναί! ἐὰν ἀναδιψήσωμεν τὴν ἱστορίαν παντὸς ἔθνους, παντὸς λαοῦ, καὶ αὐτοῦ ἔτι τοῦ ἐλάχιστου πεπολιτισμένου, θέλομεν ἰδεῖν, ὅτι δύο τῆς γλώσσας αὐτοῦ κυριώτεροι ἐπιφαίνονται ἐκάστοτε τύποι, ἥτοι ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ, ἡ ἄλλως χύθην γλῶσσα καλουμένη, καὶ ἡ τῶν λογίων. Ὡςπερ δ' ἀναμφισβήτητός ἐστὶν ἡ ἀλήθεια αὕτη καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἡμῶν προγόνους (διότι βεβαίως καὶ ἐπὶ Ὀμήρου καὶ ἐπὶ Θουκυδίδου καὶ ἐπὶ Ξενοφῶντος καὶ Πλάτωνος τὸ πλῆθος ἐλάλει γλῶσσαν διαφέρουσαν τῆς τῶν κλαδικῶν τούτων καὶ ἄλλων συγγραφέων γλώσσας καὶ αὐτοὶ δὲ οὗτοι οἱ δόκιμοι συγγραφεῖς βεβαίως ἐν ταῖς καθ' ἡμέραν μετὰ τῶν ἄλλων ἀναστροφῆς οὐχὶ ἀπαραλλάκτως ἐν τῷ αὐτῷ γλωσσικῷ τύπῳ ἐλάλουν πρὸς πάντας οὐδὲ διεχειρίζοντο τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως καὶ ἐν τῷ γράφειν γλῶσσαν), ὥςπερ ἡ ἀλήθεια αὕτη φυσικῶ τῷ λόγῳ ἐπεκράτησε καὶ ἐν πάσῃ ἐποχῇ, οὕτω δὲν δύναται εἰμὶν ὁσαύτως νὰ ἰσχύῃ καὶ νῦν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι. Οἱ ἀποδοκιμάζοντες τὸν γραπτὸν ἡμῶν λόγον, ὡς νῦν ἔχει, καὶ τὴν πρὸς τὴν ἀρχαίαν τᾶσιν αὐτοῦ, ἀπαρνοῦνται οἰκοδόμημα ὀλοκλήρων αἰώνων, ἀπαρνοῦνται αὐτὴν τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ. Κυρίως λοιπὸν δύο παρίστανται ὄψεις πάσης γλώσσας ζώσης καὶ ἡ μὲν ἐκφαίνει τὴν ἀξεστον καὶ φυσικὴν αὐτῆς μορφήν, ἡ δὲ τὴν ἐντεχνον καὶ ἐπιτετηθευμένην, ὡς οἶόν τε μετὰ τῆς φυσικῆς συνδιπλαγαμέ-

1) Ἐπειδὴ ὁ τύπος τῶν νεωτέρων Εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν, ὡς νῦν αὐταὶ ἔχουσι, δὲν ἀριθμεῖ πολλῶν αἰώνων ὑπαρξίαν, φυσικῶ τῷ λόγῳ ἡ γλῶσσα τῶν Εὐρωπαίων λογίων δὲν διαφέρει πολὺ τῆς τοῦ λαοῦ, ἐκτὸς ἐὰν λάθῃ τις ὑπ' ὄψει πολλὰς καὶ ἐν Εὐρώπῃ διαλέκτους, ἅς οὐδ' αὐτοὶ οἱ λόγιοι ἐννοοῦσιν, ἂν μὴ ὦσιν εἰδικοί περὶ τὰ γλωσσικά.

1) Ὁμολογουμένως ὑπερτεροῦσι πολὺ ἐν τῇ τῶν λογίων γλώσσῃ τὰ στοιχεῖα τὰ ἀρχαῖα, ἀλλ' ἡ ὑπερτέροσις αὕτη οὐδαμῶς βλέπτει ἐν ὄσῳ ὁ λαὸς ἐννοεῖ καλῶς. Εὐληπτοτέρα δὲ δύναται ν' ἀποβῇ αὐτῷ αὕτη ὁσημέραι μορφουμένη, ἐὰν προσλάβῃ ἐν ἑαυτῇ καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ στόματι τοῦ λαοῦ περισωθέντα ἀρχαῖα γλωσσικά μνημεῖα.

νην και συννηρμοσμένην. Ὡστε ὑπ' ὄψει ἔχοντες ταῦτα, πρὸς δετὴν καθόλου ἐνεστώσαν τοῦ γραπτοῦ ἡμῶν λόγου κατάστασιν και τὴν πρὸς τὴν καθωμιλημένην αὐτοῦ σχέσιν, οὐδαμῶς δικαιούμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὸν ὡς ἀποκλειστικὸν τῆς τέχνης δημιουργημα, ὡς δημιουργημα τῆς φαντασίας τῶν λογίων, ὡς ἀποκύημα τῆς ἐξημιμένης σχολαστικῶν τινῶν κεφαλῆς, ὡσπερ τινὲς ἐπιπολαιῶς και οὐχὶ κατὰ βάθος και ἀντικειμενικῶς τὰ πράγματα ἐξετάζοντες ὑπέθεσαν, χωρὶς οὔτε κἀν νὰ παρατηρήσωσιν, ὅτι τὰ στοιχεῖα τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐλήφθησαν πάντοτε και λαμβάνονται οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς ἀρχαίας, ἀλλὰ και ἐκ τῆς ὅλης φυσικῆς και ἀτέχνου μὲν, ἀλλ' κατὰ νόμους και κανόνας ὡσαύτως ἰδιαίτερος μορφουμένης γλώσσης τῶν πολλῶν. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον ὁμολογοῦμεν πάντοτε και μεθ' ἡμῶν θέλει συνομολογῆ πᾶς ὀρθῶς φρονῶν, ὅτι κυρίως εἰπεῖν μόνος ὁ λαὸς δημιουργεῖ τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦτο ὁμολογοῦντες οὐδαμῶς δικαιούμεθα και ν' ἀπαρνηθῶμεν τοῖς ἐπὶ τούτῳ τεταγμένοις λογίοις τὸ συμβῆναι τῆ ἔθνικῆ ἀνάγκη και ταῖς περιστάσει καλλιμεργεῖν και ἀναπτύσσειν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν τὴν στεγῶς και μετὰ τῆς ἀρχαίας και μετὰ τῆς χυδν γλώσσης συνδεομένην και ὡς μεσότοιχον ἐν τῷ μέσῳ ἀμφότερων κειμένην, τὸ ἀνυψῶσαι αὐτὴν εἰς τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῇ περιωπῆν και δι' αὐτῆς ἐπιδρᾶν (ἔστω και ἐλάχιστα) και ἐπὶ τὴν ἰδιαίτεραν τῆς ἰδίως γλώσσης τοῦ λαοῦ μὲρῶσιν. Οὐδὲ δυνάμεθα ποτε νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἠδυνήθησαν ποτε ἢ και δύνανται οἱ λόγοι μνδερμῶν δυνάμενοι νὰ ἐξασκήσωσι βίαν, μνδὲνα περιορισμόν, νὰ ἐπιβάλωσιν ἢν οὔτοι ἐδημιούργησαν (ὡς τινες φρονοῦσιν) ἢ δημιουργοῦσι γλῶσσαν, ὅπως ἀκατάληπτον οὔσαν και μνδερμῶν ἢ και ἐλαχίστην πρὸς τὴν τοῦ λαοῦ γλῶσσαν φέρουσαν σχέσιν. Ἄλλως τε πῶς ἀγογγύστως ἠθελεν ἀνεχθῆ ὀλόκληρος λαὸς τὴν ἐπιβολὴν γλώσσης ἀκατάληπτον ἢ και δυσπέπτου αὐτῷ, γλώσσης ὑπὸ σχετικῶς ὀλίγων μόνον ἐφευρημένης και δεδημιουργημένης και κτῆμα τούτων μόνον θεωρουμένης; Ἡ ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀνοχὴ και ὑποστήριξις μάλιστα και ἐκτίμησις τῆς γλώσσης τῶν λογίων μαρτυρεῖ, ὅτι ὁ λαὸς δὲν θεωρεῖ αὐτὴν ὡς πάντῃ ξένην αὐτῷ, δὲν θεωρεῖ αὐτὴν ὡς ἀποκλειστικὸν τῆς τέχνης τῶν λογίων προῖόν, ὡς μόνον τούτων κτῆμα, ἀλλὰ συναισθάνεται, ὅτι και αὐτὴ κατὰ μέγα μέρος ἀνήκει αὐτῷ, ὅτι και αὐτὴ ἐκ τῆς καρδίας αὐτοῦ ἀνέθορον, ὡς οἰκοδομηθεῖσα κατὰ μέγα μέρος ἐκ στοιχείων εἰλημμένων ἐκ τῆς φυσικῆς, ἀτέχνου και ἀπερίττου γλώσσης. Δύναται τις ἴσως νὰ παραβάλῃ τὴν γλῶσσαν τῶν λογίων πρὸς τὴν μεγαλοπρεπὲς και λαμπρὸν οἰκοδόμημα ὡσπερ δηλαδὴ τὸ τοιοῦτον οἰκοδόμημα, καιπερ τεχνιέντως ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος και τῶν οἰκοδόμων ὠκοδομημένον, δὲν θεωρεῖται κτῆμα αὐτῶν, ἀλλ' ἐκείνου, ὅστις ἐδαπάνησε πρὸς οἰκοδομὴν, ἐπομένως ἐκείνου, ὅστις παρέσχε τὸ ἀπαιτούμενον ὑλικόν, ὡστε κατὰ τὰς ἀνάγκας αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτοῦ νὰ κατασκευασθῆ τὸ οἰκοδόμημα, οὔτω και τὸ μέγα και λαμπρὸν οἰκοδόμημα τῆς γλώσσης τῶν λογίων, καιπερ τεχνικῶς ὑπ' αὐτῶν ὠκοδομημένον, ἐστὶ κτῆμα ἐν γένει τοῦ λαοῦ, τοῦ πρὸς οἰκοδομὴν αὐτοῦ

ικανὰ παρασχόντος στοιχεῖα. Ἡ μόνη διαφορὰ ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ ἐστίν, ὅτι ἐνῶ ὁ ἀρχιτέκτων και οἱ οἰκοδόμοι τοῦ οἰκοδομήματος ἐπαξίως ἀνταμείβονται ὑλικῶς και ἠθικῶς μάλιστα, ὅταν τὸ ἔργον τῆς τέχνης αὐτῶν ἐξέχη ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, προκειμένου περὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς και ἐξόχου οἰκοδομήματος τῆς γλώσσης τῶν λογίων, οὔτοι συνήθως οὐ μόνον ὑλικῶς δὲν ἀνταμείβονται, ἀλλὰ και περιφρονοῦνται και ἠθικῶς ἐνίοτε (ἵνα μὴ εἰπωμεν πολλάκις) προσβάλλονται ὑπὸ τινῶν ἐπιπολαιῶς τὰ πράγματα ἐξεταζόντων, ὡς σχολαστικοὶ και «δασκάλοι», ἵνα κοινῶς εἰπωμεν, χαρακτηριζόμενοι, ἀκριδῶς αὐτοὶ οὔτοι, οἵτινες μετ' ἀληθοῦς αὐταπαρνησίας τὴν ἱεράν αὐτῶν ἀποστολὴν ἐκπληροῦντες ζητοῦσιν ὅπως ἐν τῇ νῦν μεταβατικῇ τοῦ ἡμετέρου Γένους καταστάσει μορφώσωσι γλῶσσαν ὡς οἶόν τε τελείαν, δυναμένην ἀνέτως και μετὰ πάσης εὐχερείας νὰ ἐκφράξῃ πᾶσαν ἀληθῆ γνῶσιν πρὸς διάπλασιν τῶν ἠδῶν τῆς νεολαίας και μὲρῶσιν τοῦ πνεύματος αὐτῆς, πρὸς ἀνύψωσιν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ, ἀκριδῶς, λέγομεν, αὐτοὶ οὔτοι, οἵτινες, μετὰ πολλῶν ἀγῶνων και θυσιῶν τὰ μάλιστα εἰς τὴν τοῦ ἡμετέρου ἔθνους πρόδοον και εὐημερίαν συντελέσαντες, δύνανται και δικαιοῦνται ἀληθεῖς νὰ θεωρῶνται τῆς κοινωνίας μάρτυρες.

Α. Η. ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ.

(Ἐπεταί τὸ τέλος).

ΟΙ ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΤΥΠΟΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ τοῦ α' και β' προδῶπου. 1

Πρῶτος τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων, παρ' ᾧ ἅπαν τῶσιν οἱ αὐτοὶ πρὸς τοὺς νῦν δημῶδεις τύπους τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, εἶναι *Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος* (1' αἰών). Παρὰ τούτῳ τὸ πρῶτον εὑρηται ὡς (*Ἐκθεσις τῆς βασιλείου τάξεως*, ἔκδοσ. H. Leichius και J. Reiske, σ. 36, 37, 38, 42, 44, 81, 61, 380, 383, 384, 650, 651). Τὸ ὡς δὲ τοῦτο ἐγένετο ἐκ τοῦ ἐνικοῦ σὲ ὡς τὸ *ἑαυτοῦ* ἐκ τοῦ *ἑαυτόν*, γνωστὸν δὲ ὅτι τοῦτο εἶναι σύνθεσις τοῦ ἑ (ἐνικ. γ' προσ.) αὐτόν, ἔπειτα δὲ μετηνέχθη και εἰς τὸν πληθυντ. *ἑαυτοῦ* ἀντὶ *σῶς* αὐτοῦ. Ἦτο δὲ ἀρχικῶς τὸ *σῶς* αἰτιατ., ὡς ἅπαντ' ἀπὸ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ (αὐτόθι σ. 380), ἔπειτα δὲ ἐτέθη ἀντὶ τῆς γενικ. ἑμῶν. Ἄλλ' ἡ τοιαύτη χρῆσις τοῦ *σῶς* ἀντὶ ἑμῶν προῆλθεν ἐκ τῆς ἀπὸ τῆς Κοινῆς Διαλέκτου χρῆσεως τῆς αἰτιατ. ἀντὶ τῆς δοτικῆς. Ἀρχικῶς δῆλον ὅτι ἐλέγετο *πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν ἡμῶν*, ἔπειτα *πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν ἡμῶν*, ἐξ οὗ, ἀντὶ ἡμῶν, *σῶς*, *πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν σῶς*, ὅπερ πλειστάκις παρὰ Πορφυρογεννήτῳ εὑρηται (αὐτόθι σ. 36, 37, 38,

1) Ἐκ πραγματείας D. C. Hesselting ἐν *Byzantinische Zeitschrift*, τόμ. Α', σ. 379—391.

42 κτλ.). Ἐντεῦθεν ἄρα σὺν τῷ χρόνῳ *σᾶς* = *ὑμᾶς* καὶ *ὑμῶν*.

Ὡς ἐκ τοῦ ἐνικῆ οὐδὲ ἐσχηματίσθη ὁ πληθυντικὸς *σᾶς*, οὕτω κατὰ τὸν αὐτὸν αἰῶνα ἐκ τοῦ *μᾶς* τὸ *μᾶς*, ὅπερ ὁμοίως αἰτιατ. καὶ γενικ. εἶναι = *ἡμᾶς* καὶ *ἡμῶν*. Ἄλλοι (Ψυχάρης ἐν *Essai II*, σ. 227. G. Mayer ἐν *Rivista di Filologia* 1876, IV, σ. 270 καὶ W Meyer) ἀποδέχονται, ὅτι τὸ *μᾶς* τοῦτο προήλθε κατ' ἀφαίρεσιν ἐκ τοῦ *ἡμᾶς*, εὐρηται δὲ πλειστάκις παρὰ *Διγενεῖ Ἀκρίτα* (1' αἰῶνι) ὡς αἰτιατ. (ἔκδοσ. K. *Ἔθνα καὶ E. Legrand* 16, 43, 70) καὶ γενικ. (αὐτόθι 23, 46, 56, 67, 72, 73).

Οἱ Βυζαντινοὶ ἄρα συγγραφεῖς παρ' οἷς οἱ πρῶτοι τῶν νεωτέρων τύπων τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *μᾶς* καὶ *σᾶς* εὐρύνονται, εἶναι οἱ τοῦ 1' αἰῶνος Κωνσταντίνου Πορφυρογέννητος καὶ *Διγενεῖ Ἀκρίτα*.

Ἄλλ' ἐν τοῖς γλωσσικοῖς προϋούσι τοῦ 1' αἰῶνος ἀπαντῶσιν ἀπαντες σχεδὸν οἱ νεώτεροι τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, *ἐσύ, ἐσοῦ, ἐσε, ἐμένα, ἐσένα, ἐσεῖς* κτλ. Πῶς δ' οἱ τύποι οὗτοι ἐγένοντο; Γνωστὸν ὅτι ἐν τοῖς κλασσικοῖς χρόνοις πλήν τῶν τύπων *ἐμέ, ἐμοῦ, ἐμοί*, ὑπῆρχον καὶ οἱ ἐγκλινόμενοι τύποι *με, μου, μοι*, ἐκεῖνοι μὲν ἐπὶ ἐμφάσεως, οὗτοι δ' ἄνευ ἐμφάσεως ἐν χρήσει ὄντες. Τὸ πάλαι λοιπὸν ἐμφαντικὸν τοῦτο *ε* τοῦ *α'* προσώπου προσετέθη ἀπὸ τοῦ 1' αἰῶνος καὶ τοῖς τύποις τοῦ 6' προσώπου τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν, οὕτω δ' ἐπλάσθησαν κατ' ἀναλογίαν *ἐσύ, ἐσε, ἐσοῦ*. (*Γλυκᾶς*, 16' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, *ἐσὺ* 119, 124, 125. *Χρονικὸν τῶν ἐν Μορέᾳ πολέμων*, 1δ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Buchon, *ἐσὺ* ποιήμ. 52, 1057, 1174, *ἐσοῦ* προλογ. 288, ποιήμ. 2581, 2906, *ἐσε* προλογ. 1093, ποιήμ. 326, 2123).

Ἐκ τῶν τύπων *ἐμέ* καὶ *ἐσε* προσθέσει τῆς καταλήξεως *ν* τῆς αἰτιατικῆς ἐμορφώθησαν οἱ τύποι *ἐμέν* καὶ *ἐσέν*, ἐξ ὧν πάλιν διὰ τῆς καταλήξεως *α* τῆς αἰτιατικῆς παρήχθησαν εἰς φῶς οἱ τύποι *ἐμένα, ἐσένα*, καὶ ἐκ τούτων διὰ τοῦ αὐτοῦ *ν* οἱ *ἐμέναρ, ἐσέναρ*. (*Πρόδρομος*, 16' αἰῶνι, III, ἔκδοσ. Legrand, *ἐμέν* 631, *ἐσέν* 501, VI *ἐμέναρ* 289, *ἐσέναρ* 365, 366, *ἐσέναρ*, 366. *Γλυκᾶς*, ἔκδοσ. Legrand, *ἐσέν* 242, 312. *Χρονικὸν τῶν ἐν Μορέᾳ πολέμων*, ἔκδοσ. Buchon, *ἐμένα* προλογ. 74, *ἐσένα* ποιήμ. 471, 1178. *Ἰλιὰς Ἐρμιοῦ*, 1δ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, *ἐμέν* 18, 217, *ἐμένα* 7, 262, *ἐσέν* 8, 107, 163, *ἐσένα* 7, 145, 184, *ἐσέναρ* 9, 242. *Διήγησις παιδιόφραστος τῶν τετραπόδων ζῴων*, 1δ' αἰῶνι, ἔκδοσ. Wagner, *ἐμέν* 459, *ἐσέν* 591, 769, *ἐσέναρ* 188, 743). Ἀσύστατος ἄρα ἡ γνώμη, καθ' ἣν οἱ τύποι *ἐμένα, ἐσένα* προήλθον ἐκ τῶν διαλεκτικῶν τύπων τῶν κλασσικῶν χρόνων *ἐγῶν, ἐγῶνη, τήνη*, οὔτινες 1500 τοῦλάχιστον ἔτη πρὸ τῆς ἐμφάνσεως τῶν τύπων *ἐμένα, ἐσένα* εἶχον ἐκλίπει.

Ἐκ τοῦ *σᾶς* ἐσχηματίσθη ὀνομαστικὴ *σεῖς*, ἀμφοτέρωθεν δὲ διὰ τοῦ ἐμφαντικῆ *ε* οἱ τύποι *ἐσᾶς, ἐσεῖς*. (*Διήγησις ἐξαιρετος Βελθάνδρου τοῦ Ρωμαίου*,

1γ' αἰῶνι κατὰ K. Krumbacher, *Gesch. d. Byzant. Litter.* σ. 444, ἔκδοσ. Legrand, 210. *Ἱστορικὴ ἐξήγησις περὶ Βελισσαρίου*, ἔκδοσ. Wagner, 262). Τὰ (ἐ)σεῖς, (ἐ)σᾶς λοιπὸν ἔκτοτε κατέλαβον ἐν τῇ δημῳδῇ γλώσσῃ τὴν χώραν τῶν ὑμεῖς, ὑμᾶς, ἦτοι ἀπὸ 6 τοῦλάχιστον αἰῶνων.

Ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 1δ' αἰῶνος παρέρχονται εἰς τὸ μέσον καὶ οἱ τόποι *ἐμεῖς, (ἐ)μᾶς*(¹), οὔτινες πιθανῶς δὲν προήλθον ἐκ τῶν *ἡμεῖς, ἡμᾶς*, ἀλλ' ἐσχηματίσθησαν κατ' ἀναλογίαν ἐκ τῶν τύπων *ἐμέ, ἐμένα, ἐσύ, ἐσε, ἐσένα, (ἐ)σεῖς, (ἐ)σᾶς*. (*Χρονικὸν ἐν Μορέᾳ*, ἔκδοσ. Buchon, *ἐμεῖς* προλογ. 344, *ἐμᾶς* προλογ. 275, 473, 697, 771, ποιήμ. 1053, 1371, 1380, 1384. *Παρασπόνδουλος Ζωτικὸς*, 1ε' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, *ἐμεῖς* 373, *ἐμᾶς* 304. *Μπερραδῆ Ἀπόκοπος*, 1ς' αἰῶνι, ἔκδοσ. Legrand, *ἐμεῖς* 249, 351, 371, *ἐμᾶς* 146, 148, 291, 315).

Κατὰ ταῦτα ἄρα οἱ δημῳδαὶ τύποι τῶν προσωπικῶν ἀντωνυμιῶν *ἐσύ, ἐσε, ἐσένα, ἐμένα, (ἐ)σεῖς, (ἐ)σᾶς, ἐμεῖς, (ἐ)μᾶς* κτλ. ᾤξαντο μὲν κατ' ἀναλογίαν κλασσικῶν τύπων δημιουργούμενοι τῷ 1' αἰῶνι, συνεπληρώθησαν δὲ τῷ 1δ', ἀλλ' ἔκτοτε οὐδεὶς νέος ἐπλάσθη τύπος. Καὶ ἐν τῇ δημιουργίᾳ δὲ τούτων οὐδὲν τὸ ξενικὸν οὐτ' ἐγγύθεν οὔτε πόρρωθεν εἶναι δυνατόν γὰρ ἐνίδη τις, ἀλλὰ τὰ πάντα καθορᾶ ἑλληνικὰ καὶ ἑλληνικῶς γεγόμενα.

M. I. ΚΕΦΑΛΑΙΑ

ΠΟΙΚΙΛΗ ΣΤΟΑ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ

Τῆς φιλογενείας, φιλομουσίας καὶ εὐποίας τῶν ἀγλαῶν τοῦ ἡμετέρου Γένους τέκνων, τῶν ἀρετῶν ἐκείνων, δι' ὧν πεπτακότες ἐκ γῆρας καὶ χαλεπῶν νοσημάτων ἀνεκτινόμεθα τὴν ὑγίειαν καὶ τὸ νεανικὸν σφῆριγος καὶ ἐντιμον καὶ αὐθις κατελάδομεν θέσιν μεταξὺ τῶν νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν, μίαν τῶν ἐκπρεπεστάτων ὁμολογουμένως εἰκόνων παρέχει ὁ ἐν Μασσαλίᾳ **Στέφανος ὁ Ζαφειρόπουλος**.

Τὴν εἰκόνα αὐτοῦ δίδοντες σήμερον διὰ τῆς **Εβδομαδιαίας** ἡμῶν **Ἐπιθεωρήσεως** δὲν θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν βιογραφίαν αὐτοῦ, τοσοῦτ' ἄλλ' ὅσον ὅσα τὰ ἐκφανέστατα ἴσως τεκμήρια τῆς φιλογενείας καὶ εὐποίας τῶν τοιοῦτων ἀνδρῶν ἐν ταῖς καρδίαις τῶν εὐεργετηθέντων βαθέως μὲν ἐγκεχαράγμενα, ἀλλὰ καὶ ἐπιμελῶς κατ' ἐπιταγὴν τῶν εὐεργετῶν συγκυρπτόμενα, ἀδύνατον ἀποφαίνουσι τῷ βιογραφοῦντι τὴν ὀρθὴν καὶ δικαίαν παράδοσιν τῶν εἰκόνων αὐτῶν. Ἄλλως δὲ τοῦ ἔθνους ἡ εὐγνωμοσύνη ἀνεγείρει αὐτοῖς τῆλικαῦτα δόξης καὶ κλέους ἀγῆρατου μνημεῖα, ὥστε πρὸ τούτων πᾶς λόγος μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν. Καὶ ἀληθῶς τίς λό-

1) Ἐκ τῶν τύπων *ἐμᾶς* καὶ *μᾶς* ὁ δεύτερος ἀρχαιότερος, ὡς ἐρρήθη ἄνωτέρω, ἄτε ἀπαντῶν τὸ πρῶτον παρὰ *Διγενεῖ Ἀκρίτα*, 1' αἰῶνι.

γος ἀντάξιος τῆς ἱερᾶς καὶ εὐγνώμονος συγκινήσεως, μεθ' ἧς ἕκαστος Ἑλλήν, εἴτ' ἐν μεγάροις, εἴτ' ἐν καλύβαις οἰκῶν, προφέρει τὸ ὄνομα τῶν μεγάλων τούτων τέκνων τοῦ ἔθνους αὐτοῦ, τοῦ θερμοῦ δακρύου ὅπερ ἀπολείβει ἐπὶ τῇ μνήμῃ τῶν ἀποικομένων, τῆς ἀπλέτου στοργῆς δι' ἧς περιβάλλει τοὺς ἐπιζώντας, τῆς ἐθνικῆς ὑπερηφανίας μεθ' ἧς πρὸ τῶν ἄλλων ἐθνῶν παρίσταται, τὸν ὄγκον αὐτῶν περιβαλλόμενος καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τῶν ἀγῶνων καὶ τῶν θυσιῶν αὐτῶν ἐπιδεικνύων ;

Καὶ τοσοῦτω μείζων ἡ ἐθνικὴ αὐτῆ εὐγνωμοσύνη καὶ ὑπερηφανία, ὅσῳ τὰ εὐγενῆ ταῦτα τέκνα τοῦ ἔθνους ἐν τοῖς ἀγῶσι καὶ ταῖς θυσίαις αὐτῶν οὐχὶ τὴν μεγαληγορίαν, ἀλλὰ τὴν μεγαλοπραγμοσύνην προσέθεντο, οὐχὶ τὴν μετὰ πατάγου κατάκτησιν τοῦ ὀπιθομβρότου αὐχῆματος τῆς ἱστορίας ἐπεξήτησαν, ἀλλ' ἀθορύβως τὰς ἠθικὰς τοῦ ἔθνους καὶ τὰς ὑλικὰς τῆς κοινωνίας πλῆγὰς θεραπεύοντες, ἔλαθον ἐγκολάψαντες ἀκαταστρέπτως τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐν τῇ εὐγνωμονοῦσῃ καρδίᾳ ὅλου ἔθνους.

Ὁ ἐν ταῖς παραμοναῖς τῆς λήξεως αὐτοῦ 19^{ου} αἰῶν ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν γονιμώτατος διὰ τὸ ἡμέτερον ἔθνος εἰς τὴν γέννησιν τῶν μεγαλοπραγμῶν τούτων τέκνων. Μακρὸς θὰ ἦτο ὁ κατάλογος τῶν ὀνομάτων τῶν μεγάλων εὐεργετῶν, οἵτινες τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα εἴτ' ἐν ταῖς ἑλληνιστῶν χώραις τιμήσαντες, εἴτ' ἐν ταῖς πεδιάσι τῆς Ρωσσίας καὶ τοῦ Ἰστροῦ, ἢ ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς μεγαλοπόλεσιν, ἐνδοξον ἀποφῆναντες, ἐξ οὗ ἐκ τῆς ἐμπορίας δι' ἰδρώτων καὶ μόχθων καὶ δι' ἀπαρμιλλῶν ἐμπορικῆς ὀξυδερκείας καὶ πρωτοβουλίας ἐκτίσαντο πλεῖστον ἀφειδῶς διαπαντὸς ἐπροικίσαν πανταχοῦ τὸ ἔθνος διὰ τῶν λαμπροτάτων ἰδρυμάτων αὐτοῦ καὶ ἐβάστασαν ἐπ' ὤμων καθ' ὅλον τὸν αἰῶνα τοῦτον ἅπαν τὸ βᾶρος τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ προόδου, ναὶ μὴν καὶ τῆς ὑλικῆς αὐτοῦ εὐημερίας.

Ὁ **Στέφανος Ζαφειρόπουλος** εἶναι εἰς ἐκ τῶν τελευταίων ἐπιζώντων τῆς μεγάλης ἐκείνης γενεᾶς. Ἐὰν δὲ προσφιλῆς τυγχάνῃ ὢν παντὶ τῷ ἑλληνικῷ, προσφιλέστατος δικαίως εἶναι ἡμῖν τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ καὶ διότι ἐν τῇ ἡμέτερᾳ πόλει, ἐκεῖ που ἐν τῷ ἱστορικῷ Φαναρίῳ, ἐγενήθη τῷ 1819, καὶ διότι ἐν αὐτῇ ἐξετέραθη τὰς ἐγκυκλίους αὐτοῦ σπουδὰς συμπληρώσας ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Ἑλληνεμπορικῇ Σχολῇ, καὶ διότι δαψιλέστατα τὰ τροφεῖα ἀπέδωκε τῇ γειναμένῃ καὶ ἐκθρεψάσῃ. Τὸν Στέφανον Ζαφειρόπουλον ἔχει ἐγγεγραμμένον ἐν τῇ χρυσοῦ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν αὐτῆς ἡ ἐκθρεψάσα ἐκείνη Σχολή, εἰς αὐτὸν ἄει προσφυγοῦσα καὶ προθύμως πάντοτε παρ' αὐτοῦ ἀπαλλαγεῖσα πάσης δυσχερείας καὶ ἀνάγκης καὶ διὰ τῆς ὑλικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτοῦ συνδρομῆς ἀνακαινισθεῖσα. Ἐν τοῖς πρώτοις παρὰ τὸν ἐφάμιλλον γαμβρὸν αὐτοῦ, τὸν ἀοιδιμον Γεώργιον τὸν Ζαρίφην, ἐγγέγραπται Στέφανος ὁ Ζαφειρόπουλος ἐν τῇ χρυσοῦ στήλῃ τῶν εὐεργετῶν τῆς Μεγάλῃς τοῦ Γένους Σχολῆς, διδουχίας συμβαλλόμενος λίρας ὑπὲρ τῆς οἰκοδομῆς αὐτῆς καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις περιστάσεσιν ἀρωγὸς αὐτῇ προσελθών. Ἐν τῷ Πέραν μεγαλοπρεπῆς οἰκοδομῇ, χθὲς μόλις συντελεσθεῖσα, στεγάζουσα δὲ καὶ ἀρδεύουσα νᾶμα ἀγωγῆς καὶ παιδείας εἰς ὑπερχίλια θήλα τέκνα τοῦ λαοῦ, ὑπομνησθεὶ καὶ θὰ

ὑπομνησθεὶ ἐς ἄει ὅτι κτίτορες αὐτῆς εἶσιν ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος, ἐξακισχίλιας πρὸς τοῦτο χορηγίας λίρας, καὶ ἡ ἐφάμιλλος αὐτοῦ ἀδελφῆ, ἡ ἐρίτιμος χήρα Ἑλένη Γ. Ζαρίφη, τὸ πρὸς τοῦτο γήπεδον ἐκχωρήσασα. Μικρὸν πορρωτέρω ὁ μέγας ναὸς τῆς φιλανθρωπίας, τὰ Ἐθνικὰ Φιλανθρωπικὰ Καταστήματα, ἀφθόνους ἐκάστοτε τοὺς καρποὺς τῆς μεγαλοδωρίας αὐτοῦ κομιζόμενα, κοσμοῦνται χάρις εἰς αὐτὸν διὰ βαρυτίμου ἀπολυμαντηρίου μηχανῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς ἀνὰ τὴν ἡμετέραν πρωτεύουσιν καὶ τὰ προάστεια ἐκπαιδευτικοῖς καὶ φιλανθρωπικοῖς ἡμῶν ἰδρυμασιν, εἰς ᾧ Στέφανος ὁ Ζαφειρόπουλος ἀπὸ δεκάδος ἦδη ἐνιαυτῶν χιλίας ἐτησίως συμβάλλεται λίρας, ἀναγγεγραπται ὡς μέγας εὐεργέτης ὁ ἀνὴρ, ἡ δὲ 27 δεκεμβρίου, ἡμέρα τῆς ὀνοματικῆς αὐτοῦ ἑορτῆς, ἐορτάζεται πανταχοῦ τῆς πρωτευούσης ὡς ἐθνικῆ, οὕτως εἰπεῖν, πανήγυρις, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ναοῖς πάνδημοι εὐχαὶ καὶ δεήσεις ἀναπέμπονται ὑπὲρ ὑγείας καὶ εὐημερίας τοῦ εὐεργετικοῦ προδότη.

Ἡ ζείδωρος τοῦ ἀνδρὸς δρᾶσις οὐδ' εἰς τὴν γενέτειραν μόνην περιορίσθη, οὐδ' εἰς τὰς χρηματικὰς ἀπλῶς συμβολάς. Ἡ Μακεδονία καυχᾶται ἐπὶ δυοῖς σχολείοις, ἅπερ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ ἀοιδίου Λεων. Ἀργέντη ὑπ' αὐτοῦ ἰδρυθέντα σεμνύνονται ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ζαφειροπούλου. Ἐν Ἀθήναις ὁ Ἐρυθρὸς Σταυρὸς, τὸ θεραπευτήριον ὁ Εὐαγγελισμὸς καὶ ἄλλα ἰδρύματα, καὶ ἀλλαχοῦ ἄλλα μαρτυροῦσιν ὅτι τοῦ ἀνδρὸς ἡ εὐεργετικὴ μέριμνα ἐπεξετάθη πανταχοῦ τῶν ἑλληνίδων χωρῶν, ὅπου ὑπῆρχον πληγαὶ πρὸς θεραπείαν. Καὶ ἐν Μασσαλίᾳ δέ, ἐν τῇ κλεινῇ τῶν Φωκαέων ἀποικίᾳ, ἥτις ἐν τῇ βαθείᾳ συναίσθησει τῆς καταγωγῆς αὐτῆς ἠγάπησεν ἄει ὡς ἀδελφὸν τὸν Ἑλληνα καὶ ἴσα παρ' αὐτοῦ ἠγαπήθη, ἐν Μασσαλίᾳ, ἦν τοσοῦτοι ἑλληνικοὶ οἰκοὶ κοσμοῦσι, καὶ ἐν ἡ νεαρὸς ἔτι ἀποκαταστάς ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος τῷ 1842 ἰδρυσεν τὸν μεγάλωνυμον οἶκον Ζαφειροπούλου Ζαρίφην, τὸ σέμνωμα τοῦτο τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικῶν οἰκῶν, ἐν Μασσαλίᾳ, ἐν ἧ ἢ ἐξ ἔμπορικῆς καὶ οἰκονομολογικῆς ἀπόψεως συμβολῆ τοῦ ἀνδρὸς ἐπέχει μέγα κύρος οὐ μόνον παρὰ ταῖς ἐκεῖ ἐγχωρίους Τραπεζαῖς, ἀλλὰ καὶ παρὰ τισὶ τῶν τῆς μεγάλης πρωτευούσης τῆς Γαλλίας, ὑπερήφανον ἴσταται ἀνακρῦττον τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἑλλήνου Ζαφειροπούλου τὸ Ἄσυλον τῶν Ἀπόρων Γυναικῶν, εἰς οὗ τὴν οἰκοδομὴν ὑπὲρ τὰς 200.000 φράγκων ἐδαπάνησεν, ἀδρὰς δ' ἐτησίως καταβάλλει χορηγίας πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ.

Ἀλλ' εἰς τὴν Μασσαλίαν καὶ ἐν γένει εἰς ἅπασαν τὴν Γαλλίαν τὸ ὄνομα Ζαφειροπούλου εἶναι ἀγαπητὸν καὶ σεβαστὸν καὶ δι' ἄλλον λόγον πολλῷ ὑψηλότερον, διὰ λόγον ἀποδεικνύοντα τὸ ἀκοίμητον καὶ βαθύ ἐν πάσῃ εὐγενεῖ καρδίᾳ εἴτε Γάλλου, εἴτε Ἑλλήνου συναίσθημα τῆς στενῆς καὶ ἀδιάρρηκτου ἀδελφότητος τῶν δύο ἐθνῶν, ἅπερ ἐκπροσωποῦσι τὸ μὲν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, τὸ δ' ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις τὸ ἀνέφικτον ὕψος τοῦ ἑλληνολατινικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῶν μεγάλων καὶ ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν, αἵτινες ἐξ αὐτοῦ ἀπέρρευσαν. Καθ' ἦν ὥραν τῷ 1870 ἡ ἱπποτικὴ Γαλλία ἐσφάδαζεν ὑπὸ τὴν πτέρωσαν ἀτερῆμου νικητοῦ, καθ' ἦν ὥραν τὰ πλεῖστα τῶν

τέκνων αὐτῆς πρὸ τῶν ἀλλεπαλλήλων συμφορῶν ἀπεγίνωσκον τῆς σωτηρίας καὶ εἰς τὰς εὐγλώττους καὶ πατριωτικὰς ἐπικλήσεις τοῦ κατ' ἐκείνην τὴν ὥραν ἐνδρακώσαντος τὴν μεγάλην ψυχὴν τῆς Γαλλίας, τοῦ ἀλήστου μνήμης Γαμβέττα, τὰ ὧτα ἔβυον, ὁ Ἕλληνας Στέφανος Ζαφειρόπουλος ἔμπρακτον διδοὺς τοῖς ἀδελφοῖς Γάλλοις τεκμήριον τῆς ἑλληνικῆς πεποιθήσεως ὅτι τὰ ἔθνη τὰ διὰ τῆς διανοίας καὶ τῆς καρδίας ζήσαντα, ἀναπτύχθεντα καὶ δοξασθέντα οὐδέποτε ἀποθνήσκουσιν, οὐδ' ἐπιτρέπεται αὐτοῖς ἀπογινώσκειν τῆς σωτηρίας εἰ τι κἄν γέννηται, αὐθόρμητος προδελθὼν προσήνεγκε τῇ προσωρινῇ κυβερνήσει τῆς Γαλλίας τὸ ἐκ 3,000,000 φράγκων ἄτοκον δάνειον, τεκμήριον τῆς τε τῶν Ἑλλήνων εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς ἀδαισίστου αὐτῶν πίστεως ἐπὶ τὰς τύχας τῆς ἀδελφῆς Γαλλίας. Ἀνάστατος ἐπὶ τῷ ἀκούσματι ἐγένετο ἐξ ἐνθουσιασμοῦ ἡ Γαλλία καὶ πᾶσα ἡ Μασσαλία προσῆλθε καὶ κατέλαβε τὰς περὶ τὸν οἶκον Ζαφειροπούλου ἀγίας ἵνα τὴν ἄπειρον αὐτῆς τε καὶ τοῦ γαλλικοῦ ἔθνους εὐγνωμοσύνην ἐκφράσῃ πρὸς τὸν Ἕλληνα ἀδελφόν, ὅστις ὅμως μετριοφρόνως υπέκλεψεν ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς πανδήμου ἐκείνης διαδιδάσεως ὑποκριθεὶς τὸν ἀπόντα.

Ὁ Στέφανος Ζαφειρόπουλος ἐν τῇ εὐθυκρισίᾳ καὶ ὀρθοφροσύνῃ αὐτοῦ σκεψάμενος ὅτι, ἐὰν αἱ χρηματικαὶ ἀρωγαὶ καὶ ἐπικουρίαι ἀποτελῶσι τὸ πρῶτιστον μέσον τῆς διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναπλάσεως τοῦ ἡμετέρου ἔθνους, προσάπαιτοῦνται ὅμως πρὸς ὀρθὴν παιδαγωγίαν καὶ ἐπιστημονικὴν αὐτοῦ μόρφωσιν καὶ ἄλλα, τῷ παραδείγματι τῶν Ζωσιμαδῶν ἐπόμενος ἀνέλαβε τῇ ἐπιστάσει τοῦ ἐν Ἀθήναις πρὸς διάδοσιν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων Συλλόγου τὴν ἐκδοσὴν καὶ εἶτα τὴν ἀνατύπωσιν τῶν γνωστῶν μεγάλων Γεωγραφικῶν Πινάκων, οἵτινες δωρεὰν εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα παρεχόμενοι ἀποτελοῦσιν ἐν τῶν πολιτισμοτάτων αὐτῶν βοηθήματα.

Τοιοῦτος ἐν ἀτελεῖ σκιαγραφία ὁ ἀνὴρ, οὗ τὴν εἰκόνα παρατίθεμεν σήμερον τοῖς ἡμετέροις ἀναγνώσταις, ὁ ἀνὴρ, οὗ τὸ ὄνομα εὐλογεῖ πᾶσα ἑλληνικὴ καρδιά, τιμᾷ δὲ καὶ γεραίρει ἡ μεγάλη Γαλλία. Τὸν ἄνδρα ἐτίμησαν δι' ἀνωτέρων παρασῆμων Τουρκία τε καὶ Ἑλλάς καὶ Γαλλία. Ἀλλὰ tanto nomini nullum par elogium, τηλικούτῳ ὀνόματι οὐδ' ἔπαινοι, οὐδέ τιμαὶ ἀντάξιοι ὑπάρχουσι.

Σ. Ι. Β.

Ο ΣΑΒΙΝΝΥ ΚΑΙ Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ*.

Ὅσάκις ἐνεκύψαμεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ καὶ ἐν συντομωτάταις αὐτοῦ ὑποτυπώσεσιν διέλαμψεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς ἡμῶν ἐξαιρετικῶς τὸ δεύτερον ἡμῶν τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος. Νομίζει τις διεξερχόμενος τὰς δεξιάδας ἐκείνας τῆς νεωτάτης ἱστορίας ὅτι δι' ἀπάσης τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας διεχέϊτο ὑποχθονίως ἰσχυρὸν μεγαλονοίας ρεῦμα, ἀναβλύζον αἰθνης ἀπὸ το-

πικῶν σημείων, τὰ ὅποια ἐκ πρώτης ὄψεως θά ἐφαίνοντο ἥκιστα πρὸς τοῦτο κατάλληλα. Το φαινόμενον τοῦτο καθίσταται μᾶλλον ἐνδιαφέρον ἐν τῇ ἱστορίᾳ κυρίως τῆς γερμανικῆς ἐπιστήμης, ἢς ἡ τελευταία φάσις καὶ διαμόρφωσις εἶνε ζήτημα μὴ ἐκτεθὲν ἐτι ἐπακριδῶς ἐν μιᾷ καὶ μόνῃ μεγαλογραφίᾳ. Ἐν ἔτος π. χ., τὸ ἔτος 1779, δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπικαιρον σημεῖον τῶν ἡμετέρων ὑπαινιγμῶν. Τότε ἀνέτειλεν ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ τῆς Γερμανίας στερεώματι ὁ ἀστήρ, οὗ ἡ λάμψις κατῆγαγεν ὅλον τὸν οὐρανὸν τῆς ἱστορικῆς γνώσεως καὶ ὅστις ἀπετέλεσεν οἰοῖται τὸν κεντρικὸν ἥλιον, περὶ ὃν πάντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη δορυφοροῦσιν ἔκτοτε τὴν ἐπιστήμην τοῦ Δικαίου. Ἡ φύσις ἠθέλησε νὰ συνδυάσῃ τὴν ἐμβριθεῖαν τὴν γερμανικὴν μετὰ τῆς γαλλικῆς κομψότητος καὶ ἐντεῦθεν ὁ γαλλίζων ἦχος τοῦ ὀνόματος τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου φῶν Σαβιννύ, γυναικίου καὶ ὑπερηφάνου τῆς Γερμανίας τέκνον, ἂν καὶ οἱ πρόγονοι αὐτοῦ, εὐγενεῖς γαιοκτήμονες τῆς βορείου Λοθαριγγίας, μόλις ἓνα καὶ ἥμισυ αἰῶνα πρότερον ἦλθον εἰς Γερμανίαν, εἰς ἣν ἐφυγάδευσεν ὁ θρησκευτικὸς τῶν Γάλλων φανατισμὸς τοὺς διαμαρτυρομένους. Ὁ Σαβιννύ ἐγεννήθη ἐν Φραγκφούρτῃ. Ἡ Φραγκφούρτη εἶχεν ἤδη γεννήσῃ τὸν ὀλύμπιον Göthe (Γγαῖτε) καὶ οἱ θεοὶ τῆς Ἑλλάδος ἐξενίζοντο ἥδη παρὰ τῷ Winkelmann καὶ Lessing. — Ἀξία μάλιστα σημειώσεως εἶνε περίεργος τις συγγένεια, ἥτις ὑψίστατο μετὰ τῷ Göthe καὶ τῷ Σαβιννύ ἐν τε τῷ μεγαλείῳ τοῦ πνεύματος καὶ ταῖς ἐξωτερικαῖς τοῦ βίου περιστάσεσιν. Ἀμφοτέρους ἐφώτιζεν ἀπὸ τοῦ λίκνου μέχρι τοῦ τάφου σχεδὸν ἀνέφελος ὁ ἥλιος τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας, ἀμφοτέροι ἐγεννήθησαν, ἐβίωσαν καὶ ἐτελεύτησαν ἐν εὐμαρείᾳ, ἀμφοτέροι εἶχον μεγάλαν μνέρας! Καὶ ἐνταῦθα δυνάμεθα ἴσως νὰ ὑπομνήσωμεν ὅτι καὶ τοῦ ἡμετέρου Κοραῖ μῆτηρ ἦτο ἡ λογία Θωμαῖς. «Τὸ τέκνον παρὰ τῆς μητρὸς λαμβάνει τὴν πνευματικὴν αὐτοῦ ιδιοφύειαν», λέγει ὁ Schopenhauer. — Ὁ Hugo (Χούγγο) εἶνε ὁ πρόδρομος, ὁ κηρύττων τὴν ἐλευσίαν τῆς ἱστορικῆς Σχολῆς, ἀλλ' ὁ Σαβιννύ ὁ ἀρχηγός, ἡ κορυφὴ αὐτῆς. — Ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ Σαβιννύ ἡ φιλοσοφία τῶν φῶτων ἔσπαιρεν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Καντίου, ἐπαγγελλομένου καθαρὰν καὶ κριτικὴν νόσιν καὶ οὐχὶ φανταστικὰς γοντείας. Ἡ ἀφορμὴ, ἐξ ἧς ὁ μέγας καινοτόμος (ὁ Σαβιννύ) ἠναγκάσθη νὰ ἐκτομίσῃ τὸ πρῶτον δημοσίᾳ τὰς ἀρχὰς ἐκείνας, αἵτινες κατέστησαν ἐν βραχεῖ τὰ δόγματα τῆς νέας σχολῆς, εἶνε ἡ δημοσίευσις ἐπιπολαίου τινὸς συγγραφῆς τοῦ ἐν Χαϊδελδέργῃ καθηγητοῦ Thibaut, ἐν ᾗ ἀποκρίνεται οὗτος τῷ Ρωμ. Δίκ. ὡς ἀλλότριον τοῦ χαρακτῆρος τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας αὐτῶν, χαρακτηρίζει ὡς οἰκτρὰν τὴν κατάστασιν τοῦ Δικαίου καὶ ζητεῖ τὴν ἀποσκοράκισιν τοῦ Ρωμ. Δικαίου διὰ τῆς συντάξεως ἐθνικοῦ κώδικος. Ἡ συγγραφή λοιπὸν αὕτη προῦκάλεσε βραχεῖαν ἀπάντησιν τοῦ Σαβιννύ, λέγουσαν, ὅτι ἡ κατάστασις τοῦ Δικαίου εἶνε ὄντως οἰκτρὰ, ἀλλ' ὅτι ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ καταστάσει ἐνέχεται οὐχὶ ἡ νομοθεσία, ἀλλ' ἡ ἐπιστήμην ἢ τῶν ἰδίων καθηκόντων ἐπιλαβομένη. Τὸ δίκαιον — ἢ τοῦλάχιστον τὸ ἰδιωτικὸν — οὐδαμῶς — λέγει ὁ Σαβιννύ — παράγεται, ὡς ἡ τῶς διαδεδομένη γνώμη

* Ἡ περίληψις διαλέξεως ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ γενομένης.

παρεδέχεται, δι' αὐθαιρέτου πράξεως τοῦ νομοθέτου, ὅστις δρᾷ ὑποκειμενικῶς ὡς ἄνθρωπος καὶ τείνει πάντοτε πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν καὶ ἄλλοτε ἄλλως διατυποῖ τοὺς θεσμοὺς αὐτοῦ—τὸ δίκαιον εἶνε ὁ ὀργανικὸν προῖον τοῦ ἐθνικοῦ πνεύματος καὶ παράγεται ὑπ' αὐτοῦ τοῦ λαοῦ ἐν παραβύθῳ, λελθότως, αὐτομάτως, ἀνεξηγήτως, μυστηριωδῶς, ὡς δὲ τὸ δίκαιον, οὕτω καὶ ἡ πολιτεία, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα, οὕτω καὶ ἡ ἐπιστήμη αὐτή. Οὐχὶ ἄρα ἡ διάνοια καὶ ἡ ἐγνωσμένη βούλησις τοῦ ἀτόμου ἢ παραγὰ ἐμπνεύσει τὸν ἰδεώδη καὶ κοινωνικὸν κόσμον, ἐν ᾧ ζῶμεν, κινούμεθα καὶ ἐσόμεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ λαοῦ, ἡ ἀσυνειδήτως τὸ ἄνομον καὶ τὸ ὅλον φέρουσα, παρασύρουσα, καταβάλλουσα καὶ ὑποτάσσουσα καθολικὴ δύναμις. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ δικαίου εἶνε ἄρα μέρος μόνον τῆς ὅλης ἱστορικῆς ἐξελιξέως ἐνὸς ἔθνους καὶ τὸ δίκαιον διαμορφῶται ἀναπτυσσόμενον οὐχὶ διὰ τῆς νομοθεσίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ ἐθιμοῦ. Ὡστε ἐν τῇ ἰδιωτικῇ δικαίῳ, ὀρθῶς ἐξεταζομένου τοῦ πράγματος, πρόκειται τὸ ζήτημα: οὐχὶ περὶ παραγωγῆς νέου δικαίου, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ κυριώτατα περὶ τῆς ὀρθῆς κατανοήσεως τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος. Ἐάν δὴλον ὅτι ἠθέλομέν ποτε ζητήσῃ τὴν σύνταξιν νέου κώδικος, ὁ κώδιξ οὗτος οὐδὲν ἄλλο κατ' οὐσίαν θὰ περιεῖχεν ἢ τὴν ἀναγραφὴν τοῦ ἤδη ὑπάρχοντος καὶ ἐν χρήσει ὄντος δικαίου καὶ συγχρόνως τὸν καθορισμὸν τῆς καταστάσεως τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου, καθ' ἣν ἐποχὴν συνετάσσεται ὁ κώδιξ οὗτος. Ὁ κώδιξ οὗτος θὰ ἦτο νομοθετικὸν ἐξάμβλωμα ἐάν ἡ σύνταξις αὐτοῦ ἀνελαμβάνετο ἐν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἡ ἐπιστήμη αὐτὴ διετέλει χωλαίνουσα καὶ ἀτελής ἐν πολλοῖς. — Καὶ ἀπροκαλύπτως διεκήρυξε πλέον ὁ Σαβιννὺ ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῆς ἐποχῆς του ἦν ἥκιστα ὄριμος πρὸς νομοθεσίαν. — Ἐκ τῆς ἀφορμῆς λοιπὸν ἐκείνης διεσαλπίζθησαν λίαν ἐπικαίρως τὰ νέα δόγματα, ἅτινα δυνάμεθα συντομώτατα νὰ συνοψίσωμεν: Καθῆκον τῆς ἐπιστήμης—κατὰ τὸν Σαβιννὺ—εἶνε μᾶλλον νὰ ποιεῖται διὰ σοβαρᾶς, ἐν καθαρῶς ἱστορικῷ πνεύματι καὶ αὐστηρῶς ἱστορικῇ μεθόδῳ διεξαγομένης ἐργασίας, ἀντίληψιν τῶν πραγμάτων καὶ τῶν καιρῶν ἀντικειμενικῶς καὶ ἀνευ προκαταλήψεων καὶ οὕτω ν' ἀποκτῆσθαι ἐπαρκὲς κῆρος καὶ κράτος ἐπὶ τοῦ νῦν ἰσχύοντος δικαίου. Ἡ ἀπροσάρσκειος τοῦναντίον κωδικοποιήσεως παρακωλύει κατὰ τὸν Σαβιννὺ, τὴν ἐλευθέραν, τὴν ἀληθῆ πρόδοον. Καὶ οὕτως ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς νέας σχολῆς, τὰς ὁποίας πρῶτοι ἐπεχειρήσαν ν' ἀνασκάψωσιν οἱ αὐτεπάγγελτοι ἐκεῖνοι συντηρητικοί, οὓς ἡ πολιτεία τάσσει φρουροὺς τῶν νόμων. Ὁ ἀνώτερος δικαστικὸς καὶ διοικητικὸς κόσμος ἐρηξέε τὰ ἱμάτια του κατὰ τῶν νεωτεριστικῶν εἰδηγήσεων, τὰς ὁποίας ἐσπευσε νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ὀξοῦσας δημοκρατισμοῦ. Ἡ ἰσχυρὰ δὲ αὐτῆ ἀντίδρασις, εἰς ἣν προσέκρουσεν ὁ Σαβιννὺ δὲν πρέπει ν' ἀποδοθῆ εἰς κακοβούλους μόνον τῶν μισοφόρων ὑπαλλήλων τοῦ κράτους ὀπισθοβουλίας, διότι ἔχει τὰς ρίζας αὐτῆς πολὺ βαθύτερον καὶ ἀπορρέει ἐκ σειρᾶς προλήψεων ἀπὸ τοῦ προσχεστάτου παρελθόντος κληροδοτηθειδῶν. Ἡ θεμελιώδης τοῦ Σαβιννὺ ἰδέα, ἣν ἐπανειλημένως ἐλάδομεν ἀφορμὴν νὰ προσαγάγωμεν εἰς τὰ ὅρια τῆς

παρούσης ἐκθέσεως, ἡ ἰδέα ἐκείνη, ἥτις ἀπεδείχθη ἰσχύουσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ καὶ τῆς γλώσσῃς καὶ τῆς τέχνης καὶ διὰ τοῦτο ἐγένετο κοινὸν κτῆμα πάντων τῶν ἀπὸ φιλοσοφικῆς ἀπόψεως ἐγκαινισάντων ὀλοκλήρους κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα ἐπιστήμας, εἶνε προφανῶς ἡ ἰδέα τῆς ἀενάου ἐξελιξέως ἢ ἐλληνικώτερον ἀναπτύξεως, ἥτις ἀναδεικνύει τὸν μέγαν νομοδιδάσκαλον οὐ μόνον τῆς ἱστορικῆς τοῦ δικαίου ἐπιστήμης πατέρα, ἀλλὰ καὶ πασῶν τῶν ἱστορικῶν ἐπιστημῶν. Ἡ ἱστορικὴ γλωσσολογία ἐλάβεν ὑπαρξιν διὰ τοῦ ἱστορικοῦ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τῶν νόμων στοιχείου καὶ δικαίως ἀνάγεται ἡ ἀρχὴ αὐτῆς εἰς τὰς συγγενεῖς τοῦ Σαβιννὺ νύξεις. Ὁ Ἰάκωβος Γκριππ (Grinne), ὁ ἰδρυτὴς τῆς ἱστορικῆς ἐρεῦνης τῆς γερμαν. γλώσσῃς καὶ διὰ ταύτης τῆς ἱστορ. γλωσσολογίας ἐν γένει, ὑπῆρξεν εἰς τῶν πρώτων ἀκροατῶν τοῦ Σαβιννὺ ἐν Μαρβούργῳ, εἶτα δὲ ὁ ἐταῖρος αὐτοῦ καὶ βοηθός κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν εἰς Παρισίους ἐκδρομῆν.

Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γεννήσει τῆς νέας καθόλου ἱστορικῆς ἐπιστήμης, τῷ Σαβιννὺ ἀνίκει τὸ πλεῖστον τοῦ μισθοῦ. Διότι οὐ μόνον τὸ μεγαλοπρεπὲς τοῦ Niebuhr ὀφείλει τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἰσότην τοῦ συγγραφέως ὁμολογίαν, τῇ ἐνθαρούνει καὶ συμμετοχῇ τοῦ νομοδιδασκάλου, ἀλλὰ καὶ οἱ μεταγενέστεροι τῆς ἐπιστήμης ταύτης κλάδοι, τοῦ ἀμφιλαφεοῦς ἐκείνου δένδρου φαίνονται παραφυάδες. Τίς τῷ ὄντι ἐντροφῆσας εἰς τὰς σελίδας τῶν ἱστορικῶν τοῦ Λεοπόλδου Πάγκε ἢ τοῦ Θεοδώρου Μόμσεν δὲν δεῖδε τὸ ἀντικειμενικὸν καὶ θετικὸν ἐκεῖνο πνεῦμα, ὅπερ μόνη ἢ ὑπὸ τοῦ Σαβιννὺ εὐρεθεῖσα μέθοδος ἠδύνατο νὰ διαμορφώσῃ;

Ἡ ἐπιστημονικὴ αὕτη μέθοδος, ἀσφαλὲς ἐχέγγυον ἀκατασχέτου προόδου, εἶνε βεβαίως ἡ ἐπαγωγικὴ καὶ ἀπὸ τοῦ μερικοῦ εἰς τὰ γενικὰ ἀνατρέχουσα. Αὕτη αὕτη ἡ μέθοδος ἔθαιματούργησεν, ὡς γνωστὸν, ἐν ταῖς φυσικαῖς ἐπιστήμαις, οὐδὲ παρεκβαίνομεν, νομίζομεν, τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου, ὑπομνησκόντες τὸν Δαρβινισμόν, ἥτοι τὴν θεωρίαν τῆς ἀναπτύξεως ἐν τῇ βιολογίᾳ καὶ ἐπανερχόμενοι εἰς τὴν ἱστορικὴν τῆς γλωσσικῆς παραδόσεως ἐπεξεργασίαν, ἣν ὑπέδειξε μὲν ὁ φιλόσοφος τοῦ Κοραῖ νοῦς, παραμελήσαντες δι' ἡμεῖς ἐπὶ ἡμιόλιον αἰῶνος, μόλις νῦν, μεταμεληθέντες, ἐπιχειροῦμεν νὰ ἐπανέλθωμεν βραδέως εἰς τὴν εὐθείαν.

Σκοπὸν τῆς ἱστορικῆς ταύτης μεθόδου ἔθετο ὁ Σαβιννὺ τὰ ἑξῆς: «Νὰ παρακολουθῆ πάντα δεδομένον δεσμὸν μέχρι τῆς ῥίζης αὐτοῦ καὶ ν' ἀνακαλύπτῃ οὕτως ὁ ὀργανικὸν τι στοιχεῖον, δι' οὗ κατὰ φυσικὸν νόμον, ἥτοι ἀφ' ἑαυτοῦ, θ' ἀποχωρισθῆ τὸ ζῶν ἐπιένεχον ἀπὸ τοῦ νεκροῦ, τοῦ ἀνίκοντος τῇ ἱστορίᾳ μόνον.

Ν. ΠΛΑΝΟΥΛΑΤΟΣ

Η ΕΛΠΙΣ.

Ἦτο νύξ· ὁ ῥύαξ ἐλάλει κρυφίους τόνους μετὰ τῆς αὔρας, ἥτις ἐλαφρῶς ἀπὸ τῶν ἐναντι χιονοβριθῶν ὀρέων προσπνέουσα, ἀφήρπαζεν ἀπὸ τῶν λειμῶνων ὅθεν διήρχετο τὰ τῶν ἀνθέων ἀρώματα ὡς τοῦ ἐν νυκτὶ κατερχομένου φύλακος ἀγγέλου ἢ ἀερώδης πτέρυξ ἀναρπάζει ταχὺ πρὸς τὸν Πλάστον τὸ μυρίπνου νέφος τοῦ ἐν ἀγνῇ καρδίᾳ καιομένου λιθάνου τῆς προσευχῆς. Καὶ παρὰ τὴν ὄχθην, ἀντιμέτωπος πρὸς τὰς πνοὰς αἰτίνες τὴν λυτὴν αὐτῆς κόμην ἀνερίπιζον καὶ ἐκόλπουν τὸν κυματόεντα πέπλον, ἐκάθητο μονάζουσα ἡ εὐώπις Ἀμαρυλλίς.

Ἡ νύξ ἔχει μαγεῖαν ἰδιάζουσαν· τὴν βαθεῖαν αὐτῆς σιγὴν τὴν μυστηριώδους μεγαλείου πλήρη εὐρίσκει εὐνοῦν ὁ χαίρων ἵνα ἐμπιστεῦσθαι αὐτῇ τοὺς ζωηροὺς παλμούς, οὓς ἐν αὐτῷ ζωपुरοῦσιν οἱ χρυσολαμπεῖς τῆς ἰδανικότητος ὄνειροι· ὁ τεθλιμμένος γλυκεῖαν μάρτυρα τοῦ μυχίου ἄλγους του καὶ ὁ τυφλὸς σύντροφον συμπαθεστέραν τῆς εἴρωνος ἡλιοστεφοῦς ἡμέρας, ἥτις σκώπτει αὐτὸν διὰ τοῦ ἀπλέτου φωτός της.

Ἄλλὰ τίς ἐν τῷ σκότει θροεῖ τὰ θροσώδη φυλλώματα ἀρυπνίζων τοὺς ἐν αὐτοῖς καθεύδοντας πτερωτοὺς αἰδοῦς; Εἶναι ὁ Μυρτίλος, ὁ νυκτίφιλος νεανίας ὅστις κρατῶν τὴν κιθάραν αὐτοῦ ἐξῆλθε τοῦ παρακειμένου οἰκίσκου, κισσοστεφοῦς καὶ γλαφυροῦ ὡσεὶ ἦν Δρυάδων ἐνδιαίτημα, ἐν ἀτενίσῃ τὸ χρύσειον φάος τῆς Ἀφρογενείας καὶ ἀρμόση γλυκεῖαν ὠδὴν πρὸς τὸν φλοῖσθον τοῦ ῥύακος. Ἰδοῦ προσβλέπει παρ' αὐτὸν μελανεῖμονα ἀκίνητοῦσαν μορφήν· μὴ ἄρα εἶναι ἡ Ἥχώ, ἡ ἀερόμορφος Νύμφη, λιπούσα τὴν ἐν τῷ ἄλσει φυλλοσκέπαστον κλίνην αὐτῆς;

Οὐχί, εἶναι ἡ Ἀμαρυλλίς.

— Ἀμαρυλλίς, γλυκεῖα παρθένε, χαίρει· ἐξῆλθες καὶ σὺ ἵνα ἴδῃς τὸν καθρομέτωπον ἀστροβριθῆ αἰθέρα, ἵνα ἄσῃς εὐθυμον ἄσμα ὡς ὁ αἰθεροπλάνης κορυδαλός;

— Οὐχί· ἐξῆλθον ἵνα κλαύσω· ἡ νύξ εἶναι ἀδελφὴ τῆς θλίψεως· ὅταν ὁ βίος ῥέῃ θολὸς πρὸς τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν βαθεῖαν ἄβυσσον ὡς ὁ ῥύαξ οὗτος ὁ ἀλαμπής, ὁ σιγηλὸς καὶ ἀενάως βαίνων πρὸς τὸν ἀπληστον ποτήρα ὠκεανόν, ὅτε τὸν ἐπ' αὐτὸν ἀπλούμενον ὀρίζοντα οὐδεὶς φωτίζει ἥλιος χαρᾶς, ὁ τάλας θνητὸς ποθεῖ τὴν νύκτα ἵνα διηγήσῃται αὐτῇ τοὺς στόνους τοῦ καὶ ραντίζει διὰ τῶν δακρῶν αὐτοῦ τὰ χθκαλὰ τῆς γῆς ἀνθύλλια· μὴ δὲν ἐσπῶνται ὅταν ἐξογκωσθῶσι τὰ νέφη εἰς ὑετοῦ ραγδαία δάκρυα;

— Οὐχί! ἴσως εἶπες, τάλαινα Ἀμαρυλλίς, κόρη ὁμοῖα τῇ Φοίβῃ ὅτε ἐν μετοπωρινῇ νυκτὶ περιβάλλῃ αὐτὴν σκοτὸν νέφος ὡς πέπλος χήρας μελάμπυτος, κόρη, ἦν ἀντὶ τῶν ῥόδων τῆς Ἥθης στεφανοῦσι τὰ ὠχρὰ τῆς ὀδύνης νεκράνθεμα . . . Εἶναι θολὸν ὁ βίος νῆμα, βαίνον ἵνα καταποθῇ ὑπὸ ἀχανοῦς γνωφώδους ἀβύσσου; δὲν εἶναι μᾶλλον νῆμα καλλίρρουν καὶ χρι-

σαυγές ἀντανακλῶν τὰ ἀστερόεντα κάλλη τοῦ οὐρανοῦ καὶ βαίνον ἐν ἀναμιχθῇ μετὰ στυλβόντων γλαυκῶν κυμάτων; . . .

Ἐρχεται πρῶτα ὅτε τὸ στερέωμα φαιδρύνει τὸ ἠδύφωτον λυκαυγές καὶ ἐπὶ σύμπασαν τὴν φύσιν ἐπανθεῖ χάρις καὶ μειδιάμα· εἶναι ἡ ἀγνὴ παιδικότης· ἐπέρχεται θαλπνὴ μεσημβρία ὅτε τὸ σπινθηρίζον τοῦ ἡλίου φάος ζωογονεῖ τὰ πεδία τὰ δενδροκόσμητα καὶ ἡ φύσις σφριγᾷ· εἶναι ἡ θαλερὰ νεότης· καὶ ἐπέρχεται δύσις αἰθρία, ὅτε κλιναντος τοῦ ἡλίου, ἡ φύσις περιβαλλομένη ἰδεάζον τι μεγαλεῖον, μειδιᾷ εἰσέτι οἰονεῖ εἰς τὴν γλυκεῖαν ἀνάμνησιν τῆς ληξάσης εὐδίας ἡμέρας· εἶναι τὸ σεπτὸν γῆρας ὑπὸ τῆς φαιδρᾶς ἀναμνήσεως εὐδαίμονος καὶ ἐναρέτου παρελθόντος καταυγαζόμενον. Πλὴν τί ἂν ἐπὶ σμικρὸν τὸν οὐρανὸν ἐπισκοτίσῃ εὐδιάλυτον νέφαλον συμφορᾶς; ἢ τί ἂν ἐπὶ σμικρὸν τὴν λαμπετόωσαν καλλονὴν τῆς ἡμέρας περικαλύψῃ ὁ σκοτὸς πέπλος τῆς νυκτός; μὴ δὲν θ' ἀνασῶρῃ αὐτὸν τῆς Ἡοῦς ἡ χεὶρ ἢ ροδοδάκτυλος;

Καὶ θλίβων ἐπὶ τοῦ σφριγηλοῦ στήθους τὴν λιγείαν κιθάραν αὐτοῦ ὁ Μυρτίλος ἐμελεψεν, ἄσμα ἀφελές:

Θέλω νὰ ζήσω· ἔχει ὁ βίος
στιγμὰς πικρίας, στιγμὰς ἀγίας·
ἔρχεται ὥρα ὅτ' αἰθνηδίως
οἱ βαθεῖς πόνου σιγοῦν εὐθύς·
μετὰ χειμῶνας καὶ τρικυμίας
ἄνοιξις φθάνει μυριανθίς.

Θέλω νὰ ζήσω . . . ὦ, ποῖοι πρῶτοι
τὸν κόσμον τοῦτον θάλλοντα κῆπον
ἀνθέων πλήρη καὶ φάους, εἶπον
πικρὰν κοιλάδα τῆς συμφορᾶς;
λοιπὸν τὸ ὄμμα αὐτῶν τυφλώττει
εἰς τὴν ἀκτίνα χρυσοῦς χαρᾶς;

Ἄπόταν λύπη, ὀπόταν κόρος
μ' ἀγκάλας μαύρας σὲ περιβάλλῃ,
προμειδιῶσα ἀπὸ τὸ ὄρος,
ιδέ, προβαίνει μία μορφή·
γελοῦν ἐμπρὸς της τῆς γῆς τὰ κάλλη,
ἀνθεῖ τοῦ ὄρους ἢ κορυφῆ.

Ἐχει τοῦ ἀνθους τὸ θάλλον χρῶμα
καὶ ἀεῶδες πτερόεν ὄμμα
καὶ κατοπτρίζει τ' ἄγνόν της ὄμμα
τὸν σαπφειρῶδη ὠκεανόν.
«Χαῖρε, σοὶ ψάλλει μὲ στόμ' ἀγγέλων,
»καὶ θ' ἀνατεῖλῃ γελῶν μέλλον
»καθὼς ὁ Φοῖβος ἐπανατέλλων
φαιδρύνει πάλιν τὸν οὐρανόν!»

Ἡ Ἐλπίς εἶναι! . . . ἐὰν τὰ βάρη
δεινὰ τοῦ βίου, ἀνθρώπε, θάρρει·
ἀπὸ τῶν ὄμων θὰ σοὶ τὰ ἄρη,
εἰς τὰ πτερά της χρυσοῦ Ἐλπίς·
ἀκτίς τῆς Θεῆας εἶναι Προνοίας,
εἶναι τὸ ἄστρον τῆς διανοίας,
τὸ μάγον χάσμα νέας καρδίας,
ὄλου τοῦ βίου μόνη κρηπίς.

Ἐκεῖ, εἰς τὸν παράδεισον ὅπου ἀγγέλων σμήνη ὑμνοῦν με λύραν ἔνθεον τὸν Πλάστῃν αἰωνίως, καὶ κελαρύζει τῆς ζωῆς ἢ μαργαρώδης κρίνη, καὶ τῆς Εἰρήνης πνεύσιν αἱ αὔραι μελιχίως,

Εἰς μίαν ἄκραν γέμουσαν ἀνθέων ἀμαράντων ὅσα ποτίζει τῆς ζωῆς τὸ νᾶμα τὸ αἰετρου, με ἀπαστράπτουσαν μορφήν, με στέμμα ἀδαμάντων τρεῖς μειδῶσαι θέαιναι τὴν χάριν διασπείρουν.

Δὲν εἶναι ἄγγελοι ἀλλὰ ἀγγέλων ἔχουν σχῆμα· με πρόσταγμα Θεοῦ εἰς γῆν πετώσιν ὡς ἐκεῖνοι εἶναι τὸ βλέμμα των ἀκτίς καὶ ἄσμ', αὐτῶν τὸ ρῆμα· κ' εἶν' ἢ ἐλπίς, ἢ ποίησις κ' ἢ ἐλεημοσύνη.

Ἄσπερον λαμβάνει ὁ σπινθήρ, ὅπου πυκνοῦται ζόφος, ὅπου ἀθῶων στεναγμοὶ εἰς τὸν ἀέρα πνεύσιν, καθὼς τῶν ἄστρον ἢ ἀκτίς ἐρχόμεναι ἀψόφως γαλήνην καὶ μειδίαμα τοῦ Πλάστου διαχέουν.

Ἦδη τὸ λυκόφως ἤρξατο χρυσοστέφανον τὸν οὐρανὸν· πρὶν ἢ σιγήσωσι τοῦ ἔσματος οἱ ὕστατοι τόνοι συνηνώθησαν μετὰ τῆς μελιχρᾶς φωνῆς τῆς ἐν τῷ δρυμῶν ἀρυπνισθείσης φιλομήλας· τὰ τέως ὑπνώτοντα ῥόδα, ραντιζόμενα στοργικῶς διὰ δροσῶδων μαργαριτῶν ὑπὸ τῆς κρινοσπεφάνου Ἡοῦς, ἀνήγειραν τὴν καλλίχρουν χάραν καὶ ἐμειδίασαν πρὸς τὸ ἀνατέλλον φῶς.

Μετὰ μικρὸν ὁ Φοῖβος, ὁ φλογοβόλος ἀδαμάντινος κολοσσός, ἤρξατο ραίνων ἐπὶ τὸν χρυσορρόδιον αἰθέρα τὰς θεῖς αὐτοῦ λαμπηδόνας καὶ ὁ ῥαῆξ τοῦ χλοανθοῦς πεδίου ὁ καλλιδίνης ἀντηνάκλα φαιδρῶς τὴν γελδέσαν αἰγλήν τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐξεικόνιζεν ἔτι βέων τὸν ἀνθρώπινον βίον, ὃς οὐχὶ πρὸς τὴν βαθεῖαν ἄβυσσον ἀλλὰ πρὸς τὸν χρυσογλαυκὸν ἀχανῆ ὠκεανὸν τῆς αἰωνιότητος βαίνων, εἰ καὶ ἐπὶ μικρὸν κατοπτρίζει ἔστιν ὁ τε κελαινερῆ τὸν ὀρίζοντα, καταλάμπεται ὁμοῦ καὶ ὑπὸ φαιδρῶν καὶ ἀστραπηβόλων ἀκτίνων χαρᾶς· ναί! διότι τὸ γλυκὺ φῶς εἶναι ἢ συμβολικὴ εἰκὼν αὐτῆς τῆς Θεότητος, τῆς δικαίας καὶ εὐσπλάγγου, ἣτις δὲν ἔθηκεν ἡμᾶς ἐπὶ τῆς ἀνθοκοσμῆτου ταύτης γῆς ἵνα θρηνώμεν ἐσαεὶ, ἀλλὰ προσκαίρως μόνον τὰ δεινὰ ἡμῖν δίδωσιν ἀνεξερευνήτῃ βουλή.

Ἦ νεαρά Ἀμαρυλλίς ῥίψασα ἐπὶ τοῦ ἀργυρορρέοντος κύματος ἐν ἔτι βεθύ καὶ ρεμβῶδες βλέμμα, κατεῖδε τὰ λαμπερά τοῦ αἰθέρος ἀπαυγάσματα· τότε ἐπὶ τῶν ὠρῶν τέως παρειῶν αὐτῆς ἀπετυπώθη τῶν ἐγγύς ἀνθούτων ῥόδων τὸ ἀκαίον ἐρύθημα, καὶ ἐπὶ τῶν χειλέων αὐτῆς κατωπτρίσθη τὸ μειδίαμα τῆς περίξ θαλλούσης φύσεως. Ἐμνήσθη τοῦ παρηγόρου ἔσματος τοῦ ἀφελοῦς μείρακος, καὶ ἀναβλέψασα, εἶδεν ἐν τερπνῇ ἐκστάσει κατερχομένην πρὸς αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀπέναντι χλοάζοντος λοφίσκου τὴν οὐρανόπεμπτον ἐκείνην Θεότητα, τὴν γλυκεῖαν καὶ αἰγλήσαν, ἣτις αἶρει ἐπὶ τῶν χρυσῶν αὐτῆς πτερυγῶν τὰ ἄχθη τῆς ὀδύνης, ἣτις χεῖε γαλήνην καὶ μειδίαμα καὶ ἣτις καλεῖται *Ἐλπίς*.

ΚΟΡΝΗΛΙΑ Α. ΠΡΕΒΕΖΙΩΤΟΥ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΦΑΚΕΛΟΣ.

Ἔργον σπουδαῖον, καρπὸς μακρᾶς μελέτης τοῦ πρὸς πόνους καρτερικωτάτου καὶ γεραροῦ καθηγητοῦ κ. Ἰωάννου Πανταζίδου εἶνε ὁ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις πολιτικῶν ἐταιριῶν λόγος, ὁ ὑπ' αὐτοῦ, ἀναλαμβάνοντος τὴν πρωτανείαν, ἀπαγγελλθεὶς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τῇ 29 νοεμβρίου παρελθόντος ἔτους. Εἶνε λόγος συνοπτικῶς ἐκτιθεὶς τὰ συμπεράσματα πολυετῶν ζητήσεων, καλλιτέχνημα ἀνδρὸς ἐν ἐπιστήμῃ πεπικνθέντος, πραγματεία, ἐν ἣ ἡ εὐλογιστία ἐπανθεῖ καὶ ἡ συμμετρία θέλγει. Λυπηρὸν ὅτι τοιαῦτα καλλιτεχνήματα ὀλίγησιν σήμερον ἀξιοῦνται προσοχῆς, παρ' ἡμῖν τὴν δὲ παρὰ τοῦ δήμου χάριν ἔχουσιν ἔργα καὶ καθ' ὕλην καὶ κατ' εἶδος ἀνάξια λόγου. **Θαυμασία** ὄντως ἡ κριτικωτάτη, εὐκρινεστάτη καὶ συμμετρικωτάτη εἴσθεσις! «Ὅταν πολιτεία τις διέπληται ὑπὸ τῶν ἀρίστων καὶ ἀρμοδιωτάτων νόμων, ἄρχοντες δὲ καὶ ἀρχόμενοι σέβονται τὸ κράτος τῶν νόμων τούτων, καὶ πάντες ὑποτάσσωσι τὰ ἴδια συμφέροντα εἰς τὰ κοινά, ἡ τοιαύτη πολιτεία διάγει βίον ἀκύμαντον καὶ οὐριοφρομεῖ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. Ὅταν δὲ ὑπερφίαλοι φιλαρχαὶ καὶ ἀκόρεστοι νηδοστέλειαι ὠθῶσιν εἰς ὑπερβασίαν τῶν νόμων, θύελλαι καὶ καταγίδες κλυδωνίζουσι τὸ σκάφος τῆς πολιτείας... Αἱ ἐταιρίαι αὐταὶ σκοποῦν μὲν, πολλὰς δὲ πρόσχημα μόνον ἔχουσι τὴν ἐξ ἰδιωτικῆς ἠγνώμης καὶ συμπράξεως πολλῶν βελτίωσιν τῶν ἐπιπολιτείας κακῶς ἐχόντων· ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νόμος, ὅταν ἡ κοινωνία εἶνε ἠθικῶς ἀνεμεμάτιστος, νοὶ δὲ συνεταιριζόμενοι ἴδια ἐπιδιώκωσι συμφέροντα, ἐπιτείνουσι τὴν διαφθοράν καὶ φέρουσι ἐν ἑαυταῖς οὐλέθρια σπέρματα ἀναποδράστου καταστροφῆς».

Ἐκ τῆς εἰσθέσεως ὁ εὐρυμαθὴς ἐν ἐνεργείᾳ πρῦτα νη μεταβαίνων εἰς τὰ καθέκαστα τοῦ θέματος, αὐτοῦ, ἀνευρίσκει τὰ πρῶτα ἔχνη τῶν ἐταιριῶν ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ τέλος τῆς 7ης ἑκατονταετηρίδος π. Χ., ὅτε ἐνεφανίσθη ὁ ἐπιχειρήσας νὰ μοναρχήσῃ Κῦλων. Ἐκτοτε, λέγει, ἐπὶ Δράκοντος, Σόλωνος, Μεγακλέους τοῦ Ἀλκμαίωνος, Πεισιστράτου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ Κλεισθένης, αἱ πολιτικαὶ ἐταιρίαι τῶν καθαρῶς ἀριστοκρατικῶν καὶ τῶν ὀλιγαρχικῶν οὐ παύονται ἐργαζόμεναι. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὰ Μηδικὰ ὁ ὄργασμός τῶν ἐταιριῶν ἐξακολουθεῖ, χαλαρωθεὶς βραχύν μόνον χρόνον ἐπὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ Περικλέους, ἵνα ἀναλάβῃ νέας δυνάμεις ἐπὶ Κλέωνος καὶ Ἀλκιβιάδου καὶ συντελέσῃ εἰς τὴν ἰδρυσιν τῆς ἀρχῆς τῶν τετρακοσίων καὶ εἶτα τῆς τῶν τριάκοντα, τῆς ἐπενεγκούσης τὸν ἀφανισμόν τῆς ἰσχύος καὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ μεγάλου δήμου.

Ἡ ἀφήγησις τῆς δράσεως τῶν ἐταιριῶν τούτων ἐν μέσαιοις Ἀθήναις καὶ κατὰ τὸ μακρὸν διάστημα δύο ὄλων αἰῶνων μετὰ τοσαύτης γίνεται ἀφελείας, καὶ χάριτος, ὥστε μόνος ὁ μὴ σπουδαῖος, ὁ ἀγευστος τῶν ἐκ τῆς κριτικῆς ἱστορίας ἡδυτήτων, εἶνε δυνα-

τῶν καὶ μὴ ἐκτίμησεν τὴν μεμεστωμένην ἐπιστημονικὴν ἀξίαν τοῦ λόγου, δι' οὗ ὁ ἐν ἐνεργείᾳ πρῦτανις καὶ σοφὸς καθηγητὴς ἐτίμησε τὴν ἀφ' ἧς ἀπήγγειλεν αὐτὸν πανεπιστημιακὴν ἑδραν, ἀνάγνωσμα οὐκ εἰς παραχρῆμα παρασχὼν τῇ σωφρονούσῃ ἑλληνίδι νεότητι καὶ τῇ γερασμῆϊ τῶν ὁμοεθνῶν λογίων χορείᾳ.

Εἴθε πραγματεία, οἷα ἡ περὶ τῶν ἐν Ἀθήναις πολιτικῶν ἐταιριῶν τοῦ κ. Ι. Πανταζίδου, νὰ πολλαπλασιαζῶνται ἐν Ἑλλάδι, παρέχουσαι τὸ μέτρον τῆς ἐπί τὰ κρείττω καὶ τὰ βελτίω τροπῆς τοῦ πνευματικοῦ πρὸς ἡμῖν βίου, τοῦ περὶ τὰ καλὰ ζήλου καὶ τῆς ἐν φιλοσοφίᾳ σπουδῆς.

ΧΡΙΣΤ. ΣΑΜΑΡΤΣΙΔΗΣ.

ΤΑ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ

Α'.

Ἐνδιαφέρον καὶ ἀρχαίον ζήτημα, ἐπὶ μακρὸν ἐπασχολῆσαν τὸν τε ἐπιστημονικὸν καὶ λοιπὸν κόσμον, μέλλον δὲ πιθανῶς ν' ἀποτελῇ θέμα ἀτελευτήτων συζητήσεων ὡς ἐκ τοῦ στενωτάτου συνδέσμου αὐτοῦ μετὰ τῆς ὑπάρξεως αὐτῆς τῆς ἀνθρωπότητος ἐν γένει, ἀνεκινήθη καὶ πάλιν πρὸ μικροῦ ἐν περιβόλῳ ὅμως, ὅπου ὡς ἐκ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ ἀδύνατος ἀπέβαινε ἡ ἔκφρασις ὀριστικῆς ἀποφάσεως, καίπερ ἑλευθέρως διαμειφθεῖσιν τῶν ὑπὲρ καὶ τῶν κατὰ τοῦ ζητήματος τούτου γνωμῶν. Ἐν ἐκκλησιαστικῷ δηλ. συνεδρίῳ ἐν Φολξτῶνῃ τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν διαρρέυσαντα ὀκτώθριον συνελθόντι ἐπετρέπη ἐν ἄλλοις καὶ ἡ ἐξέτασις τοῦ φλογεροῦ ζητήματος τῆς τελέσεως πειραμάτων ἐπὶ ζῶων ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης, ζητήματος, καθ' οὗ προκλήθησαν μὲν ἐν ἀρχῇ ἀντιρρήσεις, ὡς ἀναγομένου φυσικῶς εἰς τὸν κύκλον τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, οὐτινος ὅμως ἡ ἐπισκόπησις δὲν ἦτο δυνατόν νὰ θεωρηθῇ ξένη ὅλως εἰς συνέδριον θρησκευτικοῦ ἢ ἐκκλησιαστικοῦ χαρακτῆρος, ὡς ἐκ τῆς ἠθικῆς ἐπόψεως αὐτοῦ καὶ τῆς στενῆς αὐτοῦ σχέσεως πρὸς τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαντος. Χωρὶς ποσῶς νὰ προβῶμεν εἰς μερικότητα, ἤμιστα μὲν ἐπιτρεπομένης ἐν τῷ περιορισμένῳ τῶν στηλῶν τούτων χώρῳ, διαφευγούσας ὅμως κυρίως τὴν ἀρμοδιότητα ἡμῶν, ἀκροθιγῶς ἀποτέμενων τῶν ἐξωτερικῶν μόνον καὶ εἰς τὴν τοῦ σκοπομένου ἐπιτυχίαν συντελουσῶν γραμμῶν τοῦ ὑπ' ὄψει ζητήματος, πλατυτέρα ἀνελίξις τοῦ ὁποίου θ' ἀπέκειτο μόνῃ τῇ ἀρμοδιότητι καὶ τῇ αὐθεντείᾳ τῆς ἐπιστήμης, θὰ προσπαθῶμεν, τὴν εἰς δύο ἀντίπαλα στρατόπεδα ἀρχήθεν διαίρεσιν τῶν ἐν τῷ ζητήματι αἰεποτε ἐπικρατησῶν γνωμῶν ὑπ' ὄψει λαμβάνοντες, νὰ παραστήσωμεν ὁποῖα μὲν τινα οἱ κατὰ τῆς τελέσεως τῶν πειραμάτων τούτων προσάγουσι, τοὺς τελούοντας ταῦτα δικαίως ἢ ἀδίκως καταδικάζοντες, τίσι δὲ ὄπλοις οἱ

τελευταῖοι τεθωρακισμένοι τὰ τῶν ἐναντίον ἀποκρούουσι βλήματα, εὐπροσώπους ἑαυτοὺς πρὸ τῆς ἀνθρωπότητος, τῆς ἐπιστήμης καὶ αὐτῆς ἐτι τῆς ὑπὸ θρησκευτικῆν ἔποψιν ἠθικῆς ἀναδεικνύοντες.

Ὡς καὶ ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος ἐκκλησιαστικῷ συνεδρίῳ ὅπου κληρικοί, ὡς ὁ ἐπίσκοπος Μπάρρυ καὶ οἱ συνάδελφοι αὐτῷ ὁ τε Μαγχεστρίας καὶ ὁ Ἐδιμβούργου καὶ λαϊκοὶ οἱοὶ οἱ διδάκτορες Γουίλζ, Ράφφαρ, Κλάρκ καὶ οἱ κκ. Χόρσλεϋ, Ἄρνολδ καὶ λοιποὶ οὕτω καὶ ἐν τῇ ἀνεξαρτήτως τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου συζητήσῃ τοῦ ὑπ' ὄψει ζητήματος τὰ ἐπὶ ζῶων πειράματα κατεκρίθησαν α') ἐπὶ τῇ ἀνθηκότητι, τοῦτέστι τῇ πρὸς τὴν λοιπὴν ἔμφυχον δημιουργίαν ἀνευλαθείᾳ, ἢν προϋποτίθησιν ἢ τέλεισι αὐτῶν, β') τῇ σκληρότητι, ἧς δέον κατ' ἀνάγκην νὰ ἐμφερῶνται οἱ εἰς ταῦτα ἐπιτιδιόμενοι καὶ γ') τῇ διὰ τὴν ἐπιστήμην παντελεῖ ἀχρηστία τῶν πειραμάτων αὐτῶν.

Μὴ περιοριζόμενοι ἤδη ἀποκλειστικῶς εἰς αὐτὰ ταῦτα τὰ ὑπὲρ καὶ κατὰ τῶν πειραμάτων τούτων ἐν αὐτῷ τῷ ἐκκλησιαστικῷ συνεδρίῳ ὑπὸ τῶν διαφορῶν ἐν αὐτῷ μελῶν διαμειφθέντα θ' ἀναπτύξωμεν ἤδη γενικῶ τῷ τρόπῳ τὰ παρὰ τοῖς ὑπερμάχοις τῶν πειραμάτων καὶ τοῖς πολεμίσι αὐτῶν ἐπικρατοῦντα φρονήματα. Οἱ τῆς τελέσεως τῶν πειραμάτων πολέμιοι, πρὸς τῇ κατακρίσει αὐτῶν ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῶν μετ' αὐτῶν συνδεομένων ὕλικῶν συμπερόντων, προνοῦσιν ὅτι ἡ σκληροκαρδία, ἧτις ἐπιδεικνύεται ἐν τῇ ἐκ προθέσεως παραβλήψει πόνων, ἡ ἀποφυγὴ τῶν ὁποίων ἀποβαίνει ἀδύνατος παρὰ τῷ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου εὐρισκομένῳ ζῳῷ καταστρέφει κατ' ἀνάγκην τὸν ὑπέρτερον πνευματικὸν ἀνθρώπον. Ἡθικὴν προκαλεῖ αὕτη παρὰ τοῦτω ἔκλυσις διὰ τῆς ἀπὸ σκοποῦ γινομένης συμπνίξεως τοῦ ἐνστικτοῦ τῆς εὐσπλαγχνίας καὶ καλοκαγαθίας, αὐτῆς ταύτης δηλονότι τῆς ἀρχῆς, ἧτις ἐν τῷ ἀνθρώπῳ καταπολεμεῖ καὶ κατανικᾷ τὸν σκληρὸν καὶ ἐγωῖστικὸν περὶ ὑπάρξεως ἀγῶνα. Ἀρκεῖ νὰ φαντασθῇ τις μόνον τοῦ ἡδύνατο νὰ καταλήξῃ ὁ περὶ ὑπάρξεως ἀγῶν ἐν περιπτώσει καθ' ἣν ἐστερεῖτο ὁ ἀνθρώπος τῆς δίκην χαλινου συγκαταούσης αὐτὸν ἀπὸ τῆς τοῦ ὁμοίου ἢ ζώου τινὸς ἐξοντώσεως ἐμφύτου αὐτῷ εὐσπλαγχνίας. Ὡς ὁ ἐπίσκοπος Μπάρρυ μεθ' ἱκανοῦ τοῦ δικαίου παρετήρησεν, «ἂν ἡ ἠθικὴ αὕτη ἔκλυσις εἰσεχώρει εἰς τὴν εὐγενῆ τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμην ἐν γένει, θὰ προήγετο κατ' ἀνάγκην μέχρι τῆς τελέσεως πειραμάτων, τὸ ἐπιστημονικὸν τῶν ὁποίων κύρος ὡς πρὸς τὴν βεβαιότητα τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν θ' ἀπέβαινε πάντῃ ἀναμφισβήτητον, μέχρις ἀνατομίας δηλονότι αὐτῶν τούτων τῶν ζώντων ἀνθρώπων, διὰ τελέσεως πειραμάτων χάριν ἐπιστημονικῶν συμπερόντων ἢ καὶ ἐπιστημονικῆς περιεργείας ἐπὶ ἀθῶν ἀσθενῶν, προσερχομένων εἰς ἐκλιπέρησιν ἰάσεως αὐτῶν ἢ καὶ βοήθειας . . . Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ ἀνθρώπος, ὡς μέρος τῆς ἐπὶ τῶν δημιουργημάτων κυριαρχίας αὐτοῦ, κέκτηται τὸ δικαίωμα τοῦ χρησιμοποιεῖν τὴν ἐκ μέρους τῶν ζῶων ὑπηρεσίαν καὶ ἀφαιρεῖν ἐτι τὴν ζωὴν

αυτῶν. Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ἡμέτερος νόμος (ὁ ἐν Ἀγγλίᾳ δηλονότι κρατῶν) ρητῶς ἀρνείται τὴν τοῦ δικαιοῦματος τοῦτου επέκτασιν μέχρι τῆς προκλήσεως πόνου ἐπὶ τῶν ζῶων, ἅπερ χρησιμοποιοῦμεν ὡς καὶ ἐπὶ ἐκείνων, ἄτινα φρονεοῦμεν».

Οὕτως ἀναισθητῶς ὅλως τὴν ἄλλειψιν εὐσπλαγχνίας πρὸς τὰ ὑπ' ἡμᾶς ζῶα παρακολουθεῖ τὸ ζήτημα τῆς σκληρότητος καὶ οἱ τῶν πειραμάτων τούτων πολέμιοι, τὰς φοβεράς καὶ σπαρακτικὰς πολλάκις βασάνους, εἰς ἃς ταῦτα χάριν τῆς ἐπιστήμης ἢ καὶ τῆς περιεργείας ὑποβάλλονται, ὑπ' ὄψει λαμβάνοντες, ἀποβάνουσιν εὐγλωττοὶ συνήγοροι καὶ ὑπερασπισταὶ ὄντων, ἄτινα, ἂν ἠδύνατο διὰ ζώσης φωνῆς τοὺς, οὓς ὑφίστανται, νὰ ἐκθέσωσι πόνους μέχρι δακρυῶν θὰ συνεκίνουν καὶ τὰς σκληροτέρας καρδίας καὶ θὰ ἔθιγον τὰς εὐγενεστέρας τῆς καρδίας χορδὰς. Πόνος, ὀδυνηρότατος πολλάκις ἀπὸ σκοποῦ προὐκλήθη, σκληρυνομένης τῆς καρδίας ἀπέναντι παθημάτων, μόνῃ ἢ περιγραφῇ τῶν ὁποίων ὡς Νέρωνας τοὺς εἰς τοιαῦτα πειράματα ἐπιτιδομένους θὰ χαρακτηρίσῃ καί, ἐν τῇ περιπτώσει μάλιστα τοῦ πιστοτάτου τοῦ ἀνθρώπου συντρόφου, τοῦ κυνός, ἀπέναντι βωβῶν καὶ συγκινητικωτάτων ἐπικλήσεων οἴκτου. Βδελυρὰ τῶν ὄσων καὶ ἀτελεῦτητος πράγματι θ' ἀπέβαιεν ἡ περιγραφή τῶν ἀνά σύμπαντα τὸν κόσμον ὑπὸ τὸ πρόσχημα ἐξυπηρετήσεως τῆς ἐπιστήμης διαπραττομένων φρικαλέοτῶν. Τί δὲ πρῶτον καὶ τί ὕστερον νὰ ἀπαριθμησῶμεν; Οὗτοι μὲν ἀραιροῦσι τοὺς ἐγκεφάλους τῶν ζῶων (οἷα οἱ κύνες, αἱ γαλαῖ, οἱ πίθηκοι, οἱ κόνικλοι), ἀποτέμνουσι τὰ νεφρὰ, πραγματικὰς θυρίδας ἐν τοῖς στομάχοις αὐτῶν διανοίγουσι καὶ σωλήνας, δραστήρια περιλαμβάνοντες ἐρεθιστικὰ, εἰς τὰ ἀτυχῆ αὐτῶν εἰσάγουσι σώματα, ὅπου θραυνομένων τούτων καὶ διανεμομένων ἐν τῷ σώματι αὐτῶν τῶν ὑγρῶν μέχρις ἀγωνίας τὰ ταλαιπώρα καταβασανίζουσιν. Ἄλλοι πάλιν εἰς τὸν δι' ἀσφυξίας θάνατον αὐτὰ ὑποβάλλουσι ἢ δίκην ἄρτων εἰς κλιβάνους εἰσάγοντες μαρτυρικὸν τὸ τέλος αὐτῶν ἀπεργάζονται ἢ τέλος διὰ τῆς ἀντιθέτου ὁδοῦ τῆς ἐντελοῦς ἀποψύξεως ἀπολυτροῦσιν αὐτὰ τῶν πειραμάτων βασάνων. Ἄλλὰ μήπως καὶ διὰ τοῦ ἰοῦ ἀνιάτων νοσημάτων δὲν ἐνεβολίσθησαν τὰ ταλαιπώρα; μήπως δὲν ἐνεχύθη ἢ δὲν ἐγγέεται εἰς τὰ σώματα αὐτῶν τὸ τοῦ ὕφους δηλητήριον; Ἄλλὰ τὰ ἀναισθητικὰ;—θ' ἀντεῖπωσιν ἴσως οἱ τῶν πειραμάτων συνήγοροι. Τὸ εὐεργετικώτατον καὶ ἀνισιμώτατον τοῦτο μέσον τῆς ἐπιστήμης, τὸ τοσαύτας ἀνθρωπίνους ἔτι ὑπάρξεις ἀπὸ τῶν ἀναπορεύτων ἄλλως βασάνων λυτρώσαν, δὲν συντελεῖ εἰς ἀνακούφισιν τῆς θέσεως τῶν ἐφ' ὧν τὰ πειράματα τελοῦνται ζώντων ζῶων. Οὐχί, ἅπαντῶσιν οἱ ἀντίπαλοι. Ἡ τοιαύτη ἀναισθησία, καίπερ προφανῆς καὶ ἀποδεδειγμένη, μερικὴν μόνον τὴν ἐπιτυχίαν συνεπάγεται· διότι τίς θὰ ἐθέσσει δυνατόν τὴν ἐπὶ μακρὸν παράτασιν τῆς τοιαύτης ἀναισθησίας ὅποταν τὰ πειράματα διαρκῶσιν ἐπὶ ὥρας ὅλας, ἡμέρας καὶ ἐβδομάδας; ὅποια ἄρα γε θὰ ἦσαν αἱ φρι-

καλαί βασάνοι τῶν σιωπηρῶν ἐκείνων ὥρων, καὶ ἄς ὁ ταλαιπώρος κύων ἐκεῖτο προσδεδεμένος ἐπὶ τῆς πειραματικῆς τραπέζης, ἐνῶ ὁ τῶν ἀγωνιῶν αὐτοῦ δημιουργὸς ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον, μηδ' ἐπὶ στιγμὴν ἀναλογιζόμενος τῶν δοκιμασιῶν, ἃς τὸ ταλαιπώρον ζῶον ἀφέθη νὰ ὑφίσταται; Εἰς τί συντείνει ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι διὰ τῆς τῶν ἀναισθητικῶν χρήσεως ἀνάδυνος πάντῃ ἀπέβη ἢ τῆς ἐγχειρίσεως ἑναρξίς, ἀφοῦ πέφρωται τρομερὰν καὶ παρατεταμένην κατόπιν νὰ ὑποστῇ τὴν ἀγωνίαν;

Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ ἡ τρίτη τοῦ ζητήματος ἔποψις, ἢ τῆς πραγματικῆς διὰ τὴν ἐπιστήμην ἀνυσιμότητος τῶν ἐπὶ ζῶων πειραμάτων. Ὅποιον δύναται πράγματι νὰ ἔχη κύρος ἐπιστημονικὸν συμπέρασμα ἐκ τῶν ἐπὶ ζῶων πειραμάτων σχετικῶς πρὸς τὴν θεραπείαν τῆς ἀνθρωπίνης ἐκείνης φυσιολογικῆς καταστάσεως, ἥτις τοσοῦτον διαφέρει τῆς τῶν κατωτέρων ζῶων; Ἡ μήπως ἀπεδείχθη ἐν ἀπάσαις αὐτῆς ταῖς λεπτομερείαις ἢ ταυτότητι τῶν δύο φυσιολογικῶν συστημάτων, τοῦ ζώου; Ὅποιον δὲ ψιλαφρητότερον δύναται νὰ ὑπάρξῃ παράδειγμα τοῦ ἐλαττωματικοῦ χαρακτήρος τοῦ συμπεράσματος τῶν ἐπὶ ζῶων πειραμάτων ὡς πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐφαρμογὴν αὐτοῦ, ἢ ἡ δεινὴ ἀποτυχία τοῦ πολυλοῦ Κώχ. Τὸ ζήτημα τῆς φθίσεως ἢ μάλλον φυματώσεως σαφέστατα ἀπεκάλυψε τὸν καθ' ὅλοκληρίαν ἀναξιόπιστον χαρακτήρα τοῦ ἐκ τῶν ζῶων διὰ τὴν ἀνθρώπιον ἀναξιόπιστον χαρακτήρα τοῦ ἐκ τῶν ζῶων διὰ τὸν ἀνθρώπον συμπεράσματος καὶ ἐτεκμηρίωσε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν νέου θεραπευτικοῦ μέσου, ὅπερ ἠδύνατο νὰ ἦναι κινδυνῶδες ἢ προηγουμένη ἐπὶ ζῶων τέλεισις πειραμάτων, ὅσονδῆποτε κἂν παραταθῇ δὲν θὰ ἠδύνατο καὶ ἐπ' ἐλάχιστον νὰ προστατεύσῃ τὸν ἀνθρώπον· μεθ' ἱκανοῦ λοιπὸν τοῦ δικαίου διεκήρυξεν ὁ κ. Φ. Ἀρνόλδος ἐν σχέσει πρὸς τὴν τοῦ Κώχ ἀνακάλυψιν ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ ἐκκλ. συνεδρίῳ ὅτι «ἡ ἰδέα τῆς ἀνθρωπίνης ταλαιπωρίας καὶ διαψεύσεως ἐλπίδων, ἥτις περικλείετο ἐν τῇ παρόδῳ ἀπὸ τοῦ ἀγρίου ἐνθουσιασμοῦ τοῦ 1890 εἰς τὴν ψυχρὰν ἀμερηνησίαν τοῦ 1892, θ' ἀπέβη ἀναμφιβόλως τρομερωτάτη εἰς τὸν ἐφευρέτην τῆς Κωχίνης». Ἐν γένει οἱ τῶν ἐπὶ ζῶων πειραμάτων πολέμιοι, ἀμφισβητοῦντες τὸ κύρος αὐτῶν, ὡς ἀντικείμενον εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν χαρακτήρα τοῦ ἱατρικοῦ ἐπαγγέλματος αἰτιολογοῦσι τὸν ἰσχυρισμὸν αὐτῶν τοῦτον καὶ διὰ τῆς ὑποδείξεως ὅτι ὁ ἱατρὸς κέληται οὐχὶ νὰ προκαλέσῃ πόνους καὶ ταλαιπωρίας ἀλλὰ νὰ λυτρώσῃ τὴν ζωὴν ἀπὸ τῶν ὀδυνῶν καὶ τοῦ θανάτου.

Περὶ τὰ λοιπὸν καὶ ἄχρηστα τὰ ἐπὶ ζῶων πειράματα διὰ τὴν ἐπιστήμην τυγχάνουσι κατὰ τοὺς ὡς ἀνωτέρω σκεπτομένους, ἢ ἂν μὴ ὅλως περιττὰ τυγχάνωσιν οὐδὲν κεκτῆμεθα δικαίωμα τοῦ προκαλεῖν πόνους παρὰ τοῖς ζώοις. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν οὐδενὶ ἐπιτρέπεται σκοπίμως ἐκ προθέσεως ὡμοτέρα

σκληρότης, οὐχί ἐξ ἀπλῆς ιδιοτροπίας, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ιδέᾳ ἐξυπηρετήσεως μεγάλου σκοποῦ. Ἄλλως διατί νὰ παρορῶνται μὲν αἱ σκοπίμως τοῖς ζώοις ἐπιβλαβόμενοι βόσκηνοι ὑπερτέρου χάριν καὶ σοβαρωτέρου σκοποῦ, νὰ κατακρίνονται δὲ τὰ μαρτύρια π. χ. τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως; μήπως οἱ διωγμοὶ καὶ τὰ βλαβανιστήρια, ἅπερ ἐκ τῆς Ἱερᾶς Ἐξετάσεως ἀπέρρεον, δὲν εἶχον ἰδιαιτέρον καὶ ὑψηλότερον σκοπόν; Ὅτι ὑπὲρ τοῦ σκοποῦ τούτου κατὰ τὴν Ἱερὰν ἐκείνην Ἐξέτασιν ἐτελείτο ταύτῳ ἀκριβῶς ὑπενεργεῖται σήμερον διὰ τῶν ἐπὶ ζῶων πειραμάτων χάριν τοῦ ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης ἐνθουσιασμοῦ, τοῦ πύθου τῆς παραγωγῆς τῶν γνώσεων καὶ τῆς ἀταπύξεως τῆς δυνάμεως ἐκείνης, ἣτις συνεπάγεται εὐεργεσίας τῇ ἀνθρωπότητι. Ὁ ἰσχυρισμὸς προσκίτταται προφανῶς χαρκακτῆρα θρησκευτικῆς ἐντολῆς, ἀποτρεπούσης τὴν ὑπὸ ἐνός τῶν δημιουργημάτων τοῦ ὑψίστου, ἥτοι τοῦ ἀνθρώπου εἰς βλασάνους ὑποβολὴν τοῦ ἐτέρου, ἀλόγου μάλιστα, ἀνισχύρου πρὸ τῆς ὑπερόχου τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεως καὶ ὡς μόνον μέσον ἀπολυτρώσεως αὐτοῦ ἀφ' ὧν ὑφίσταται μαρτυρίων ἔχοντος τὸ μέσον τοῦ θανάτου· ἰδοὺ τί ἔλεγον ἄγγλος ἐπίσκοπος: «Ἄν ὁ δημιουργὸς ἡμῶν ἦναι δημιουργὸς καὶ πάντων τῶν λοιπῶν πλασμάτων, ἂν τὰ ἄλλα ταῦτα πλάσματα κατέχουσι θέσιν τινὰ ἐν τῷ ἐκ τῆς Προνοίας αὐτοῦ ἀπορρέοντι σχεδίῳ, ἂν ἡ μειλίχιος Αὐτοῦ εὐσπλαγγνία ἐξικνηται μέχρις αὐτῶν, — τοῦθ' ὅπερ ὡς Χριστιανοὶ μετ' ἄκρας βεβαιότητος πιστεύομεν — ἀπολύτως ἀκατάληπτον νομιζῶ ὅτι οὕτω πως θὰ διετίθει ὁ δημιουργὸς οὗτος τὰ τῆς γνώσεως μέσσα, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ φθάνωμεν μέχρις ἀληθειῶν, τῆς ἐξευρέσεως τῶν ὁποίων τῇ ἰδίᾳ Αὐτοῦ θελήσει θὰ ἐπετυγχάνομεν, μόνον διὰ τῶν ἀνεκφράστων ἀγωνιῶν πλασμάτων, ἐχόντων τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτῶν ἐφ' ἡμῶν».

Γ. Κ. Α.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Ἀξιολογώτατα ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν εἶνε τὰ ἐσχάτως, ἐν Λονδίῳ, ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ κ. Dewar, γινόμενα πειράματα ἐπὶ τοῦ βρυστοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ βρυστοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος, κράματος ὀξυγόνου καὶ ἰσώτου, ὧν τὰ πορίσματα ἀνεκοινώσατο οὗτος εἰς τὸ βασιλικὸν Πανακαδήμιον τοῦ Λονδίνου. Ἴδοὺ ἐν συνόψει περὶ τίνος προκίεται.

Ὁ καθηγητὴς κ. Dewar, βαίων ἐπὶ τῶν ἰχνῶν τοῦ κ. Cailletet, ὅστις, ὡς γνωστὸν, μετὰ τοῦ κ. R. Pictet, ἴδρυσεν τὴν 19/31 δεκεμβρίου τοῦ 1877, τὴν νῦν πρὸς ἐκρεύστωσιν τῶν τέως θεωρουμένων μονίμων αερίων μέθοδον, ἐνισχυόμενος δὲ ὑλικῶς ὑπὸ τινος ἀγγλικῆς ἐταιρίας, διαθεσάσης πρὸς τοῦτο 25,000 φρ., προέβη εἰς τὴν ἐκρεύστωσιν τοῦ ὀξυγόνου καὶ τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ ἀέρος καὶ εἰς τὴν μελέτην τῶν ἰδιοτήτων τῶν βρυστῶν τούτων σωμάτων. Κατῶρθεν νὰ παρασκευάσῃ ἀρκετὰ μεγάλην ποσό-

τητα βρυστῶν ὀξυγόνου καὶ ἐμελέτησεν τὸ ὥραϊον αὐτοῦ κυανοῦν χρῶμα, τὸ φάσμα αὐτοῦ καὶ τὰς μαγνητικὰς αὐτοῦ ιδιότητες. Τοῦ βρυστοῦ ὀξυγόνου ἀναζέοντος εἰς 182 βαθμοὺς ὑπεράνω τοῦ μηδενός, ὁ κ. Dewar ἐμελέτησεν πρῶτον τὸ ζήτημα τῆς διατηρήσεως τοῦ σώματος τούτου ἐπὶ τινα χρόνον εἰς τὴν βρυστὴν κατάστασιν, καὶ ἐβεβαιώθη ὅτι σῶμά τι διατηρεῖται ἐπὶ μακρὸν λίαν ψυχρόν, ἐάν περικλεισθῇ ἐντὸς ὁσφ τοῦ δυνατὸν μᾶλλον ἀπολύτου βαρομετρικοῦ κενοῦ. Διὰ τοῦ μέσου τούτου ὁ κ. Dewar κατῶρθεν νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὸ ἀκροατήριον αὐτοῦ μικρὰν σφαιροειδῆ μᾶζαν βρυστοῦ ὀξυγόνου, κατὰ τι μείζονα καρούου, ἥτις παρέμεινεν εἰς βρυστὴν κατάστασιν καὶ μόλις κατὰ τὸ 1/5 αὐτῆς περίπου ἐξαερώθη, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς διαλέξεως, καίτοι ὑπῆρχε διαφορὰ 2100 K. μετὰ τῆς θερμοκρασίας τῆς αἰθούσης καὶ τῆς πρὸς ἐξαερώσιν τοῦ ὀξυγόνου ἀπαιτουμένης. Τοῦτο διότι τὸ βρυστὸν ὀξυγόνον προσφυλάσσεται ἀπὸ πάσης καταψύξεως ὑπὸ τοῦ περιβάλλοντος αὐτὸ τελείου κενοῦ. Ἡ δὲ ὀλοκλήρου τοῦ ἀέρος ἐκρεύστωσις κατορθοῦται βοηθεῖα τοῦ ψύχους τοῦ παραγομένου κατὰ τὴν ἀνάξεισιν τοῦ βρυστοῦ ὀξυγόνου, ὅταν δὲ ἀντιστρόφως, ἀναξεί ὁ βρυστὸς ἀήρ, τὰ ἀποτελοῦντα αὐτὸν ἀέρια δὲν ἀνασχηματίζονται συγχρόνως, ἀλλ' ἀκολουθοῦντα τὸν γνωστὸν τῶν κραμάτων ἢ συγχωνευμάτων νόμον, χωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων ἐντελῶς, τοῦ ἰσώτου πρώτου ἀναλαμβάνοντος τὴν αεριοειδῆ μορφήν, εἴτα δὲ τοῦ ὀξυγόνου μετὰ τὴν πλήρη τοῦ πρώτου ἐξαερώσιν. Αἱ δὲ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. Dewar καὶ τοῦ καθηγητοῦ κ. Fleming γινόμεναι ἐσχάτως παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ εὐνλεκτραγωγῶ τῶν σωμάτων, ἀνατρέπουσιν ἢ σαλεύουσι τὰς μέχρι τοῦδε ιδέας ἡμῶν περὶ τῆς χημικῆς τῆς ὕλης συστάσεως, διὰ τὸν λόγον δὲ τούτου θεωροῦμεν ἀναγκαίαν τὴν ἐν ταῖς στήλαις ταύταις σύντομον αὐτῶν ἀναγραφὴν. Κατὰ τὰς παρατηρήσεις ταύτας, τὸ εὐνλεκτραγωγὸν τῶν ἀπολύτως ἀμιγῶν μετάλλων αὐξάνει καθ' ὅσον ἢ θερμοκρασία ταπεινοῦται. Ἐὰν φαντασθῶμεν νῆμα ἐντελῶς ἀμιγῶς μετάλλου τεταμένον ἐν τῷ διαστήματι, ἠλεκτρικὸν τι βεῦμα διατρέχει τοῦτο ἄνευ μειώσεως τῆς ἐντάσεως αὐτοῦ, ἄνευ ἀντιστάσεως, χωρὶς οὐδαμοῦ νὰ δώσῃ γένεσιν εἰς τὰ φαινόμενα τῆς θερμάνσεως ἢ τῆς διαπυρώσεως, ἅτινα προέρχονται ἐκ τῆς πρὸς διάβασιν τοῦ βεύματος παρουσιαζομένης ἀντιστάσεως (δυσπλεκτραγωγῶ). Ἄλλ' ἢ ἐλαχίστη ἐν τῇ συστάσει τοῦ μετάλλου ἀκαθαρσία ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὴν ιδιότητα ταύτην, καὶ αὕτη δὲ ἢ ἐν αὐτῇ παρουσία ἐτέρου μετάλλου, χημικῶς συνδεδασμένου μετ' ἐκεῖνου, ἐπιφέρει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα, ἥτοι παρουσιάζεται ἀντίστωσις εἰς τὴν διάβασιν τοῦ βεύματος, καὶ συνεπείᾳ τούτου, διαπύρωσις τοῦ ἀγωγῶ. Ἐκ τούτων ἐπιταί ὅτι, πρὸς τὴν διὰ τῶν μετάλλων ἀκώλυτον διάβασιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ, ἀπαιτεῖται ἂν εἶναι ταῦτα ὁσφ τὸ δυνατὸν χημικῶς καθαρότερα καὶ συνάμα ὁσφ τὸ δυνατὸν ψυχρότερα.

Προκειμένου δὲ περὶ τῶν μὴ μετάλλων, τὰ πράγματα συμβαίνουσι διαφόρως καὶ ἐν μέρει ἀντιθέτως, ἥτοι τὸ εὐνλεκτραγωγὸν αὐτῶν ἐλαττοῦται ταπεινούμενης τῆς θερμοκρασίας, αὐξάνει δὲ τῆς θερμοκρασίας ἀνυψουμένης. Καὶ ἄγνωστος μὲν εἰσέτι ἢ αἰτία

τῶν φαινομένων τούτων, ἐν πάσῃ ὁμῶς περιπτώσει, ἀνευρίσκεται ἐν ταῖς παρατηρήσει ταύταις ἡ ἀφῆτηρία λίαν λεπτοφυοῦς μεθόδου πρὸς μέτρησιν τοῦ βαθμοῦ τῆς καθαρότητος τῶν μετάλλων διὰ τοῦ μείζονος ἢ ἐλάσσονος βαθμοῦ τοῦ εὐνλεκτραγωγοῦ αὐτῶν.

Ἄτερον ἐνδιαφέρον ζήτημα εἶνε ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Charles Henry ἐσχάτως γενομένη μέτρησις τῆς ἐλαχίστης ποσότητος τοῦ φωτός, ἧς τινος ὁ ἡμέτερος ὀφθαλμὸς δύναται νὰ ἀντιληφθῇ. Τὴν μέτρησιν ταύτην κατώρθωσεν οὗτος χρησιμοποιοῦν τὸν νόμον τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ φωτός τοῦ φωσφορίζοντος θειοῦχου ψευδαργύρου, περὶ οὗ καὶ ἄλλοτε ἐγένετο λόγος ἐν ταῖς στήλαις ταύταις. Παραμείνας ἐπὶ μίαν ὄλην ὥραν ἐν τῇ σκοτίᾳ, καὶ μετρήσας εἶτα τὸν χρόνον πέραν τοῦ ὁποίου ἠδυνάτεαι πλέον νὰ διακρίνη τὸ φῶς τοῦ σώματος τούτου, χρόνον ἀνεληθόντα εἰς τέσσαρας ὥρας, συνεπέρανεν ὅτι τὸ ἐλάχιστον αἰσθητὸν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ φῶς ἀνήρχετο μόλις εἰς 29 δευσεκατομμυριοστὰ (0,00000029) τοῦ φωτός κοινοῦ κηρίου!

Ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. P. Couteaud, συνεπείᾳ ἐκδρομῆς εἰς τὰς παρὰ τὸν βορειὸν πόλον χώρας (Σπιτζ-βέργην καὶ νῆσον τοῦ Ἰωάννου Mayen), διὰ τοῦ πλοίου Μάγχνις, δημοσιευθεῖσης ἐσχάτως βακτηριολογικῆς μελέτης τῆς κατεψυγμένης ζώνης, συνάγεται ὅτι, ὑπὸ τὴν ἐποψὴν ταύτην, αἱ κατεψυγμένα χωρὰ διακρίνονται ἐπὶ ἐξαιρετικῆς καθαρότητι τοῦ ἀέρος, τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ ἐδάφους. Ὁλοσχερῶς, ἢ σχεδὸν ὀλοσχερῶς ἐλλείπουσιν ἐν ταύταις αἱ βακτηριοειδεῖς μορφαί, ἐξ ὀλοκλήρου δὲ ἐλλείπουσι τὰ παθογόνα εἶδη. Οὐδαμοῦ, λέγει, τὸ πλήρωμα τῆς Μάγχνις, ἀποτελούμενον ἐξ 145 ναυτῶν καὶ ἐπιβατῶν, εὐρέθη εἰς καλλιτέραν ὑγιεινὴν κατάστασιν ἢ ὅταν εὐρίσκετο εἰς τὰ ὑψηλὰ ταῦτα πλάτη.

Ὁ δὲ κ. Berthelot ἐξετέλεσεν ἐσχάτως τὴν χημικὴν ἀνάλυσιν τεμαχίου τινὸς ἀποσπασθέντος ἐκ τινος ἀναθηματικῆς μικροῦ εἰδώλου εὐρεθέντος ὑπὸ τοῦ κ. de Sarzec ἐν τοῖς θεμελίοις οἰκοδομῆς τινος τῆς Χαλδαίας, ἀρχαιοτέρας τῶν οἰκοδομῶν, ὧν αἱ πλίνθοι φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως Our-Nina, πάππου τοῦ Ennéadou, ἀνηκούσης κατὰ συνέπειαν εἰς ἐποχὴν ἀρχαιοτέραν τοῦ 500ῦ πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης ἐβεβαιώθη οὗτος ὅτι τὸ μέταλλον, ἐξ οὗ εἶνε κατεσκευασμένον τὸ ἀγαλμάτιον, δὲν περιέχει καθσίτερον, ἀλλ' ὅτι ἔχει τὴν σύστασιν χαλκοῦ βιομηχανικῶς ἀμιγροῦς, ἐξ οὗ ἐπιτεταί, κατὰ τὴν τὸσφ μεμακρυσμένην ἐκείνην ἐποχὴν, κατεσκευάζον τὰ ἔργα τῆς τέχνης ἐξ ἐρυθροῦ χαλκοῦ, τοῦ καθσίτερου, καὶ κατὰ συνέπειαν, τοῦ ὀρειχάλκου ὄντων κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἀγνώστων. Ἡ ἀνάλυσις αὕτη ἐπιβεβαίωσι τὴν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ κ. Berthelot γενομένην πρὸ τινῶν ἐτῶν ἀνάλυσιν τοῦ ἀγαλματίου τοῦ Χαλδαίου βασιλέως Goudéah, συμφωνεῖ δὲ πρὸς τὰ ἐξαγόμενα τῆς ἀναλύσεως τοῦ σκίπτρου τοῦ αἰγυπτίου βασιλέως Peri τοῦ Iou, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἑκτὴν δυναστείαν, ἐν ᾗ ἀνευρέθη καὶ πάλιν χαλκὸς ἀνευ καθσίτερου. Ὁ συγγραφεὺς προστίθησιν ὅτι ὁ ὀρειχάλκος καὶ ὁ καθσίτερος δὲν παρεσκευάζοντο οὔτε ἐν Χαλδαίᾳ, οὔτε ἐν

Αἰγύπτῳ, ἤτοι ἐν οὐδετέρῳ τῶν ἐστίων τῶν μᾶλλον ἀρχαίων πολιτισμῶν.

ΧΡΟΝΙΚΑ. — Συνεχίζοντες τὸν πρὸ δεκαπενθημερίας δημοσιευθέντα μετεωρολογικὸν πίνακα τῶν ἄκρων θερμοκρασιῶν τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς βορειοδυτικῆς Ἀφρικῆς, ἐπὶ τῇ βᾶσει τοῦ διεθνοῦς Δελτίου τοῦ κεντρικοῦ μετεωρολογικοῦ Γραφείου τῆς Γαλλίας, δημοσιεύομεν σήμερον τὰς ἄκρας θερμοκρασίας τοῦ δευτέρου δεκαπενθημέρου τοῦ ἰανουαρίου, ἐχούσας ὧδε:

Ἄκραι θερμοκρασίαι

Ἡμερμ.	Ταπεινοτάτη.	Υψηλίστη.
Ἰαν. 16	— 350, ἐν Hernosand ¹ καὶ ἐν Ἀρχαγγέλω,	160, ἐν Oran ² καὶ ἐν Μελίτῃ
» 17	— 340, ἐν Hernosand. — 320, ἐν Haparanda.	150, ἐν Nomours καὶ ἐν Oran.
» 18	— 300, ἐν Hernosand.	170, ἐν Funchal.
» 19	— 300, ἐν Swinemünde. ²	180, ἐν Funchal.
» 20	— 230, ἐν Charkow, καὶ ἐν Swinemünde.	200, ἐν Funchal. 170, ἐν Porto.
» 21	— 240, ἐν Μόσχᾳ. — 230, ἐν Κρακοβίᾳ.	180, ἐν Funchal. 170, ἐν Porto.
» 22	— 210, ἐν Hermanstadt.	180, ἐν Funchal καὶ ἐν Calle (Τύνιδε).
» 23	— 190, ἐν Μόσχᾳ. — 220, ἐν Hernosand.	180, ἐν Funchal. 160, ἐν Laghouat.
» 24	— 170, ἐν Ἀρχαγγέλω, — 210, ἐν Hernosand. — 200, ἐν Memel. ³	170, ἐν Nemours καὶ ἐν Funchal. 190, ἐν Calle
» 25	— 190, ἐν Μόσχᾳ — 170, ἐν Memel.	170, ἐν Ἀλγερίῳ καὶ ἐν Funchal.
» 26	— 220, ἐν Μόσχᾳ.	170, ἐν Ἀλγερίῳ καὶ ἐν Laghouat.
» 27	— 300, ἐν Μόσχᾳ.	190, ἐν Laghouat.
» 28	— 300, ἐν Μόσχᾳ.	180, ἐν Funchal.
» 29	— 280, ἐν Μόσχᾳ. — 240, ἐν Κρακοβίᾳ.	180, ἐν Ἀλγερίῳ. 160, ἐν Λισαβῶνι.
» 30	— 230, ἐν Hermanstadt. — 210, ἐν Nicolaieff.	180, ἐν Παλέρμῳ καὶ ἐν Cap Béarn.
» 31	— 220, ἐν Ἀρχαγγέλω. — 200, ἐν Charkow.	190, ἐν San Fernando ⁴ 180, ἐν Biarritz ⁵ .

ΗΛ. Γ. ΒΑΣΣΑΜΑΚΗΣ

1) Ἐν Σουηδίᾳ.

2) Ἐν Πομερανίᾳ.

3) Ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Πρωσίᾳ.

4) Ἐν τῇ Μεσημβρινοδυτικῇ Ἰσπανίᾳ.

5) Ἐν τῷ Γαλλικῷ νομῷ Basses Pyrenées.

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΘΕΑΤΡΟΝ SCALA ἐν Μεδιολάνῳ. — FALSTAFF, λυρική κωμῳδία εἰς πράξεις 3, ἐπι Arrigo Boito, μῦθος Giuseppe VERDI*.

Ἐπέστεψε μὲν τῷ ἀμαράντῳ τῆς νίκης στεφάνῳ ἦδη πρὸ τεσσάρων καὶ πλέον δεκάδων ἐτῶν ἀπὸ τῆς ρωμαντικῆς τῶν γονδολῶν πόλεως, ἔνθα οἱ δόγαι ἤρξαν, ἡ τῶν ἀνθρώπων δόξα τὸν τὸ ἐβδομηκοστὸν ἔνατον ἄγοντα ἔτος (ἐγεννήθη τῇ 9 ὀκτωβρίου 1814) μελοποιὸν τοῦ *Rigoletto*, στεφάνῳ κομμηθέντι εἴτα ἀδάμασι βαρυτίμοις καὶ ἀπαστρέπτουσι τὴν αἰγλὴν τῆς μεγαλοφυΐας, τοῦ *Trovatore*, τῆς *Traviata*, τοῦ *Ballo in maschera*, τῆς *Forza del destino*, τοῦ *Don Carlos*, τῆς *Aida* καὶ τοῦ *Otello*, ἀλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ μὲ βασιλέως στέμμα ὑπνώττοντος λαοῦ Βίκτωρος Ἐμμανουήλ, θεία βουλῇ ἐστεμμένος ἐκείνου διάδοχος, ἀσπαθμὸν εὐλαβείας κύψας ἐπέθηκε τῷ στεφάνῳ τοῦ τὴν ἀπτερον Νίκην παρ' αὐτῷ ἔχοντος Verdi, ἐπὶ τῇ ἄρτι γενομένη ἐνδόξῳ ἐκτελέσει νέου προϊόντος τοῦ ἐξόχου αὐτοῦ πνεύματος, τοῦ *Falstaff*. Ὁ υἱὸς καὶ διάδοχος ἐκείνου οὐκ ἦν δυνατὸν ὅπως ἐπιλήθμων γένηται τῆς θερμῆς κραυγῆς *Viva Verdi*, τῆς ἀντηχησάσης πολλὰκις ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ ἐν τῷ Πεδεμοντιῷ ἔτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ κατὰ τῆς Αὐστρίας πολέμου, ἦτις ἀρρήκτους τοὺς δεσμοὺς τοῦ τὴν ἔνωσιν τῆς γλυκειᾶς πατρίδος συντελέσαντος καὶ τοῦ μεγάλου professore κατέστησε, κραυγῆς συνθηματικῆς ἐκ τῆς καρδίας τοῦ λαοῦ προερχομένης, ὅστις τῇ φράσει

Viva V.E.R.D.I.

τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ τὰ πολιτικὰ ἅμα ἐξεδήλωσεν κρᾶζων

Viva Vittorio-Emmanuelle Re D'Italia.

ἐφ' ᾧ καὶ μικρὸν πρὸ τῆς ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ οὐ τὴν ὄψιν ἀλλὰ τὴν ἱστορίαν ἐπιφανοῦς θεάτρου *Scala*, ἐκτελέσεως ὁ Οὐμβέρτος ἐπληγράφησεν αὐτῷ τάδε, ἀναμνησκόμενος καὶ ἐκείνων: « Ἡ βασιλισσα καὶ ἐγὼ μὴ δύναμενοι νὰ παρευρεθῶμεν εἰς τὴν παράστασιν τοῦ *Falstaff*, προτρέχοντες, διὰ τῶν ἡμετέρων εὐχῶν καὶ διὰ τῆς ἐκφράσεως τοῦ ἡμετέρου θαυμασμοῦ, τῆς χειροκροτήσεως, ἦτις θὰ χαίρεσθῃ μετὰ μικρὸν τὴν νέαν ἐκδήλωσιν μεγαλοφυΐας ἀνεξαντλήτου. φυλάττει ἡ Πρόνοια ἐπὶ μακρὰ ἔτη πρὸς τιμὴν τῆς τέχνης, πρὸς ἀγαλλίασιν τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, πρὸς ἐγκαυχῆσιν τῆς εὐγνωμοσύνης τῆς Ἰταλίας, ἦτις καὶ ἐν ταῖς χαλεπωτάταις τῶν ἡμερῶν ἐκ τῆς δόξης σου ἠρῶσθη πατριωτικὰς ἱκανοποιήσεις ».

Πτωχὸν τῆς κωμωπίας Busseto παιδίον ὁ Verdi, ὁ μικρὸς μαθητὴς τοῦ Provesi, ὁ προστατευόμενος εἴτα εὐγνώμων παῖς τοῦ πλουσίου καὶ γενναίου Antonio Barezzi, ὅστις ἐννεακαιδεκαετῆς τῇ προστάσι ταύτῃ ἦλθεν εἰς Μεδιόλανον, ἔνθα εἴτα τὰς νίκας αὐτοῦ κατήγαγεν, ὅπως καταταχθῆ εἰς τὸ Ῥαδεῖον τῆς πόλεως ταύτης, ἀλλ' ἀπερρίφθη ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ αὐτοῦ Francesco Basilli, ἀπατηθέντος ἐκ τῆς ὄψεως τοῦ ὑποψηφίου μαθητοῦ, ὄψεως

*) Ἡ ἐπιγραφή ἰταλίστι ἔχει οὕτω: *Falstaff*, commedia-lirica in 3 atti, di Arrigo Boito, musica di Giuseppe Verdi.

προσημαινούσης μᾶλλον πολιτικὸν ἢ καλλιτέχνην, ὁ οὕτως ἀπερριμμένος ἀριδιήλως ἀπέδειξεν ὅτι ἡ ὄψις οὐχὶ τὸν ἄνδρα ἀείποτε δείκνυσι καὶ ὅτι πολλὰκις ἐκ τῆς ὄψεως ὁ ἄνθρωπος πλανᾶται μὴ ἐμβαθύνων εἰς τὸ πνεῦμα, καὶ πολλὰκις πλανᾶται καὶ ἐν τῇ ἐκτιμῆσει τῶν ὁμοίων, ἄλλοις μὲν ἀποδιδούς ἀξίαν ἢν οὐδόλως κέκτηνται, ἄλλοις δὲ ἀποστέρων καὶ περιφρονῶν, καίπερ ἀξίους πάσης τιμῆς, αὐτοὺς καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν. Ἄλλ' ἐὰν ἡ ἀνθρωπίνη ἀτέλεια τοιαῦτα ἀπεργάζεται, ἡ Θεία Πρόνοια ὅμως οὐδένα καταλείπει. Ἔσθι Θεός, ὃς πάνθ' ὄρα! Τὸν ἀπορριφθέντα διάδοχον τοῦ Donizetti ἐδέξατο ὁ Lavigna, maestro al cembalo τοῦ θεάτρου τῆς *Scala*, παρ' ᾧ ἐμαθήτευσεν ἐπὶ τρία ἔτη, μεθ' ἃ ἤρξατο συντιθεὶς ἐμβατήρια, κόμους, τεμάχια κλειδοκυμβάλου κτλ. Ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐμφάνισις ἐν τῷ θεάτρῳ δι' ἔργου δραματικοῦ ἐγένετο κατὰ τὴν 17 νοεμβρίου 1839, ἐν τῇ *Scala* ἐπίσης, διὰ τοῦ *Oberto. conte di San Bonifazio*, ὅστις ἐγένετο μὲν εὐνοϊκῶς δεκτός, ἀλλ' ὑπεχώρησε πρὸ τοῦ *Nabuchodonosor*. ὅστις ἐκτελεσθεὶς κατὰ τὸ 1842, ἔτυχεν ἐνθουσιώδους ἐπιτυχίας ἐν Ἰταλίᾳ, ἀνέδειξε δὲ τὸν μελοποιόν. Ἄλλ' ὅπερ, μετὰ διάφορα ἄλλα ἔργα, οἷα ὁ *Hernani* (1844), *I due Foscari* (1844), *Macbeth* (1847), *Lombardi*, ἐκτελεσθὲν ἐν Παρισίοις (1847), ἔνθα μετέβη ὁ Verdi, *Luisa Miller* (1849) κλ., κατέστησε τὸν Verdi γνωστὸν ἀνὰ τὴν Εὐρώπην πᾶσαν καὶ περιώνυμον ἦν ὁ *Rigoletto*, τὸ ἰσχυρὰς ἐμπνεύσεως τοῦτο ἔργον. Ἐξετελέσθη τὸ πρῶτον τῇ 11 μαρτίου 1851 ἐν Βενετίᾳ, τῇ 19 ἰανουαρίου 1857, ἀνετιθέσθην ἐπὶ τῆς σκηνῆς τοῦ Ἰταλικοῦ (Aux Italiens) Θεάτρου ἐν Παρισίοις, ἀκολούθως δὲ ὁ διευθυντὴς τοῦ Λυρικοῦ Θεάτρου τῆς αὐτῆς πόλεως ἐπανεβίβασεν αὐτὸ γαλλιστί. Ἡ ὑπόθεσις, ὡς γνωστὸν, ἐστὶν ἡ τοῦ δράματος τοῦ V. Hugo *Le roi s'amuse*, οὐτινος ἐπιτυχεστάτην μετάφρασιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἔχει ὁ προσφιλιὸς κ. Εὐγένιος Ζαλοκώστας. Τοῦ ἔργου τούτου, ὡς πάντες γνωσκουσὶν, ἐξαίρεται ἡ τετραοῦδία Un di, se ben s'ammantomi. Ἄλλὰ δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τούτου. Μετὰ τὸ ἀριστοῦργημα τοῦτο, ὅπερ ἐξησφάλιζε τῷ μεγάλῳ συνθέτῃ τὴν διαδοχὴν τοῦ Donizetti, νέον ἔργον αὐτοῦ τῶν ἀρίστων παρίσταται, ἡ *Trovatore*, ὀρῆα εἰς πράξεις τέσσαρας, ἐκτελεσθεῖσα ἐν τῷ θεάτρῳ Ἀπόλλωνι τῆς Ρώμης τῇ 17 ἰανουαρίου 1853 καὶ ἐν τῷ ἰταλικῷ θεάτρῳ τῶν Παρισίων τῇ 23 δεκεμβρίου 1854. Μετὰ ταῦτα ἐδόθη ἡ *Traviata*, ὀρῆα εἰς πράξεις τρεῖς, ἐκτελεσθεῖσα πρῶτον μὲν ἐν Βενετίᾳ κατὰ μάρτιον τοῦ 1853, εἴτα δὲ ἐν Παρισίοις κατὰ τὰς 29 ἡμέρας τοῦ δεκεμβρίου τοῦ 1856. Ὡς γνωστὸν ἡ *Traviata* εἶνε ἡ *Dame aux Camélias* τοῦ Ἀλεξάνδρου Δουμᾶ υἱοῦ, ἦτις ἐν τῷ ἰταλικῷ κειμένῳ ἀντὶ Marguerite Gautier φέρεται Violetta Valery καὶ ἀγαπᾷ τὸν Alfredo, συγγενῆ τοῦ Armand Duval. Ἐν τοῖς ἄλλοις ἔργοις τοῦ Βέρδι σημειούμεθα τὰ δὲ *Un Ballo in maschera*, οὐτινος διακρίνεται τὸ finale τῆς τρίτης πράξεως, *Forza del destino* ἐκτελεσθεῖσαν ἐν τῷ ἰταλικῷ θεάτρῳ Πετροπόλεως, εἰς ἣν ὁ Verdi προσκλήθει μετέβη τῇ 30/11 νοεμβρίου 1862, οὐτινος πάντα τὰ πρόσωπα κατὰ τὴν λῦσιν θνήσκουσι καὶ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πολλὰκις. Ἐπὶ πᾶσι δὲ παρέσχε τὴν ἀθάνατον *Aida*, τὸ πρῶτον διδασθεῖσαν ἐν Καίρῳ κατὰ δεκεμβρίου

τοῦ 1872 καὶ ἤς τὰ ἔπη ὀφείλονται τῷ Mariette. Ἡ αὐτὴ δὲ ἐπανελήφθη ἐν Παρισίοις κατὰ τὸ τέλος τοῦ ἀπριλίου τοῦ 1876, μετρησθυσμένη, διευθύνοντος τοῦ Βέρδη τὴν ὀρχήστραν κατὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν. Τέλος οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνεβίβασεν ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὸν *Otello*, ὅστις νέας δάφνας προδεκομίσατο τῷ σαφηνιφόρῳ μουσουργῷ, ἐφ' ὧν μέχρι τοῦ νῦν ἐπαναπαυόμενος, ἐξηγέρθη αὖθις κομίζων τῷ θεατρικῷ κόσμῳ καὶ τὸν *Falstaff*, ὅστις οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν ἐκτελεσθεὶς ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Scala, προῦκάλεσεν αὖθις τὸν θαυμασμὸν τοῦ σύμπαντος κόσμου πρὸς τὸν γηραιὸν συνθέτην, τὸν ὑπὸ σκηνῆς αὐτῷ καὶ νέον ἔργον, τὸν *Ρωμαῖον καὶ τὴν Ἰουλιέταν*. Δίκαιος ὁ θαυμασμὸς, δίκαιος ὁ τῆς δόξης στέφανος, δι' οὗ ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ περιβέβληται καὶ τῆς λατρείας, ἣν ἀπονέμουσιν αὐτῷ οἱ συμπατριῶται αὐτοῦ τῷ διδασκάλῳ (professore), ὡς ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν οἱ περὶ τὴν ἐπαυλιν αὐτοῦ χωρικοὶ (villa del professore Verdi), καίτοι ὁ Βέρδη οὐδέποτε ἐδίδαξεν. Οὐδέποτε δ' ἀποκαλοῦσιν αὐτὸν οὔτοι maestro, ἀλλ' αἶν professore, τῇ προσωνυμίᾳ ταύτῃ τὸν ἄκρον αὐτῶν θαυμασμὸν ἐκδιλοῦντες. Τὸν θαυμασμὸν δὲ τοῦτον δηλοῖ καὶ τὸδε τὸ ἐπεισόδιον, ὅπερ ὁ φίλος αὐτοῦ Leon Escudier διηγεῖται: «Οὐχί, λέγει οὗτος, οὐδέποτε ἄσμα ὀρφεονικῶν γλυκυτέραν προῦξένινδεν αἰσθῆσιν ἐκείνης, ἣν ἔλαβον αὐτὸς οὗτος θερμὴν τινα ἐσπέραν, ἐσπέραν τῶν ὠραίων ἐκείνων τῆς Ἰταλίας, ἃς ἡ σελήνη ἀργυροῖ τῷ ἀπαλῷ αὐτῆς φωτί, ὅτε συμπεριεβιάζον τῷ Βέρδῃ, ἥκουσα δὲ μακρόθεν τὸν Chœur de la soif τῶν σταυροφόρων ἐν τῷ Lombardi (Jérusalem):

O signore dal tetto natio

Καὶ ὁ διδάσκαλος αὐτὸς συνεκινήθη. Αἱ φωναὶ τοσοῦτον καλῶς συνεβιάζον καὶ ἡ ἐκτέλεσις ἦν τοιαύτη, ὅστε οὐδεμίαν λῦπην ἠσθάνετό τις ἐπὶ τῆς ἐλλείψεως τοῦ συνοδεύματος (accompagnement). Ἰδοὺ τοῦλάχιστον, εἶπεν ὁ Βέρδη ὑπομειδιῶν ὅπως ἀποκρύψῃ τὴν συγκίνησιν αὐτοῦ, ἰδοὺ ὅτι δέν με ἐχόλωσαν κατὰ τὰς δοκιμάς». Τοιοῦτος ὁ θαυμασμὸς, ἡ λατρεία μᾶλλον, τῶν συμπατριωτῶν τοῦ μεγάλου μουσουργοῦ, περὶ οὗ πλεῖστα ἐγράφησαν καὶ γράφονται καὶ νῦν αὖθις ἐπὶ τῇ νέᾳ ἀφορμῇ ὑπὸ διαφόρων, κρινάντων καὶ κρινόντων αὐτὸν καὶ τὴν μουσικὴν αὐτοῦ ἔμπνευσιν, ἦν μεγίστην ἠγοῦνται. Ταῦτα ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα νὰ περιλάβωμεν ἐνταῦθα ὡς μὴ ἀναγόμενα τῷ ἡμετέρῳ ἔργῳ καὶ σκοπῷ. Ἐπανερχόμεθα εἰς τὸ νέον ἔργον, τὸν *Falstaff*.

Ὁ Arrigo Boïto, ἐπιφανὴς ἐπίσης ποιητὴς τε καὶ μελοποιός, φίλος δὲ τοῦ ἐξόχου μουσουργοῦ, ἐστὶν ὁ ποιητὴς τῶν ἐπῶν, ἀρυσάμενος τὴν τε ὑπόθεσιν καὶ τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον ἐκ τοῦ σαίξπηρειου δράματος Ὁ *Falstaff* ἐστὶ κωμικὸν πρόσωπον ἐν δυοῖς δραματικῶν ἐργῶν τοῦ δαιμονίου τῆς Ἀγγλίας δραματικοῦ ἀπαντῶν, ἐν τῇ κωμῳδίᾳ τῶν Φαιδρῶν γυναικῶν τοῦ Οὐίνδσορ (*Merry Wives of Windsor*, γαλλ. *Les joyeuses Dames de Windsor*), ἥτις κατὰ τινα παραδόξιν, ἀληθῆ δοκοῦσαν, ἐγράφη ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέραις τῇ διαταγῇ τῆς βασιλείσσης Ἐλισάβετ, ἥτις ἐπεθύμει νὰ γελάῃ εἰς βάρος τοῦ ἐρῶντος *Falstaff*, καὶ ἐν τῷ ἱστορικῷ δράματι Ἐρρίκου Δ'

(Henry IV). Ὁ Boïto ὡς ἐν τῷ Ὁ θ ἐ λ λ φ ἐσεβάσθη, καθ' ὅς ἐχομεν ἀτελεῖς ἀτυχῶς πληροφορίας ἐξ ἐφημερίδων, τὸ κείμενον τοῦ Σαιξπήρου, διαπλάσας τὸν ἥρωα αὐτοῦ οἷος παρίσταται ἐν τῇ εἰρημένῃ τοῦ μεγάλου δραματοποιῦ κωμῳδίᾳ μετὰ τινων στροφῶν ἐκ τοῦ ἀνωτέρω Ἐρρίκου Δ'. Τὸν *Falstaff* ὁ A. de Musset προσέφωνεῖ οὕτως:

«O vieux sir *John Falstaff*! quel rire eût soulevé Ton large et joyeux corps, gonflé de vin d'Espagne, En voyant ces buveurs, troublés par le champagne, Pour tuer une mouche apporter un pavé!»

Καταδεικνυσι δέ, νομίζομεν, τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ, ὅσπερ πλείστα προῦκάλεσε ζητήσεις παρὰ τοῖς Ἀγγλοῖς, Γερμανοῖς καὶ Γάλλοις κριτικοῖς, διότι καὶ κατ' αὐτὴν τὴν κρίσιν τῶν γαλατῶν κριτικῶν, οἵτινες ὡς Γάλλοι, τὴν φιλοκαλίαν λεπτὴν ἔχοντες, ἐστερημένον λεπτότητος οἷαν κέκηνται πρόσωπα κωμικὰ τοῦ Μολιέρου αὐτῶν τὸν *Falstaff* ἀποφαίνονται, οὗτος τὸ κράτιστον καὶ τὸ πρωτοτυπίαν ἐνέχον πρόσωπον τοῦ σαίξπηρειου δράματος ἐστίν. «Πᾶς ἄνθρωπος ἔχει σῶμα, ψυχὴν καὶ πνεῦμα, λέγει ὁ σοφὸς Alf. Mézières. Τὸ τὴν πρωτοτυπίαν τοῦ *Falstaff* ἀποτελοῦν ἐστὶ τὸδε: ὅτι παρ' αὐτῷ οὐχ ὑπάρχει ἢ τὸ κτηνώδες μέρος καὶ τὸ δέξινον ὅπερ παραμένει. Οὐδέποτε διέκρινεν ἐν ἑαυτῷ, οὐδεὶς δ' ἐπίσης τῶν γινωσκόντων αὐτὸν ἐσημειώσατο, ψυχὴν. Ἔστιν σῶμα χονδρὸν ὑπηρετούμενον ὑπὸ λεπτοῦ πνεύματος. Ἐχει ὀρέξεις φανεράς καὶ χρῆται πάσῃ τῇ ἐπιτηδειότητι αὐτοῦ ὅπως ικανοποιήσῃ αὐτάς. Ἀγαπᾷ τὸν οἶνον, τὴν καλὴν τροφήν καὶ τὸν ἔρωτα. Πλὴν τούτων τὰ πάντα εἰσὶν αὐτῷ ἀδιάφορα». Περὶ τοῦ σύμορσις τοῦ ἤθους, ὡς καὶ ἀνωτέρω ἐσημειώθη, πολλὰ ἐγράφησαν ὑπὸ διαφόρων (*), ἅτινα βεβαίως δὲν ἔχουσι χῶρον ἐνταῦθα. Ὅπως ὅμως καταδειχθῆ ὁ τοῦ *Falstaff* χαρακτῆρ παρατιθέμεθα ὧδε σκηνὴν ἐκ τοῦ *Henry IV*, γαλλιστί.

«Poins. — Je prie Dieu que vous n'en ayez pas égoergé quelques-uns!

FALSTAFF. — Ah! les prières n'y peuvent plus rien! car j'en ai poivré deux; il y en a deux à qui j'ai réglé leur compte, deux drôles en habit de bougran. Je vais te dire, Hal: si je te fais un mensonge, crache-moi à la figure, appelle-moi cheval. Tu connais ma vieille parade; voici ma position, et voici comme je fendais ma lame... Quatre coquins vêtus de bougran fondent sur moi...

LE PRINCE HENRY. — Comment? quatre! Tu disais deux tout à l'heure...

FALSTAFF. — Ces quatre s'avançaient de front, et ils ont foncé sur moi en même temps. Moi, sans faire plus d'embarras, j'ai reçu leurs sept pointes dans mon bouclier, comme ceci.

LE PRINCE HENRY. — Sept! mais ils n'étaient que quatre tout à l'heure...

(*) Ἰδε Shakespeare ses œuvres et ses critiques, par Alfred Mézières: Histoire de la Littérature Anglaise, par Aug. Filon, Paris 1883, καὶ ἰδε Shakespeare et les tragiques Grecs par P. Stapfer, Paris 1882.

FALSTAFF.—Fais attention, car la chose en vaut la peine. Les neuf en bougran, dont je te parlais...

LE PRINCE HENRY.—Bon! deux de plus déjà!

FALSTAFF.—Ayant rompu leurs pointes, commencent à lâcher pied. Mais je les suivis de près, je les attaquaï corps à corps et, en un clin d'œil, je réglai le compte à sept des onze.

LE PRINCE HENRY.—O monstruosité! des deux hommes en bougran il en est sorti onze.

FALSTAFF.—Mais, comme si le diable s'en mêlait, trois malotrus, trois goujats, en drap de Kendal vert, sont venus derrière mon dos et ont foncé sur moi; car il faisait si noir, Hal, que tu n'aurais pas pu voir ta main.

LE PRINCE HENRY.—Ces mensonges sont pareils au père qui les enfante, gros comme des montagnes, effrontés, palpables. Ah! énorme montagne de chair, magasin d'humeurs, muid humain, coffre à mangeaille, pain de suif graisseux, bœuf gras rôti avec la farce dans son ventre, comment donc as-tu pu reconnaître que ces hommes portaient du drap de Kendal vert, puisqu'il faisait si noir que tu ne pouvais voir ta main? Allons, donne-nous une raison! Qu'as-tu à dire?

POINS.—Allons, une raison, Jack, une raison!

FALSTAFF.—Quoi! par contrainte? Non, quand on m'infligerait l'estrapade et tous les supplices du monde, je ne dirais rien par contrainte. Vous donner une raison par contrainte! Quand les raisons seraient aussi abondantes que les mûres des haies, je n'en donnerais à personne par contrainte, moi!»

Αλλ' ὡς ἐρρήθη ὁ Βοίτο ἔλαβε τὰς Φαιδράς γυναικάς τοῦ Οὐίνδωρ() καὶ κατ' αὐτὰς συνέθετο τὸ κείμενον τῆς μελωδίας τοῦ Βέρδη, ἐν δὲ τῇ κωμῳδίᾳ ταύτῃ τὸ μέγιστον μέρος ἔχει ὁ Falstaff, ὅθεν καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ ἔργου. Ἔστι δέ, ὡς ἀνεγράφη, αὐτὸς οὗτος ὁ ἦρωας τοῦ Σαιξπήρου, πιστῶς δὲ μεταδίδονται τῇ ἰταλίᾳ φωνῇ τὰ προϊόντα τῆς μεγαλοφυίας τοῦ δαιμονίου ποιητοῦ τῆς Ἀλβιδῶνος. Τὸ κείμενον δὲ τοῦ Βοίτο ἐλογίσθη ὡς φιλολογικὸν καλλιτέχνημα. Καίτοι δὲ μακρόν, ἐνέχον τοῦλάχιστον τετρακοσίου στίχους πλείους τοῦ Ὁθέλλου, διήρκεσε περὶ τὰς δύο ὥρας. Προαγγελθὲν τὸ ἔργον, ἀνεμένετο λίαν, ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὴν πρώτῃν ἐκτέλεσιν ἄμετρος ἐσπευσε κόσμος, ἡ δὲ τῶν εἰδιτηρίων τιμὴ νύξῃθη. Ἡ εἰσπραξίς τῆς πρώτης παραστάσεως ἀνῆλθε κατὰ τινὰς μὲν εἰς 70 χιλ. κατ' ἄλλους δὲ εἰς 100 χιλ. φράγ. Θεωρεῖα δὲ ἐπωλήθησαν πρὸς 1800 φρ., αὐτὴ ἡ Πάττη φέρεται πληρώσασα τὸ ποδὸν τοῦτο διὰ τὸ θεωρεῖον αὐτῆς.

Κατὰ τὴν πρώτῃν δὲ ταύτην ἐκτέλεσιν παρέστησαν κριτικοὶ ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὕτω ἀνέγνωμεν ἐμπεριστατωμένην κρίσιν ὑπὸ μουσικὴν ἐποψίν, ἀλλ' οὐδ' ἐφανερώθη ἂν ἡ τριάς τῶν ἀριστουργημάτων αὐτοῦ, ὁ *Rigoletto*, ὁ *Trocatore* καὶ

ἡ ἀθάνατος *Aida*, ἐγένετο τετράς, ἢ τὸ νέον ἔργον ἐν τοῖς δευτερεύουσι καταλεχθήσεται τοῦ δαιμονίου μουσουργοῦ ἔργοις, ὡς που ἀνέγνωμεν. Εἰς Μεδιόλανον μετέβη καὶ παρέστη εἰς τὴν πρώτῃν καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ Κωμικοῦ-Μελοδράματος τῶν Παρισίων κ. Carvalho, συνεννοήθη δὲ μετὰ τοῦ Βέρδη περὶ ἐκτέλεσεως τοῦ ἔργου ἐν Παρισίοις· ἀλλὰ τοῦτο γενήσεται μετὰ ἔτος, μεταφρασθέντος πρότερον τοῦ κειμένου εἰς τὴν γαλλικὴν. Οὕτω λοιπὸν διδασκθήσεται ὁ Falstaff καὶ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς Γαλλίας, ἐν ἧ ὁ Βέρδης λίαν τιμᾶται καὶ δοξάζεται (ἴδε Felix Clement) «ὡς ὁ μόνος συνθέτης ἰταλός, ὅστις παρέσχεν ἐμπνευσμένα ἔργα».

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Τὴν προσοχὴν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ κόσμου ἀπασχόλησε κατὰ τὴν λήξασαν ἐβδομάδα τὸ ζήτημα τῶν ἐμπορικῶν συνθηκῶν Γερμανίας καὶ Ρωσίας καὶ τῶν συμμαχιῶν, τὸ ἀνακινηθὲν ἐπὶ τῇ πεντηκοντατηρίᾳ τῆς εἰς ἐπίσκοπον προχειρίσεως Λέοντος τοῦ Π'. Ἀπὸ τοῦ νοεμβρίου τοῦ 1891, ὅτε συνωμολογήθη ἡ ἐμπορικὴ συνθήκη Γερμανίας καὶ Αὐστροουγγαρίας, ἡ κυβέρνησις τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου πᾶσαν κατέβαλε καὶ καταβάλλει προσπάθειαν ὅπως συνομολογήσῃ καὶ πρὸς τὴν Ρωσίαν ἐμπορικὴν συνθήκην πρὸς δημιουργίαν νέων ἐξόδων διὰ τὰ προϊόντα τῆς γερμανικῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας. Ὁ κύριος σκοπὸς οὐχ ἦτον τῆς εἰρημένης κυβερνήσεως εἶναι ἡ δύναμις στενωτέρω σχέσεων πρὸς τὴν μεγάλην τοῦ βορρᾶ δύναμιν ἐν τῷ ἐμπορικῷ σταδίῳ ὅπως διευκολύνη οὕτω τὴν ὁδὸν εἰς τὴν σύσφυξιν τῶν πολιτικῶν δεσμῶν, ἃς περὶ πλείστου οἱ ἐν Γερμανίᾳ ποιοῦνται πρὸς ἀπολύτρωσιν τῆς ἐν ἧ περιέστησαν δισχεροῦς πολιτικῆς θέσεως. Παρὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς τριπλῆς συμμαχίας οἱ ἐν Βερολίῳ ἀνώτεροι πολιτικοὶ κύκλοι, συναισθανόμενοι τὴν ἀδυναμίαν αὐτῶν πρὸ τῆς γαλλορωσικῆς συμμαχίας, παντὶ ἀγωνίζονται σθένει νὰ ἐξιλεώσωσι τὴν ρωσικὴν φιλοτιμίαν, ἢν προσβάλλουντες οἱ τοῦ κόμπος Καρλίδη, προκάτοχοι τοσοῦτον ἐθίζαν τὴν εὐθικτον τῆς φιλοπατρίας χορδῆν τῶν ἐν Πετροπόλει καὶ Μόσχᾳ, ὥστε ἐλάχιστος πλέον γίνεται λόγος περὶ τῆς πατροπαραδότου ρωσογερμανικῆς φιλίας, μεθ' ὅλας τὰς πρὸς τὴν Ρωσίαν φιλοφρονήσεις τῆς Γερμανίας, τὰς ἐνυπαρχούσας καὶ ἐν τῇ θερμότητι τοῦ τσάρεβιτς δεξιῶσαι κατὰ τὴν τελευταίαν αὐτοῦ παρουσίαν ἐν Βερολίῳ· ὡς ἄριστον λοιπὸν καὶ προσφορώτατον ἔκριναν μέσον τὴν δύναμιν διαπραγματεύσεων πρὸς συνομολογίαν ἐμπορικῆς συνθήκης καὶ παραχώρησιν μεγάλων προνομίων εἰς τὰ προϊόντα τῆς ρωσικῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας, καίτοι καὶ αὐτὴ ἡ κατάστασις τῆς ἐν Γερμανίᾳ γεωργίας τοιαύτην ἐπέβαλε πολιτείαν ἕνεκα τῆς ἀνεπαρκείας τοῦ ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ τοῦ Χοχεντσόλερν παραγομένου σίτου. Τὸ πρᾶγμα ἐφαίνετο ἐν εὐαρέστῳ διατελοῦν ὁμηρίῳ, πολλοὶ δὲ τῶν αἰσιοδόξων ἐνόμισαν ὅτι ὁ

(*) Ἀνάλυσιν δύναται νὰ ἴδῃ ὁ βουλόμενος καὶ ἐν τῇ Littérature Anglaise τοῦ Aug. Filon, σελ. 159—160.

τσάρεβιτς επέδρασεν άρκούντως επί τών έμπορικών διαπραγματεύσεων και προσελείανε τήν όδόν τής συννομολογίας όριστικών συμφωνιών. Άτυχώς τά θρυληθέντα επί ούδεμιώς έστηρίζοντο βάσειως ού μόνον ένεκα τοϋ ότι οι έν Ρωσία, τήν ύπεροχήν αύτών συναισθανόμενοι έν συγκρίσει προς τήν Γερμανίαν έν έμπορικοίς ζητήμασιν, άποστέρουσι τήν δέσμευσιν τοϋ έμπορίου αύτών, αλλά και αύτοί οι έν Γερμανία γεωργοί και βιομήχανοι, οϋς πλέον παντός άλλου θίγει ή συννομολογία τοιούτων συμφωνιών, σφόδρα κατεξανέστησαν κατά τής τάσεως τών κυβερνητών αύτών και ήξίωσαν τήν έγκατάλειψιν τοϋ επιδιωκόμενου σχεδίου. Έν άλλοις ισχυροίς έπιχειρήμασι προσήγαγον τά άποτελέσματα τών μετά τών συμμάχων κρατών έμπορικών συνθηκών, αίτινες έβλαψαν μάλλον τό γερμανικόν έμπόριον ή ώφέλησαν αυτό και δυσχυρίσθησαν ότι ή έλαχίστη προς τήν Ρωσίαν ύποχρέωσις δύναται νά κλονίση έτι φοβερώς τήν και νϋν δυσάρεστον θέσιν τής γερμανικής βιομηχανίας και γεωργίας, τής ήικιστα δυναμένης νά συναγωνισθῆ προς τήν ρωσικήν. Συνάμα οι έν τῷ κοινοβουλίῳ και τῇ διαίτη τής Ρωσίας αντιπρόσωποι αύτών σφοδρώς άντεπεξήλθον κατά τής κυβερνήσεως και τοϋ κόμητος Καπρίσθ και άπήτησαν τήν έπιψηφισιν προτάσεως, δι' ής εκλιπαρεΐται ή κυβέρνησις νά λάβη ύπό σπουδαίαν έποψιν τά συμφέροντα τής γερμανικής γεωργίας και βιομηχανίας και νά μη θυσιάσῃ αύτά εις τά τής ρωσικής. Τό πρῶγμα εξέπληξε τούς συμβούλους τοϋ γερμανοϋ μονάρχου, μάτην έλπίσαντας βελτίωσιν τών οικονομικών σχέσεων Γερμανίας και Ρωσίας και επίδρασιν τούτων επί τών πολιτικών.

Τήν επί τούτῳ λύπην τών έν Βερολίνῳ επέτεινε και ή έν Ιταλία επελθούσα έξαψις εναντίον τής δυαδικής μοναρχίας επί ταίς έν Βιέννη εκδηλώσει δεδασμοϋ προς τόν πάπαν. Τό πλείστον μέρος τοϋ ιταλικού λαοϋ και ιδία οι τής δούλης Ιταλίας όπαδοί τας εκδηλώσεις ταύτας εξέλαβον ώς διαδηλώσιν κατά τής ιταλικής ενότητος και ως διαμαρτυρίαν κατά τής έπιγενομένης τῷ πάπα θέσεως δια τής παρὰ τών ιταλικών στρατευμάτων καταλήψεως τής Ρώμης. Μάτην οι έν τῇ κυβερνήσει άνδρες έπειράθησαν νά πείσωσι τούς διαμαρτυρηθέντας εναντίον τών έν Βιέννη ενδείξεων δεδασμοϋ προς τόν πάπαν και νά όχυρωθώσι προ τοϋ έπιχειρήματος ότι ή Ιταλία, ούδένα λόγον δυσάρεσκείας έχουσα κατά τών έν Βιέννη επί τῇ προς τόν πάπαν πολιτείᾳ, καθήκον άπαράγραφτον ήγειται τήν περιφρούρησιν τής έλευθερίας τών έν Βατικανῷ. Οι κατεξοναστάντες δυσχυρίζονται ότι τά τής κυβερνήσεως έπιχειρήματα σαθρά όλως τυγχάνουσι και ότι ήδύναντο ίσως νά πεισθώσιν εάν τών ύπερ τοϋ πάπα εκδηλώσεων μη συμμετείχον και δύο μέλη τοϋ έν Βιέννη ύπουργείου· συνάμα οι ταϋτα προσβαλλόμενοι κηρύττουσιν ότι τοσούτῳ μάλλον εύλογον τήν διαμαρτυρίαν αύτών κρίνουσιν, οσφ, αναγόμενοι εις παρελθόντα γεγονότα, προβάλλουσι τό πάθημα τοϋ άλλοτε ύπουργοϋ τών οικονομικών Δόδα, όστις ειχεν άνακληθῆ από τής θέσεως αύτοϋ επί τῷ λόγῳ ότι παρῆστι εις τήν συνεδρίαν συνδέσμου τών όπαδών τής Δούλης Ιταλίας, όπου διάφοροι ήκούσθησαν κατά τής Αύστρίας και

τῆς προς αύτήν συμμαχίας τοϋ βασιλείου λόγοι. Άλλά ή τοιαύτη τών πραγμάτων άνέλιξις οϋδέν τό αγαθόν προσκομίζει τῇ αϋστροϊταλικῇ συμμαχίᾳ, δικαίως δέ ενια τών όργάνων τοϋ βιενναίου τύπου, τήν συνηγορίαν τής έαυτών κυβερνήσεως αναλαμβάνοντα, πειρῶνται δια πολλῶν έπιχειρημάτων νά καθισχυράσωσι τήν έν Ιταλία κοινήν γνώμην και ν' άπαλλάξωσι τούς ύπουργούς τοϋ βασιλέως Ούμβέρτου από τής εις ήν περιήλθον δυσχεροϋς θέσεως δια τών έν Μοντεσιτόριο έπερωτήσεων Βαρζιλάν και λοιπών· οϋχ ήττον ή αντιπολίτευσις δέν καταβάλλει τά όπλα αύτῆς και οϋτως έπικρατεΐ οϋ μικρά παρὶ τών δεσμών τῆς τριπλῆς συμμαχίας ταραχή έν τε Βιέννη και έν Βερολίνῳ, όπου άντι εξέλιεώσεως τῆς Ρωσίας και ανασυστάσεως τών προς αύτήν αρχαίων σχέσεων παρατηρεΐται χαλάρωσις και αύτῶν έτι τών δεσμών τῆς τριπλῆς συμμαχίας, καθ' ήν ώραν μεγάλη ύψίσταται άνάγκη ενισχύσεως αύτῆς τό μὲν ένεκα τῆς συσφίξεως τών γαλλορωσικών δεσμών, τό δέ ένεκα τῆς δυσάρεσκείας τῆς Ρωσίας επί ταίς εναντίον αύτῆς προσβολαίς τών έν Βιέννη, ταίς ενυπαρχούσαις έν τῇ δημοσιεύσει διαφόρων άποκρύφων έγγραφών προς ικανοποιήσιν τών μαυμοθρέπτων αύτῶν.

Υπό έσωτερικήν έποψιν ή Άγγλία εξακολουθεΐ προκαλοϋσα μείζονα προσοχήν ένεκα τοϋ ιρλανδικοϋ νομοσχεδίου, όπερ έπιψηφισθέν ήδη εις πρώτην άνάγκησιν συζητηθήσεται εις δευτέραν τῇ 13/25 μαρτίου. Μέχρι τῆς ήμέρας ταύτης ή τών πραγμάτων κατάστασις άρκούντως σαφῶς καθορισθήσεται καιτοι από τοϋδε δυνατόν ειπεΐν ότι σφοδροτάτη έπικεταί πάλη τών δύο κομμάτων, όπερ πρωταγωνιστοϋσιν έν τῷ ιρλανδικῷ ζητήματι. Οι ένωτικοί φιλελεύθεροι μικρόν προστίθενται νά μεταβάλωσι τήν έαυτῶν πολιτείαν και δια παντός μέσου αγωνίζονται νά ύποστηρίξωσι τούς συντηρητικούς, σφόδρα διαμαρτυρηθέντας άνέκαθεν κατά τῆς ιρλανδικῆς αϋτονομίας δια τοϋ έπιχειρήματος τῆς διασπάσεως τῆς ενότητος τῆς μεγάλης Βρετανίας. Ο κ. Τσαμπερλάιν, ό τών ένωτικῶν δηλονότι ήγέτης, έτήρησε κατά τήν πρώτην συζήτησιν γλώσσαν, οϋδέν τό αγαθόν προσιωνιζομένην ύπό τήν έποψιν τοϋ κ. Γλάδστονως, όστις μάτην έλπίζει επί τήν μεταβολήν τοϋ ήρονήματος τοϋ ήγέτου τούτου, καιτοι τό νομοσχέδιον συνετάγη κατά τρόπον, αφαιροϋντα τήν αντιπολίτευσιν πᾶν ισχυρόν όπλον προς έπίθεσιν κατά τοϋ συντάξαντος αύτοϋ και ματαιώσιν τοϋ σχεδίου τῆς ιρλανδικῆς αϋτονομίας· εάν ήδη ληθῆ ή ύπ' όψιν ότι κατά τό μέχρι τῆς 13 μαρτίου χρονικόν διάστημα οι συντηρητικοί και οι ένωτικοί φιλελεύθεροι θά συνδυάσωσι τό πϋρ αύτῶν κατά τοϋ γηραιοϋ πρωθυπουργοϋ οϋδεμία άμφιβολία ότι μετά μικρόν συναπτομένη ή πάλη διεξαχθήσεται μετά πολλῶ μείζονος λύσεως και ότι ο κ. Γλάδστον μετά μεγάλης δυσχερείας δυνηθήσεται νά λυτρωθῆ τῆς ακροσφαλοϋς θέσεως, εις ήν περιήλθεν χάριν τῆς αϋτονομίας τῆς εκείθεν τοϋ πορθμοϋ τοϋ άγίου Γεωργίου νήσου· ή μόνη σωτηρία έγκεταί έν τῇ συνεννοήσει και συμφωνίᾳ τών δύο ιρλανδικῶν κομμάτων, ών, τό μὲν επικαλεΐται τήν άρωγήν άπάντων τών επί γῆς άδελφῶν προς εκπλήρωσιν τών ειχῶν τῆς πατρίδος, τό δέ καταπολεμεΐ ταύτας επί τῇ έλπίδι πλειόνων παραχωρήσεων· εάν τά δύο ταϋ-

τα κόμματα τοῦ ἰρλανδικοῦ στοιχείου συνεννοθῶσιν, ὡς ἐλπίζεται, ὁ κ. Γλάδστον δύναται νὰ ἦναι βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν σχεδίων αὐτοῦ καὶ ν' ἀναγράψῃ ὡς τελευταῖον κατόρθωμα τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ δράσεως τὴν χειραφέτησιν τῆς ἀδελφῆς νήσου.

Ἐν Γαλλίᾳ ὁ κοινοβουλευτικὸς σάλος, ὁ προκλήθεις διὰ τοῦ ζητήματος τοῦ Παναμά, ἐκλείπει βαθμυδὸν παρὰ τὰς ἀναγραφομένας φήμας περὶ διαφωνιῶν ἐν τῇ γερουσίᾳ, ἧς ὁ πρόεδρος Λερωαγὲ παρητήθη ὑπὲρ τοῦ κ. Ίουλιου Φερρῦ, τοῦ χρηματίσαντος πρωθυπουργοῦ ἐπανεπιλημμένως καὶ καταστήσαντος τὸ ὄνομα αὐτοῦ γνωστὸν διὰ τῆς ἀποικιακῆς ἐν Τογκίνῳ πολιτικῆς, οὔτω δὲ ἡ κυβέρνησις ἀγωνίζεται νὰ τύχῃ τῆς ἐπιψηφίσεως τοῦ νομοσχεδίου τοῦ ἐπὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων φόρου καὶ εἶτα τοῦ προϋπολογισμοῦ.

Ἐν Ἰταλίᾳ ὁ πρωθυπουργὸς Γιολιττῆς ἀγωνίζεται νὰ περιστείλῃ τὴν σοβαρότητα τοῦ Ἰταλικοῦ παναμίδου, ἀλλ' ἡ ἀπειλὴ βουλευτῶν τινῶν περὶ καταγωγῆς πολλῶν μελῶν τῆς νῦν ἐθνικῆς ἀντιπροσωπείας ἀνέτρεψε τὰ σχέδια αὐτοῦ καὶ ἐντεῦθεν διάφοροι διεδόθησαν φήμαι περὶ παραιτήσεως τοῦ ὑπουργείου, καίτοι δυνατόν εἶπεν ὅτι αὗται πρόωροι τυγχάνουσι, καθ' ἣν ὥραν μάλιστα ἀπαιτεῖται, σταθεροῦς ἐν τῇ κυβερνῆσει κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς εικοσιπενταετηρίδος τῶν γάμων τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους, ἀγομένης τῇ 10/22 προσδεχοῦς ἀπριλίου.

Ἐν Αὐστρουγγαρίᾳ ὑπάρχουσι πολλὰ καὶ ποικίλα ζητήματα, ὧν τὰ σπουδαιότερα εἶναι τὸ τοῦ προϋπολογισμοῦ, ὡς εἰκάζεται ἐκ τῆς ἐν Βιέννῃ παρουσίας τοῦ οὐγγυροῦ πρωθυπουργοῦ, μεταδάντος ἐκεῖσε ὅπως συσκέφθῃ περὶ τῶν κοινῶν δαπανῶν καὶ διαρρυθμίσει ἀναλόγως τὰ κατὰ τὴν πολιτείαν αὐτοῦ ἐν τῷ οικονομικῷ ζητήματι· ἀλλὰ καὶ τὸ φυλετικὸν ζήτημα ἐκτραχύνεται· ἐν τῇ βιενναίᾳ βουλῇ συζητουμένου τοῦ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης προϋπολογισμοῦ, πολλοὶ τῶν Τσέχων ἐπετέθησαν λόγροι κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ διετάθησαν ὅτι αὕτη, μονομερῶς ἐργαζομένη, περὶ πλείστου ποιεῖται τὰ συμφέροντα τοῦ γερμανικοῦ ἴσθου καὶ τοῦ πολωνικοῦ στοιχείου, εἰς δὲ τὰ λοιπὰ ἐλαχίστην ἀπονέμει προσοχήν. Τὸ πρῶγμα δὲν φαίνεται ὅμοιον σπουδαιότητος καὶ ἐντεῦθεν ἡ τοῦ κόμπος Τάαφε ταραχὴ, σπεύδοντος ν' ἀναζητήσῃ ἡδυσχίαν πως ἐν τῇ ὑποσχέσει ὅτι ἡ κυβέρνησις πρόθυμος εἶναι νὰ ὑποστηρίξῃ πάσας τὰς δικαίας ἀξιώσεις τῶν διαφόρων ἐθνοτήτων.

Ἐν Ρωσίᾳ μεγάλην καταβάλλεται μέριμνα περὶ τὴν λῆψιν συντόνων μέτρων πρὸς πρόληψιν πάσης ἐπιδημίας ἐν ταῖς χώρας ἃς ἐμάστιζεν ὁ λιμός καὶ ἡ ἐπάρατος χολέρα· σὺν τῇ δικαίᾳ ταύτῃ μερίμνῃ ἡ κυβέρνησις Πετρούπολεως ἐνισχύει καὶ ἐν τῇ μέσῃ Ἀσίᾳ θέσιν αὐτῆς διὰ διαφόρων μέτρων ἐν ταῖς χώραις, ὧν οἱ ἡγεμόνες ἐπεσκέψαντο ἐσχάτως τὴν εἰρημένην πρωτεύουσάν καὶ ἔτυχον λαμπροτάτης δεξιώσεως παρὰ τῆς Α. Μ. τοῦ τσάρου, εὐδοκίσαντος νὰ ὀρίσῃ αὐτοῖς οὐ μόνον κατοικίαν ἐν τῇ νοτίῳ Ρωσίᾳ ἀλλὰ καὶ πλουσίαν ἐπιχορήγησιν μετ' ἀποζημιώσεως. Καὶ αἱ στρατιωτικαὶ ὄμωσ μεταρρυθμίσεις δὲν ὑπολείπονται τῶν λοιπῶν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν ἐν Δουναβούργῃ, λαμβανομένων μέτρων, καθ' ἃ καταρτίζε-

ται ἐκεῖ, ὡς καὶ ἐν ἄλλαις ἐν τοῖς δυτικοῖς μεθορίαις πόλεσι, πυροβολορχία μετὰ πολιορκητικοῦ πυροβολικοῦ· τὸ γεγονός ἐκπλήσσει οὐ μικρὸν τοὺς ἐν Γερμανίᾳ, ὅπου ἀθυμία ἐπικρατεῖ ἕνεκα τῆς κρατούσης πεποιθήσεως περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἐπὶ τοῦ στρατοῦ ἐπιτροπὴ τοῦ κοινοβουλίου διαλύεται ἄνευ τινὸς ἀποτελέσματος τὸ δὲ κοινοβούλιον ἀναβάλλει τὰς ἐργασίας αὐτοῦ.

Ἐκ τῶν τοῦ Αἴμου κρατῶν ἡ Ἑλλάς διανύσασα τὰς Ἀπόκρεως ἐπανελάβε τὰς κοινοβουλευτικὰς ἐργασίας, αἵτινες στρέφονται περὶ τὴν συζήτησιν τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ κράτους, διήλθε δὲ καὶ ἄνευ ὑπουργικῆς κρίσεως τὴν καθαρὰν δευτέραν, ἥτις εἶχε σμυμειωθῆ πέρυσιν διὰ τῆς ἀνακλήσεως τοῦ κ. Δηλιγιάννη καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ὑπὸ τὸν κ. Κωνσταντόπουλον ὑπουργείου.

Τὸ Μαυροβούνιον ἀγωνίζεται νὰ διατρανώσῃ τὴν πρὸς τὴν Ρωσίαν ἀγάπην αὐτοῦ διὰ τῆς ἐν Πετρούπολει παρουσίας τοῦ διαδόχου, τοῦ ἡγεμονικοῦ θρόνου πρίγκιπος Δανιὴλ, ὅστις, τὰς περὶ αὐτοῦ κρατούσας ιδέας περὶ τοῦ ὅτι ὑπολείπεται τοῦ πατρὸς ἐν ταῖς πρὸς τὴν μεγάλαν τοῦ Βορρῶ δυνάμιν συμπαθείαις ἀνασκευάζων, εἶπε κατὰ τὴν ὑποδοχὴν προσβείας τῆς ἐν Πετρούπολει «Ἀγαθοεργοῦ ἑταιρίας» ὅτι ψευδῆ πάντα τὰ διαδιδόμενα τυγχάνουσιν καὶ ὅτι πάντες οἱ ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ καυχῶνται ἐπὶ τῷ ὅτι θεωροῦνται φίλοι τῆς Ρωσίας. Τέλος ἡ Σερβία ἔχει τὰς κομματικὰς διαμάχας, ἃς ἐπιτείνει νῦν καὶ ἡ εἰς τὸν ἀγῶνα κάθοδος τοῦ ἡγέτου τῶν προοδευτικῶν Μιλουτιν Γαρασανίν, ἀναπτύξαντος ἐν Ποζάρεβατς μακρὸν πρόγραμμα πολιτικῶν ἐπὶ τῇ ὑποψηφισότητι αὐτοῦ ὡς μέλους τῆς Σκουπτσίνης, καὶ ὑποδείξαντος τὴν πολιτείαν τοῦ οἰκείου κόμματος ἐν τῇ πάλῃ ῥιζοσπαστικῶν καὶ φιλελευθέρων.

ΧΡΟΝΙΚΑ.—Ἐν τῇ Πορτογαλίᾳ ἐπῆλθεν ὑπουργικὴ κρίσις· τῇ παρελθούσῃ δευτέρᾳ ὁ τέως πρωθυπουργὸς Φερρέρας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν βουλὴν τὴν παραίτησιν τοῦ ὑπ' αὐτὸν ὑπουργείου, ὅπερ ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ὑπὸ τὸν κ. Χίντ Περρέρας.

—Ἐν Βελγικῇ τὸ περὶ ἀναθεωρήσεως τοῦ συντάγματος κίνημα ἐξακολουθεῖ· οἱ ἐν τῇ γερουσίᾳ ὅμοιοι ἀπεφάσισαν νὰ σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου μετὰ τὴν τῆς βουλῆς ἐν τῷ ζητήματι τῆς ἐκλογικῆς μεταρρυθμίσεως ἀπόφασιν.

—Ἐν Οὐασιγκτῶνι μεγάλη ἀπονέμεται προσοχὴ εἰς τὸ ζήτημα τῶν νήσων Χαΐουαίη. Τὸ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τμήμα ἀπεφάνθη ὑπὲρ τῆς προσαρτήσεως, ὃ δὲ πρόεδρος τῆς δημοκρατίας, τὸ σχέδιον τοῦτο ἐπικυρῶν, ἐξέδοτο τὸ ἀρμόδιον διάγγελμα, ἀναγνωσθὲν ἤδη ἐν τῷ συνεδρίῳ.

ΦΥΡΔΗΝ ΜΙΓΔΗΝ.

—Κατὰ μὲν τὴν συνεδρίαν τῆς 3 νοεμβρίου 1892 τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐν Παρισίοις πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ Συλλόγου, ὁ κ. Th. Reinahe παρέσχε πληροφορίας, ἀνακοινωθείσας αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἐξ. Hamdy Bey περὶ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Λαγίνων, αἵτινες διενεργοῦνται τῇ συμπράξει τῶν κ.κ. Joubin καὶ Chomondard, μελῶν

τῆς γαλλικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν. Ἐπίδειξε δὲ τοῖς μέλεσι τῆς ἐπιτροπῆς φωτογραφίας διαφόρων ἀγαλμάτων εὐρεθέντων ἐν Μαγνησίᾳ τοῦ Μαιάνδρου ὑπὸ Humann. Κατὰ δὲ τὴν συνεδρίαν τῆς 1ης δεκεμβρίου ὁ αὐτὸς κ. Th. Reinach ἐπέδειξε τρεῖς φωτογραφίας, παριστώσας ἀνδρικήν κεφαλὴν ἐκ μαρμάρου, εὐρεθεῖσαν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἦν ἀποδέχονται ὡς κεφαλὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου.

— Ψυχὸς μέγα ἐκράτει ἐν τῷ Ἀτλαντικῷ. Δύο ἰτιμοκίνητα *La Saale*, τῆς North German Lloyd Company ἐλθόντα εἰς Νέαν Ὑόρκην εἶχον τὴν ὄψιν πλοίων ἐκ χρυστάλλου. Ὑποστῶτον εἶχον καλυφθῆ ὑπὸ τῶν πάγων.

— Φαίνεται ὅτι ὁ ἀλκολισμὸς παρὰ ταῖς γυναῖξί πο εἶται νῦν ἐν Ἀγγλίᾳ μεγάλως προόδους, ὅσας ἐν ὁδεμίᾳ ἄλλῃ χώρῃ. Ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ τῇ Οὐαλίᾳ ὁ ἀριθμὸς τῶν κρατηθεισῶν γυναικῶν ἐπὶ μίθῃ ἀνῆλθεν ἀπὸ 5673 κατὰ τὸ 1878 εἰς 9,451 κατὰ τὸ 1884. Ἐν Λονδίῳ τὸ τελευταῖον ἔτος, ὁ ἀριθμὸς ἀνῆλθεν εἰς 8000. ἤτοι ἐπὶ πλέον 500 τοῦ προτέρου ἔτους. Ἐν Σκωτίᾳ 10,500 γυναῖκες ἐστάλησαν εἰς τὰς φυλακὰς ἐν μίθῃ τῇ πόλει Γλασκώβη. Ἐν Ἰρλανδίᾳ γνωστὴ ἐστὶ γυνὴ τεσσαρακοντοῦτις, ἣτις ἐκρατήθη 700 φορές. Ἐν δὲ τῷ Δουβλίῳ φυλακίζουσι κατὰ μέσον ὄρον 10,000 γυναικῶν κατ' ἔτος ἐπὶ μίθῃ. Οὗτοί εἰσι τοῦλάχιστον οἱ ἀριθμοὶ οὗ παρέχει ἡ British medical journal.

— Κατὰ τὴν *Scientific American* αἱ ὑψηλότεραι καπνοδόχοι τοῦ κόσμου εἰσι δύο καπνοδόχοι τῆς Γλασκώβης, ἔχουσαι ἡ μὲν 142.00 μέτρων ὕψος ἡ δὲ 138 70. Μετ' αὐτὰς ἔρχεται ἑτέρα ἐν Κολωνίᾳ, ἔχουσα 134.50 μ. ὕψος.

— Νεῖκισ τῶν ἐχουσῶν τὴν μανίαν τῶν αὐτογράφων προσῆλθεν ἡμέραν τινὰ τῷ διαπρεπεῖ δραματικῷ συγγραφεῖ Labiche, προσάγουσα αὐτῷ λεύκωμα, οὗ πλεῖστα σελίδες ἦσαν πεπληρωμένα αὐτογράφων καὶ αἰτουμένη νὰ ἐγγράψῃ ἐν αὐτῷ σκέψιν τινὰ. Ὁ Labiche φυλλομετρῶν τὸ βιβλίον καὶ εὐρίσκει φύλλον ἐφ' οὗ ἡ κόμησσα Dash ἔγραψεν: «Αἱ καλαὶ πράξεις φέρουσι μετ' αὐτῶν τὴν ἀμοιβὴν αὐτῶν». Τότε ἔγραψεν ἅπλωσ κατ' ὅθεν: «Μάλιστα, ἐν σχήματι γραμματίου (coupons)».

— Ὁ ἔφετεινὸς χειμῶν, γράφει ἡ Ἑλληνηκὴ Γεωργία, ἦτο ἐκτάκτως ῥιμύς, καθ' ἕσπασαν τὴν Εὐρώπην. Τὸ θερμόμετρον (τὸ ἑκατονταβάρμιον) κατῆλθεν ἐν Τρικάλαις εἰς τὸν 15ον βαθμὸν ὑπὸ τὸ μηδέν, ἐν Λαρίσσει εἰς τὸν 10ον, ἐν Βώλῳ εἰς τὸν 5ον καὶ ἐν Ἀθήναις εἰς τὸν 4ον. Ἄς ἐλπίσωμεν ὅτι ἡ ὄργῃ τοῦ Βορρᾶ δὲν θὰ παραταθῆ καὶ ἐπιμένως ὅτι αἱ προσηνεθεῖσαι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν δένδροκομίαν ζημίαι δὲν θὰ ἐπιταθῶσι. Πανταχόθεν πληροφρούμεθα ὅτι πολλὰ ἐσπερισεῖδῃ προσεβλήθησαν σπουδαίως. Τὰ δένδρα ταῦτα δέον νὰ ἀφελῶνται ἀκλόδευτα τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ ἐρχομένου Ἀπριλίου· εἶνε μάλιστα προτιμότερον ἢ κλάδουσι αὐτῶν ν' ἀναβληθῆ ἐπὶ ἐν ὄλον ἔτος, δηλαδὴ μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1894, ὅτε πλέον ὁ κηπουρὸς δύναται μετὰ βεβαιότητος ν' ἀφαιρέσῃ πάντα τὰ δριστικῶς ἀπονεκρωμένα μέρη. Ἡ ἐπίσπευσις τῆς ἀφαιρέσεως τῶν φαινομένων προσεβλημένων μερῶν δένδρου παθόντος ἐκ παγετοῦ εἶνε ἐνίοτε ἐπιβλαβὴς, διότι, πλὴν ὅτι δύναται τις ν'

ἀποκόψῃ κλάδους, οἵτινες εἶνε πιθανὸν ν' ἀναλάβωσι κατὰ τὸ θέρος, διευκολύνει πολλάκις καὶ τὴν κάτω τῆς τομῆς πρόσοδον τοῦ κακοῦ. Ἀρῆτατε λοιπὸν τὰ προβλήματα ἐκ τοῦ παγετοῦ δένδρα σας, καὶ ἰδίως τὰ ἐσπερισεῖδῃ, ἥσυχα μέχρι τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1894».

— Φαίνεται ὅτι ἔναγχος εὐρέθη ἐν τοῖς μεταλλείοις τῆς Εὐέλπιδος Ἀκρας ἀδάμας ἐξαμερικῶν πάχους, ὅσπερ ἐγένετο κτήμα ἰδοῦ κοσμηματοπώλου τῆς Σίμλας. Οὗτος ἐπώλησεν αὐτὸς αὐτὸν Ἰνδῶ τινι ἀντὶ 10 ἐκατομμυρίων 800 χιλ. φράγκων. Ἐὰν τὸ γεγονός ἦ ἀληθές, ἀγνοεῖ τις πότερον τὸ μᾶλλον ἄξιον θαυμασμοῦ, ἢ ὠραιότητος τοῦ λίθου, ἢ ἡ περιουσία τοῦ ἀγοραστοῦ!

— Τὸ τμήμα τῶν ἐλληνικῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Λούβρου ἐπιλοπίσθη ἄρτι διὰ πολλῶν ἐνδιαφερόντων ἀντικειμένων, ἰδίᾳ δὲ διὰ μικροῦ ἐξ ὀρειχάλκου ἀγαλματίου τοῦ Διός.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

REVUE DES ÉTUDES GRECQUES, publication trimestrielle de l'Association pour l'encouragement des études Grecques. Tome V. No 20. Octobre-Décembre 1892. Paris. Table des matières: Henri Lechat, Le sculpteur Endoios· Théodore Reinach, Le serment de Chersonèse.—Inscriptions d'Asie-Mineure· Ch. Joret, Des noms de palmier Κόξ, Κόκας, etc.· Émile Legrand, Canon à la louange du patriarche Euthyme II, par Marc Eugénicos· H. Omont, Un portrait de Jean de Sainte-Maure. Bulletin archéologique. Correspondance Grecque. Actes de l'Association, ouvrages offerts.

ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ, περιοδικὸν σύγγραμμα τοῦ ἐν Ἀθήναις ἡμωνύμου Συλλόγου κατὰ μῆνα ἐκδιδόμενον. Διευθύνται Ἁραράμπης Ἀννίνος ἐν Ἀθήναις, Χριστοφόρος Σαμαρτσίδης ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τόμος ΙΕ'. Φυλλάδιον 4. Δεκέμβριος. Περιεχόμενα: Δ. Γ. Καμπούρογλου, Ἐπιστολαὶ ἀνέκδοτοι περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου τοῦ Κοραῖ· Γ. Καλοσογίου, Σαοὺ τραγωδία Βίκτωρος Ἀλφιέρη. Ἰω. Λαμπρίδου, Καλόγηροι καὶ λογιώτατος· Μήτσου Χατζοπούλου, Ροιμειωτικὰ διηγημάτια ἢ μελιτάτη· Ἡλία Α. Τσιτσέλη, Ἔθιμα ἐν Κεφαλληνίᾳ· Ἀν. Χρηστίδου, Αἱ περὶ ἰατρῶν καὶ ἰατρικῆς δοξασίαι τοῦ Ἰπποκράτους. Α.Κ. Βαρδουσιώτου, Νεώταται ἀνασκαφαὶ ἐν Μυκίταις· Ἀχιλλέως Χρηστίδου, Ἡ ἐν Τουρκίᾳ ἀκίνητος ἰδιοκτησία· Γ. Κ. Καλαϊσάκη, Παντοτεινὸν καλαντάριον, βροντολόγιον καὶ σεισμολόγιον.

— Ὡς καὶ ἀνωτέρω δεδήλωται διευθυντὴς ἐνταῦθα ἐστὶν ὁ ἀγαπητὸς φίλος κ. Χριστοφόρος Σαμαρτσίδης, ᾧ τινι καὶ ἀπευθυντέον διὰ πᾶν ἀφορῶν τὸ κάλλιστον τοῦτο περιοδικὸν σύγγραμμα.

Ὁ ἐπιθῶνος ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κωνσταντινουπόλις-Πέτρα

Τυπολιθεωρεῖται ΝΕΟΛΟΓΟΥ: